

BIOANALYYTIKKO-OPISKELIJOIDEN KULTTUURINEN KOMPETENSSI

Ulla Korhonen
Pro gradu -tutkielma
Hoitotiede
Terveystieteiden opettajankoulutus
Itä-Suomen yliopisto
Terveystieteiden tiedekunta
Hoitotieteen laitos
Toukokuu 2014

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	4
2.1	Kulttuurinen kompetenssi aikaisemmissa tutkimuksissa	4
2.2	Kulttuurisen kompetenssin konteksti	5
2.2.1	Monikulttuurisuus yhteiskunnassa.....	5
2.2.2	Kulttuuri osana elämää	6
2.2.3	Kompetenssin määrittelyä	7
2.2.4	Kulttuurinen kompetenssi ilmiönä.....	7
2.2.5	Campinha-Bacoten tulivuorimalli	10
2.2.6	Oppiminen ja sen ilmenemisen muodot	13
2.2.7	Bioanalyytikon osaamisvaatimukset ja kulttuurinen kompetenssi	14
2.3	Kirjallisuuskatsaus	16
2.3.1	Kirjallisuushaun tulokset	16
2.3.2	Opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista.....	18
2.3.3	Kulttuurisen kompetenssin oppiminen	22
2.3.4	Opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin kehittämisestä koulutuksessa ...	25
2.3.5	Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta	26
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUTEHTÄVÄT	30
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
4.1	Menetelmälliset lähtökohdat	31
4.2	Tutkimukseen osallistujat	31
4.3	Aineiston keruu.....	32
4.4	Tutkimusaineiston analyysi.....	34
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	36
5.1	Bioanalyytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista	36
5.1.1	Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tahto	37
5.1.2	Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus.....	38
5.1.3	Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tieto	41
5.1.4	Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen taito	42
5.1.5	Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuuriset kohtaamiset	44
5.2	Kulttuurisen kompetenssin oppiminen bioanalyytikon koulutuksessa	47
5.2.1	Tietolähteet koulutuksessa.....	48

5.2.2	Kulttuurisen kompetenssin oppimista edistävät tekijät	50
5.2.3	Kulttuurisen kompetenssin oppimista estävät tekijät.....	51
5.3	Bioanalyytikko-opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittamisestä koulutuksessa	54
5.3.1	Kehittämisen perustelut	55
5.3.2	Ehdotukset oppimisen toteuttamiseksi	55
5.3.3	Kulttuurinen kompetenssi bioanalyytikon työssä.....	59
5.4	Yhteenveto tutkimustuloksista.....	61
6	POHDINTA	62
6.1	Tutkimuksen luotettavuus	62
6.2	Tutkimuksen eettisyys.....	65
6.3	Tulosten tarkastelua	67
6.4	Johtopäätökset ja suositukset	74
6.5	Jatkotutkimusaiheet.....	76
	LÄHTEET	77

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä.

Liite 2. Teemahaastattelurunko.

Liite 3. Tutkimustiedote.

Liite 4. Suostumuslomake.

Liite 5. Taustatietolomake.

Liite 6. Litterointimerkit.

Liite 7. Esimerkki deduktiivisesta sisällön analyysistä.

Liite 8. Esimerkki induktiivisesta sisällön analyysistä.

Korhonen, Ulla

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi

Ohjaaja:

Pro gradu -tutkielma, 87 sivua ja 8 liitettä (18 sivua)
Yliopistonlehtori, dosentti, TtT Päivi Kankkunen ja
Yliopettaja, TtT Sirkka-Liisa HalimaaToukokuu 2014

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta koulutuksessa. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata, miten kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista voitaisiin kehittää bioanalyttikon koulutuksessa. Tiedonantajina tutkimuksessa toimivat kahden ammattikorkeakoulun kuudennen ja seitsemännän lukukauden bioanalyttikko-opiskelijat (n=15). Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Campinha-Bacoten (2007) kulttuurisen kompetenssin prosessimalli ohjasi teoreettista viitekehystä ja osittain analyysia. Aineisto analysoitiin deduktiivisella ja induktiivisella sisällön analyysilla.

Tutkimustulosten mukaan bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi muodostui kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista. Kulttuurinen tahto ilmeni kiinnostuksena kulttuureihin. Opiskelijat olivat tietoisia omasta kulttuuritaustasta, olettuksista, asenteista ja erilaisuudesta. Heillä oli tietoa yleisistä kulttuurisista tekijöistä, yhteiskunnallisista toimista, terveydestä, ja heidän käsitys kulttuurisesta tiedosta oli kokonaisvaltainen. Kulttuuriset taidot muodostuivat viestintätaidoista, vaihdossa saavutetuista taidoista ja asiakkaan kohtaamistaidoista. Opiskelijoilla oli ollut kulttuurisia kohtaamisia opintojen aikana, kohtaamisiin liittyi erityispiirteitä ja viestinnän keinoja. Tietolähteet loivat oppimisen perustan koulutuksessa. Oppimista edistivät kokemukset, vaihto-opiskelu ja kotikansainvälistyminen. Estäviä tekijöitä oppimiselle olivat rajalliset oppimismahdollisuudet, yhteisen kielen puute, passiivisuus ja vaihto-opiskelun haasteet. Bioanalyttikko-opiskelijat perustelivat kulttuurisen kompetenssin kehittämistä koulutuksessa väestörakenteen muutoksella ja aiheen tiedostamisella. Opiskelijoilla oli ehdotuksia oppimisen toteuttamiseksi liittyen opetuksen tarjontaan, toteutustapoihin, vierailijoihin, opetuksen sisältöön, opetusmenetelmiin, vaihto-opiskelijayhteistyöhön ja vaihto-opiskelun toteutukseen. Kulttuurinen kompetenssi bioanalyttikon työssä nähtiin kulttuurisen kompetenssin tarpeena ja kohtaamismahdollisuuksina.

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa bioanalyttikko-opiskelijoiden koulutusta. Jatkossa bioanalyttikko-opiskelijan kulttuurisen kompetenssin tutkimus tulee suunnata määrällisiin tutkimusmenetelmiin, koulutusinterventioiden vaikuttavuuden tutkimiseen ja kotikansainvälistymisen sekä vaihto-opiskelun tutkimukseen.

Asiasanat: bioanalyttikko-opiskelija, kulttuurinen kompetenssi, opiskelu

Korhonen, Ulla

Supervisors:

May 2014

Cultural Competence of BLS Students

Master's Thesis, 87 pages, 8 appendices (18 pages)

University Lecturer, Docent, PhD Päivi Kankkunen
and Principal Lecturer, PhD Sirkka-Liisa Halimaa

The purpose of this master's thesis was to describe the perceptions of cultural competence among biomedical laboratory scientist (BLS) students and how they learn cultural competence in education. In addition the purpose was to describe how cultural competence and learning of it could be developing in BLS education. The target group of the study were BLS students (n=15) from two Universities of Applied Sciences on sixth and seventh semester. The research data were collected by theme interview. The theoretical framework and partly data analysis was guided by Campinha-Bacote's (2007) the model of cultural competence. The data were analyzed by deductive and inductive content analysis.

According to the results BLS students' cultural competence consists of cultural desire, awareness, knowledge, skills and encounters. The cultural desire of BLS students appeared as an attraction to different cultures. Students were aware of their own cultural background, assumptions, attitudes and diversity. They had knowledge of general cultural factors, social duties, health and they had the holistic view of the cultural knowledge. Cultural skills were interaction skills, attainments in the student exchange program and skills to encounter the client. Students had been in cultural encounters during their studies, these encounters were related to especial characteristics and different ways of communication. The divergent sources of information formalized the ground for learning, which was promoted by experiences, the student exchange program and internationalization at home. Learning was prevented by limited learning opportunities, lack of common language, passiveness and challenges of the student exchange program. BLS students justified the development of cultural competence at education with changes in demography and become aware of the subject. Students had suggestions to put learning into practice such as afford of teaching, execution, visitors, content, teaching methods, the cooperation of exchange students and execution of the student exchange program. The cultural competence in BLS work was seen as the desiderata for cultural competence and opportunities for encounters.

The results of this study can be utilized to plan education for the BLS students. Further research of BLS students' cultural competence should focus on quantitative methods, educational interventions and evidence based research of them. Also research is needed on the internationalization at home and exchange studies.

Keywords: Biomedical Laboratory Scientist, Student, Cultural Competence, Studying

1 JOHDANTO

Globalisaation seurauksena Suomi on yhä kansainvälisempi. Ulkomailta muuttaneiden määrä on lisääntynyt vuosittain, ja vuoden 2012 lopussa syntyperältään ulkomaalaisia oli 5,2 prosenttia väestöstä (Tilastokeskus 2013a, 2013b). Alueellisesti ulkomaalaisten määrä vaihtelee ja heitä on eniten pääkaupunkiseudulla, kahdeksan prosenttia väestöstä (Sisäasiainministeriö 2012). Maahanmuutto on synnyttänyt Suomeen uusia kulttuurisia vähemmistöjä ja suomalainen yhteiskunta on entistä moninaisempi (Sisäasiainministeriö 2013). Ulkomaalaisten osuus väestöstä on vielä melko vähäinen, mutta tulevaisuudessa maahanmuuton oletetaan kasvavan. Syitä tähän ovat muun muassa työnteko, opiskelu, erilaiset konfliktit ja luonnon katastrofit. (Forsander & Ekholm 2001, Sisäasiainministeriö 2013.)

Perustuslaki turvaa perusoikeudet. Ihmisillä on tasavertainen asema muun muassa sukupuolen, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen ja terveydentilan perusteella. (Suomen perustuslaki 731/1999, Yhdenvertaisuuslaki 21/2004). Laki turvaa oikeuden oman kulttuurin ja kielen säilyttämiseen ja kehittämiseen niin saamelaisilla, romaneilla kuin muillakin etnisillä ryhmillä (Suomen perustuslaki 731/1999). Myös maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta ja heidän kulttuurin ylläpitämistä tuetaan lailla (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Laisa potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) huomioidaan potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeet ja kulttuuri.

Maahanmuutto ja monikulttuurisuus tuovat haasteita terveydenhuollolle (Caskey 2002, Etene 2005, KASTE 2012). Asiakkaiden ja henkilökunnan kulttuuritaustat ovat moninaisia. Arvot, uskomukset ja perinteet ovat erilaisia. Nämä erot vaikuttavat osaltaan terveysuskomuksiin ja -toimintoihin ja siksi käsitykset sekä terveydestä että sairaudesta vaihtelevat. (Caskey 2002, Etene 2005, MLSB 2007.) Esimerkiksi eri kulttuureissa on erilainen käsitys verestä ja verinäytteenotosta. Joidenkin ihmisten voimattomuus näytteenoton jälkeen voi johtua heidän ajatuksistaan, että osa heidän elinvoimastaan on viety. Joissakin yhteisöissä on uskomuksia, että noidat vievät heidän verensä ja tämä on merkki lähestyvistä kuolemasta. (Queensland Health 2013.)

Kulttuurisesta kompetenssista on tullut tärkeä terveydenhuollon henkilöstön osaamisvaatimus (Caskey 2002, Koskinen 2009a, Maddalena 2009). Ilmiönä kulttuurinen kompetenssi on monimerkityksinen. Sillä tarkoitetaan esimerkiksi tietoisuutta kulttuurisesta moninaisuudesta ja kykyä toimia kunnioittavasti eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa (MLSB 2007). Bio-

analyytikolla on keskeinen rooli terveysalan ammattilaisten ja asiakkaiden keskuudessa (IFBLS 2011, IFBLS 2012). Monikulttuuristuva yhteiskunta tuo muutoksia myös kliniseen laboratoriotyöhön (Caskey 2002).

Bioanalyytikon ammatilla on erityinen luonne, koska siinä yhdistyy kliininen laboratoriotiede (Opetusministeriö 2006, Liikanen 2008), luonnontieteellinen (Suomen Bioanalytikkoliitto 2014) ja terveystieteellinen osaaminen sekä teknologinen ymmärrys (IFBLS 2011, IFBLS 2012). Bioanalytikko toimii perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja tutkimuslaitoksien klinisissä laboratorioissa. Työtehtävät koostuvat laboratorion palvelutuotannon toteuttamisesta, jossa keskeistä on näytteenotto toiminta ja laboratoriotutkimusten suorittaminen laatuvaatimusten mukaisesti. (Opetusministeriö 2006, Suomen Bioanalytikkoliitto 2014.) Laboratoriotutkimustuloksilla on arvoa ja merkitystä terveyden edistämiseksi, sairauksien diagnosoinnissa, hoidon vaikuttavuuden arvioinnissa ja hoitomenetelmien kehittämisessä. (Opetusministeriö 2006, IFBLS 2011). Oman alueen kulttuurisesti erilaisten ryhmien taustojen tunteminen auttaa tuottamaan laadukkaita laboratorion palveluja alueen asiakkaille. Bioanalytikon valmistautumista työskentelyyn erilaisista kulttuuritaustoista tulevien asiakkaiden kanssa voidaan edistää koulutuksella. (Caskey 2002.)

Bioanalytikon koulutus toteutetaan ammattikorkeakoulussa ja sen laajuus on 210 opintopistettä (Opetusministeriö 2006). Korkeakoulujen kansainvälisyysstrategian yhtenä tavoitteena on monikulttuurisen yhteiskunnan tukeminen. Korkeakoulut tarjoavat opiskelijoille valmiuksia toimia monikulttuurisissa kouluyhteisöissä. Kaikilta korkeakoulututkinnon suorittaneilta vaaditaan kansainvälisyyden perustaidot, jotka ovat vuorovaikutustaidot, hyvä kielitaito ja monipuolinen kulttuurinen osaaminen. (Opetusministeriö 2009.)

Bolognan julistus on luonut lähtökohdat kansainvälistymiskehitykselle ammattikorkeakoulujen toimintaympäristössä. Suomi on sitoutunut tähän julistukseen, jossa painotetaan muun muassa opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkuvuuden lisäämistä sekä kansainvälisen yhteistyön ja verkostoitumisen tehostamista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a.) Opiskelija- ja opettajavaihtoja hyödynnetään entistä enemmän koulutuksessa, joten opiskelijoilla on mahdollisuuksia kehittää kulttuurista osaamista kansainvälisissä ja monikulttuurisissa ympäristöissä. Myös kotikansainvälistymistä tuetaan, mikä tarkoittaa esimerkiksi vieraskielistä opetusta ja yhteisiä kansainvälisiä verkko-oppimisympäristöjä. Lisäksi koulutuksen sisällöt pyritään suunnittelemaan monikulttuurisen yhteiskunnan vaatimuksia vastaaviksi. (Opetusministeriö 2009, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b.)

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia on tutkittu vähän. Hoitotieteessä kulttuurista kompetenssia on tutkittu 1950-luvulta lähtien (Leininger 1995). Tähän tutkimukseen on valittu hoitotieteellinen Campinha-Bacoten (2007) kulttuurisen kompetenssin prosessimalli tunnistamaan kulttuurisen kompetenssin olemusta ja ohjaamaan teoreettista viitekehystä sekä analyysin tekoa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta koulutuksessa. Lisäksi tarkoituksena on kuvata, miten kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista voitaisiin kehittää bioanalyttikon koulutuksessa.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kulttuurinen kompetenssi aikaisemmissa tutkimuksissa

Kansainvälisesti kulttuurinen kompetenssi on melko vakiintunut ilmiö hoitotyössä ja hoitotyön koulutuksessa (Campinha-Bacote 2006, Lipson & DeSantis 2007). Kulttuurista kompetenssia on tutkittu muun muassa hoitotieteessä opiskelijoiden (esim. Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008), opetussuunnitelmien (Momeni ym. 2008), opettajien (Starr ym. 2011), opetusmenetelmien (Long 2012), sairaanhoitajien (Brathwaite & Majumdar 2006) ja vähemmistöryhmien (Pacquiao 2007) näkökulmasta. Lisäksi kulttuurista kompetenssia on tarkasteltu esimerkiksi terveystieteissä monitieteellisesti ja moniammatillisuuden näkökulmasta (esim. Hamilton 2011, Hawala-Drury & Hill 2012).

Ikonen (2007) on tutkinut kulttuurisen kompetenssin käsitettä suomalaisessa hoitotyön kontekstissa. Koskinen (2003) puolestaan on tarkastellut väitöskirjassaan hoitotyön opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä vaihto-opiskeluohjelmassa ja todennut, että kulttuurinen asiantuntijuus kehittyy opiskelijan persoonallisen kasvuprosessin avulla. Myös Kokon (2008) tutkimuskohteena on ollut sairaanhoitajaopiskelijoiden vaihto-opiskelu. Opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus, itsetuntemus, kommunikointitaito ja ongelmanratkaisukyky kehittyivät vaihdon aikana. Vaihto synnytti opiskelijoissa muutosprosessin, jolla oli vaikutusta heidän tulevaan työhönsä. (Kokko 2008.)

Kulttuurista kompetenssia on lähestytty myös tarkastelemalla insinööriopiskelijoiden kulttuurisen osaamisen kehittymistä koulutuskokeilussa viestintätieteissä (Korhonen 2002). Muita suomalaisia kulttuuriseen kompetenssiin läheisesti liittyviä tutkimuksia ovat esimerkiksi Niemisen (2011) terveystieteellinen tutkimus maahanmuuttajasairaanhoitajien ammattikuntaan sisäänpääsystä. Myös kasvatustieteen alalta on tutkimuksia, kuten Riikosen (2005) tutkimus sairaanhoitajista poikkeusoloissa ja vieraassa kulttuurissa sekä Koistisen (2002) tutkimus sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kokemuksista harjoittelujaksoilta vieraassa kulttuurissa. Kansainvälisyysosaamisen ja kulttuurien välisen oppimisen merkityksiä ammattikorkeakoulussa on tarkasteltu Timosen (2011) tutkimuksessa ja peruskouluopettajien kulttuurinen kompetenssi ja sen oppiminen on ollut aiheena Jokikokon (2010) tutkimuksessa.

Suppeammissa pro gradu -tutkimuksissa on todettu, että pitkäaikainen työkokemus on edistänyt hoitotyöntekijöiden kulttuurista kompetenssia, ja osaamisen kehittymiseen on vaikuttanut monietnisten potilaiden ja työtovereiden kanssa työskentely. Lisäksi hoitotyöntekijät ovat ol-

leet melko hyvin tietoisia kulttuuristen tekijöiden vaikutuksesta potilaan hoitoon. (Tuokko 2007, Wellman 2007, Mulder 2013.) Kuitenkin gynekologisessa näytteenotossa kulttuurinen kompetenssi on näyttäytynyt enemmän yksittäisen työntekijän osaamisena kuin yleisenä ammatillisena pätevyytensä (Huttunen 2006). Opiskelijoiden kulttuuriseen kompetenssiin on ollut kansainvälisellä vaihto-opiskelulla myönteinen vaikutus (Hosio 2008, Siikonen 2009).

Lisäksi Pro gradu-tutkimuksissa on tarkasteltu kulttuuriseen kompetenssiin liittyen muun muassa maahanmuuttajataustaisia sairaanhoitajia (Baumgartner 2012, Niinihuhta 2012), työyhteisöä (Pulkkinen 2011), potilaan kivun hoitoa (Rissanen 2013), hoitotyön johtamista (Heinola 2011) sekä sairaanhoitajaopiskelijoita ja heidän ohjaajia (Laiho 2008). Näissä tutkimuksissa lähtökohtana on ollut monikulttuurisuus. Tutkimusten tulosten perusteella vuorovaikutus- ja henkilösuhteet korostuivat merkityksellisinä ja haasteita synnytti kielitaidon puute. Myös hoitotyön opetussuunnitelmat (Kemppainen & Pitkäpaasi 2005, Ollila 2008) ja hoitotyön opettajat (Koponen 2003) ovat olleet tutkimuskohteina monikulttuurisuuden näkökulmasta pro gradu -tutkimuksissa.

2.2 Kulttuurisen kompetenssin konteksti

2.2.1 Monikulttuurisuus yhteiskunnassa

Monikulttuurisuus voidaan käsittää joko yksilön tai yhteiskunnan näkökulmasta. Yhtäältä ihmiset yksilöinä kuuluvat erilaisiin kulttuurisiin ryhmiin (Forsander 2001). Tällöin monikulttuurisuudella tarkoitetaan kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten elämistä ja toimimista yhdessä (Etene 2005, Koskinen 2009a). Toisaalta monikulttuurisuus ilmentää kulttuurista moninaisuutta yhteiskunnassa (Forsander 2001), jossa elää kulttuuriltaan toisistaan poikkeavia ryhmiä rinnakkain (Huttunen ym. 2005). Edellytyksenä monikulttuurisessa ympäristössä toimimiselle on ihmisten erilaisuuden ymmärtäminen ja kunnioittaminen (Leininger 1995, Etene 2005, Opetusministeriö 2009).

Suomi on ollut kulttuurisesti moninainen jo verrattain kauan. Ruotsin ja Venäjän vallan aikoihin 1800- ja 1900-luvuilla Suomen sivistyneistö oli hyvinkin monikulttuurista, mutta lukumääräisesti heitä oli vähän. (Etene 2005, Kaunonen & Kouvula 2006.) Suomessa on ollut myös perinteisiä kulttuurisia vähemmistöjä, kuten saamelaisia, romaneja (Forsander & Ekholm 2001, Etene 2005, Huttunen 2005, Kaunonen & Kouvula 2006) ja suomenruotsalaisia (Forsander & Ekholm 2001, Etene 2005, Kaunonen & Kouvula 2006). Kuitenkin vasta 1990-luvulla nopea maahanmuuttajien määrän kasvu toi monikulttuurisuuden käsitteen yhteiskun-

taan (Forsander & Ekholm 2001, Etene 2005, Huttunen 2005, Huttunen ym. 2005). Monikulttuurisuus liitetäänkin usein maahanmuuttajiin ja etnisiin ryhmiin (Huttunen 2005). Etnisyyttä tarkastellaan seuraavassa alaluvussa. Tässä tutkimuksessa monikulttuurisuudella tarkoitetaan kulttuurisesti moninaista yhteiskuntaa, jossa perinteiset suomalaiset vähemmistöt, maahanmuuttajat ja valtaväestö elää ja toimii yhdessä osana globaalia maailmaa.

2.2.2 Kulttuuri osana elämää

Kulttuuri voidaan nähdä ihmisryhmän jaettuna elämän tapana, johon kuuluvat uskomukset, arvot, normit, kieli ja viestintä (Leininger 1995, UNESCO 2001, Koskinen 2009a) sekä käsitykset naisista, miehistä ja perheestä (Huttunen ym. 2005). Näkyviä ilmenemisen muotoja ovat tavat, käytös (Leininger 1995, Koskinen 2009a), perinteet, taide ja kirjallisuus (UNESCO 2001). Myös musiikki ja vaatetus (Huttunen ym. 2005, Papadopoulos 2006, Loveland 2010) sekä ruoka ja juoma ovat osa kulttuuria (Huttunen ym. 2005). Lisäksi kulttuuriin sisältyy uskonto (Leininger 1995), etnisuus, fyysisen ja psyykkinen erilaisuus ja seksuaalinen suuntautuminen sekä sosioekonominen ja ammatillinen asema (Campinha-Bacote 2007). Kulttuuri rakentuu ihmisten kokemuksiin perustuvista merkityskokonaisuuksista, esimerkiksi maahanmuuttajalla voi olla ristiriita oman ja valtakulttuurin välisissä merkityksissä. Yhteiskunnassa on myös vallitsevia ala- eli osakulttuureja, esimerkiksi hoitotyön kulttuuri. (Koskinen 2009a.)

Kulttuuriset tavat, tottumukset ja ajattelumallit opitaan toisilta ihmisiltä (Leininger 1995, Koskinen 2009a, Loveland 2010). Kulttuuri ohjaa ihmisten käytöstä eettisillä ja moraalisisilla (Leininger 1995) sekä kyseessä olevan kulttuurin muilla hyväksytyillä säännöillä (Loveland 2010). Ensiksi kulttuuri vaikuttaa yksilöiden elämään, identiteettiin ja suhteisiin toisia ihmisiä kohtaan. Toiseksi yksilöt vaikuttavat kulttuuriin. Siksi kulttuuri on dynaaminen ja jatkuvasti muuttuva. (Leininger 1995, Papadopoulos 2006, Koskinen 2009a.) Leininger (1991) mukaan kulttuurisilla uskomuksilla, arvoilla ja normeilla on ollut vaikutusta ihmisen selviytymiseen, kasvuun, terveydentilaan ja hyvinvointiin.

Kulttuurista vaihtelua on kahden tai useamman kulttuurin välillä, mutta myös tietyn kulttuurin sisällä (Campinha-Bacote 2007). Esimerkiksi pohjois- ja eteläitalialaisten päivittäinen elämäntapa, ruuan valmistus, reagoiminen sairauteen ja kuolemaan vaihtelevat. Samalla tavalla arvot, uskomukset ja elämäntapa ovat erilaisia niin kreikkalaisilla, suomalaisilla, briteillä kuin saksalaisillakin. (Leininger 1995.) Myöskään esimerkiksi Yhdysvalloissa latinalaisamerikka-

laiset eivät ole yhtenäinen ryhmä. He muodostuvat useasta osaryhmästä, kuten puertoricolaisista, meksikolaisista, kuubalaisista ja perulaisista. (Campinha-Bacote 2007.)

Etnisyyttä käytetään usein kulttuurin rinnakkaiskäsitteenä, mitä se ei kuitenkaan ole. Etnisyydellä tarkoitetaan kansallista alkuperää, johon liittyy läheisesti kieli ja uskonto sekä rodulliset ominaisuudet. Etninen ryhmä on yleensä vähemmistöryhmä, joka poikkeaa muista. Erilaisuus näyttäytyy muun muassa kulttuuristen symbolien ja perinteiden välityksellä, kuten vaatetuksen, musiikin ja rituaalien avulla (Hautaniemi 2001.) Kuitenkin myös enemmistö voi olla etninen ryhmä, kuten suomalaiset (Huttunen 2005).

Tässä tutkimuksessa kulttuuri nähdään laajasti ihmisen elämän jäsentäjänä ja määrittelijänä. Kulttuuri ymmärretään joukoksi henkisiä ja materiaalisia ominaispiirteitä, jotka muuttuvat ja kehittyvät ajassa. Hautaniemen (2001) mukaan yhteistä kulttuurin määrittelemiselle on yleensä tietoisuus yhteisöllisyydestä, joten tässäkin tutkimuksessa yhteisöllisyys on osa kulttuuria.

2.2.3 Kompetenssin määrittelyä

Yleinen suomalainen asiasanasto määrittää kompetenssin rinnakkaistermeiksi osaamisen, pätevyyden ja kelpoisuuden (YSA 2014). Kompetenssi määritellään myös kyvyksi tehdä jotakin onnistuneesti ja tehokkaasti (Oxford Dictionaries 2014). Euroopan komission (2001) määritelmässä kompetenssi on kykyä käyttää tehokkaasti kokemusta ja tietoa. Ammattikorkeakoulukontekstissa kompetenssi määrittyy osaamiskokonaisuudeksi, johon liittyy opiskelijan tiedot, taidot ja asenteet sekä pätevyys, jolla tarkoitetaan voimavaroja ja kykyä suoriutua ammatin kuuluvista tehtävistä (Arene 2006a). Puolestaan Kuokkanen (2000) kuvaa kompetenssia aktiiviseksi, muuttuvaksi ja kehittyväksi. Kompetenssi saa merkityksensä, kun se liitetään tavoitteeseen, strategiaan tai työtehtävään. Hän määrittelee kompetenssin hoitotyössä ammatilliseksi pätevyydeksi, joka tarkoittaa työntekijän valmiuksia toimia ammatin vaatimissa tehtävissä. (Kuokkanen 2000.) Tässä tutkimuksessa kompetenssi rinnastetaan osaamiseen.

2.2.4 Kulttuurinen kompetenssi ilmiönä

Kulttuurisen kompetenssin rinnakkaiskäsitteitä ovat esimerkiksi kulttuurien välinen kompetenssi (intercultural competence) (mm. Koskinen 2003, Spitzberg & Changnon 2009, Behrnd & Porzelt 2012), (cross-cultural competence) (esim. Kohli ym. 2010) ja kulttuurinen herkkyyden (cultural sensitivity) (esim. Bennett 2004). Hoitotieteessä käytetään myös transkulttuurinen hoitotyö -käsitettä (transcultural nursing), jolla tarkoitetaan kulttuurinmukaista hoitoa (esim.

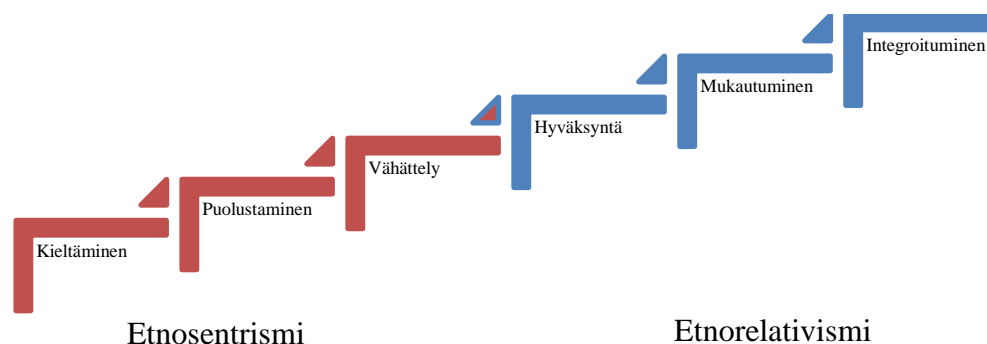
Leininger 1995, Kokko 2008). Lähikäsite transnationaalinen osaaminen (transnational competence) tarkoittaa maahanmuuttajan aktiivista roolia terveydenhoitoon osallistumisessa. (Sainola-Rodriguez 2009). Puolestaan kulttuurien välisessä pystyvyydessä (transcultural self-efficacy) keskeistä on yksilön usko itseensä ja kykyihinsä tuottaa tai oppia kulttuurin mukaisia hoitotaitoja. (Jeffreys 2000, Jeffreys & Dogan 2012).

Lyhyesti määriteltynä kulttuurista kompetenssia voidaan pitää pätevyytinä, joka ilmenee osaamisena toimia monikulttuurisessa ympäristössä (Koskinen 2009a). Se on kulttuurista osaamista, johon liittyy keskeisesti erilaisuuden kunnioittaminen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Ikonen 2007, Koskinen 2009a). Ikonen (2007) on määritellyt kulttuurisen kompetenssin suomalaisessa hoitotyön kontekstissa seuraavasti: ”Hoitotyöntekijän kulttuurinen kompetenssi on hoitotyöntekijän herkkyyttä nähdä asiakkaan kulttuurinen ulottuvuus sekä taitoa olla dialogisessa hoitosuhteessa vierasta kulttuuria edustavan asiakkaan kanssa hyödyntäen siinä kulttuuritietoa. Hoitotyöntekijän kulttuurinen kompetenssi mahdollistaa eettisesti hyväksyttävän hoitosuhteen ja voimaistaa asiakasta”.

Kulttuurinen kompetenssi sisältää useita osatekijöitä, kuten kulttuurisen tietoisuuden, tiedon, taidot ja kulttuuriset kohtaamiset (Koskinen 2003, Campinha-Bacote 2007, Campinha-Bacote 2012). Edellä mainittuihin osatekijöihin Parish (2003) lisää kulttuurisen herkkyyden ja ymmärryksen. Kulttuurinen tahto on myös yksi kulttuurisen kompetenssin osatekijöistä (Koskinen 2003, Campinha-Bacote 2007, Campinha-Bacote 2012). Puolestaan Jiwre ym. (2009) määrittelevät kulttuurisen kompetenssin osatekijöihin kuuluvaksi kulttuurisen herkkyyden, ymmärryksen ja kohtaamisten lisäksi sosiaalisen ja kulttuurisen kontekstin sekä ymmärryksen terveydestä, terveys-sairaussuhteesta ja terveydenhoidosta. Kulttuurista kompetenssia luonnehditaan myös pitkäaikaiseksi, monitahoiseksi ja jatkuvaksi kehitysprosessiksi, jolla on vaikutusta ihmisen arvoihin, asenteisiin ja toimintaan (Leininger 1995, Papadopoulos 2006, Campinha-Bacote 2012).

Yhteneväinen käsitys kulttuurisesta kompetenssista on haasteellista muodostaa, koska itse käsitteeseen liittyy yli 300 termiä, jotka sitä kuvaavat. Siksi mallit ja teoriat ovat välttämättömiä yksinkertaistamaan ja havainnollistamaan kulttuurisen kompetenssin todellisuutta. Lisäksi tarvitaan myös selkeitä viitekehyksiä teoreettiseen ja tutkivaan toimintaan. (Spitzberg & Changnon 2009.)

Bennett (2004) on kehittänyt esimerkiksi kulttuurisen herkkyyden kehittymisen mallin. Tässä mallissa ihmisen kulttuurinen herkkyys kehittyy kuuden askelman avulla etnosentrismistä etnorelativismiin (Kuvio 1). Mallia on käytetty muun muassa monikulttuurisen koulutuksen tutkimuksessa (Lobb 2012), ja Koskinen (2009b) on soveltanut sitä hoitajan kulttuurisen herkkyyden kehittämiseen. Etnosentrisiä askelmia hallitsee ajatus oman kulttuurin hyvydestä, jossa kulttuurinen erilaisuus kielletään ja sen tärkeyttä vähätellään (Bennett 2004). Etnosentrismi on tyypillistä kaikille maailman kulttuureille. Ihmiset uskovat, että heidän elämäntapansa, uskomukset ja toimintansa ovat ainoita oikeita ja moraalisesti sopivia. (Leininger 1995, Loveland 2010.) Etnosentrismin askelmia seuraa etnorelativismin askelmat, jossa tarkoituksena on tavoitella kulttuurisen erilaisuuden hyväksymistä (Bennettin 2004). Kulttuuri-relativismissa kulttuurinen erilaisuus pyritään ymmärtämään niiden omissa konteksteissa (Leininger 1995, Loveland 2010). Kunnioittamalla omaa ja toisen kulttuuria voidaan erilaisuuden tunnistamisen lisäksi jakaa kokemuksia ja solmia perusta enemmän antoisalle ja paljaltsevalle vuorovaikutussuhteelle (Loveland 2010).

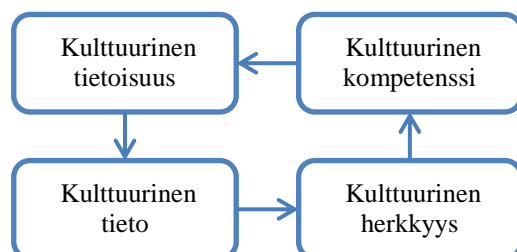

Kuvio 1. Kulttuurisen herkkyyden kehittymisen malli (mukaillen Bennett 2004).

Professori Madeleine Leininger on kulttuurisen hoitotyön edelläkävijä. Hän aloitti kulttuurisen hoitotyön kehittämisen 1950-luvulla Yhdysvalloissa. (Leininger 1995.) Hänen kehittämä auringon nousun malli (The Sunrise Model) on yhä käytössä muun muassa hoitotyön opetuksessa ja käytännön toiminnassa (Koskinen 2009a). Tutkijat ovat edelleen luoneet erilaisia malleja kulttuurisen kompetenssin kehittämiseksi hoitotieteessä (esim. Koskinen 2003, Papadopoulos 2006, Campinha-Bacote 2007, Kokko 2008, Campinha-Bacote 2012).

Papadopoloksen, Tiklin ja Taylorin kulttuurisen kompetenssin kehittymisen malli on tarkoitettu kulttuurisesti pätevän hoitotyön oppimiseen (Kuvio 2). Mallin perusajatuksena on potilaan kulttuuristen uskomusten, käyttäytymisen ja tarpeiden huomioiminen terveydenhoidossa. Kompetenssin keskiössä ovat hoitotaidot, hoidon tarpeen arviointi sekä kyky tunnistaa ja ky-

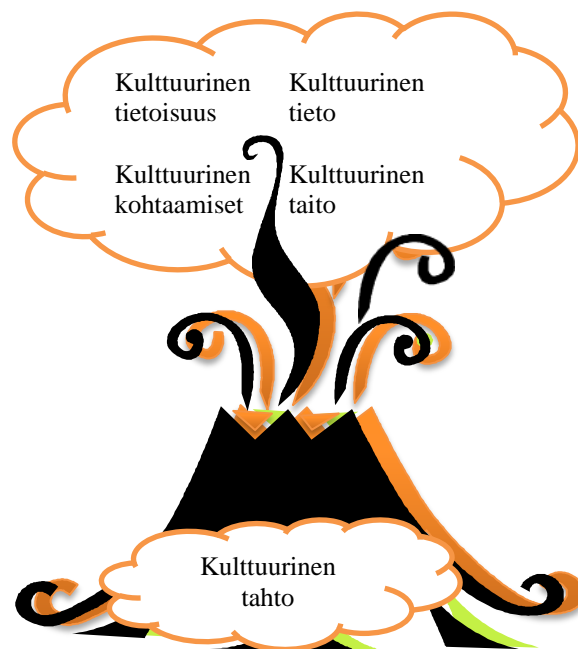
seenalaistaa eriarvoisuutta. (Papadopoulos 2006.) Tätä mallia on hyödynnetty tutkimuksissa (esim. Taylor ym. 2011), ja mallin pohjalta on kehitetty mittareita kulttuurisen kompetenssin mittaamiseen (esim. Papadopoulos ym. 2008). Papadopoulos kumppaneineen (2006) suosittaa mallia käytettäväksi hoitotyön lisäksi myös muualla terveysalan koulutuksessa.

Kuvio 2. Kulttuurisen kompetenssin oppimisen malli (mukaillen Papadopoulos ym. 2006).

2.2.5 Campinha-Bacoten tulivuorimalli

Tähän tutkimukseen on valittu Campinha-Bacoten (2007) kulttuurisen kompetenssin prosessimalli ohjaamaan teoreettista viitekehystä ja analyysiä (Kuvio 3). Malli valittiin, koska ensinnäkin se on suunnattu terveydenhuollon ammattilaisten kulttuurisen kompetenssin kehittymiselle viitekehyyksi. Toiseksi se on tarkoitettu ohjaamaan myös kulttuurisesti ymmärrettävää tutkimusta ja kolmanneksi tahto, jota voidaan kuvata myös motivaationa, luo perustan koko prosessille. (Campinha-Bacote 2010.) Motivaatiolla on vaikutusta oppimiseen, oppimistulosten saavuttamiseen (Uusikylä & Atjonen 2007) ja koko oppimisprosessin onnistumiseen (Ruohotie 2002, Rauste-von Wright 2003).

Kuvio 3. Kulttuurisen kompetenssin prosessimalli (mukaillen Campinha-Bacote 2007).

Malli kuvataan tulivuoreksi, joka syöksee neljää kulttuurisen kompetenssin osa-aluetta, jotka ovat kulttuurinen tietoisuus, tieto, taito ja kulttuuriset kohtaamiset. Mallin perustan luo siis *kulttuurinen tahto*, joka toimii energian lähteenä motivaatiolle ja halulle tulla kulttuurisesti päteväksi. *Kulttuurinen tietoisuus* on itsetutkiskelua omasta kulttuurista ja tietoisuutta omista oletuksista kulttuuritaustaltaan erilaisia ihmisiä kohtaan. Tietoisuus voi näyttäytyä työntekijän käytöksessä avoimesti ennakkoasenteina, kulttuuritaustan huomiotta jättämisenä tai rohkeutena kohdata kulttuurista erilaisuutta. Kulttuuriselta ja etniseltä taustalta erilainen asiakas tarjoaa työntekijälle mahdollisuuden oppimiskokemukseen ja siten kulttuurisen tietoisuuden lisäämiseen. (Campinha-Bacote 2007.)

Kulttuuritieto on prosessi, jossa etsitään ja löydetään tietoa kulttuurisesti erilaisista ryhmistä, ja saavutetaan koulutuksellinen pohja tämän tiedon avulla. Terveystieteiden ammattilaisen on haettava tietoa, koska esimerkiksi potilaan maailmankatsomuksen ymmärtäminen on edellytys hänen terveyteen liittyvien uskomusten, toimintojen ja arvojen tiedostamiseksi. Tietoa tautien esiintyvyydestä ja yleisyydestä on tärkeää, koska etnisten ryhmien välillä on näissä eroja. Lisäksi on tarpeellista hankkia tietoa kulttuuriryhmien sitoutumisesta ja sopeutumisesta oman ja valtakulttuurin välillä. (Campinha-Bacote 2007.)

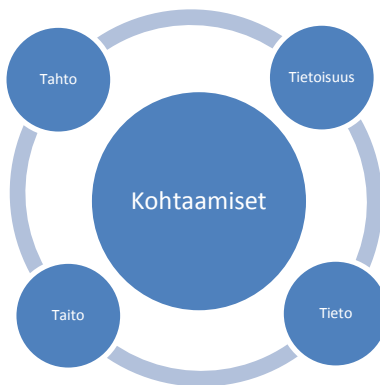
Kulttuurinen taito on kykyä arvioida asiakkaan tarpeita hänen kulttuurisista lähtökohdistaan. Terveystieteiden ammattilaisten on hyvä taitaa esimerkiksi potilaiden fyysinen arviointi

kulttuurisesti erilaisilta potilailta. Muun muassa ihon värin perusteella on arvioitu tiettyjä sairauksia. Kuitenkin eri etnisissä ryhmissä ihomuutokset voivat tarkoittaa eri asioita. (Campinha-Bacote 2007.)

Kulttuurinen kohtaaminen on suoraa vuorovaikutuksellista toimintaa kulttuuritaustoiltaan erilaisten ihmisten kesken. Tavoitteena kohtaamisissa on saavuttaa tarkoituksenmukainen sanaton ja sanallinen viestintä, jossa myös kuuntelutaidolla on merkitystä. Lisäksi työntekijältä edellytetään ymmärrystä tulkkipalvelujen käyttämisestä, koska esimerkiksi lasten käyttäminen tulkkina voi olla vaativaa. Jokaista asiakaskohtaamista tulisi pitää kulttuurisena kohtaamisena. Terveystieteiden ammattilaisten tulisi ehkäistä stereotyyppistä ajattelua ja varoa yleistämistä kulttuurisia ominaisuuksia yksittäisen potilaan mukaan. Ammattilaisten tavoite on tehdä jokaisesta kohtaamisesta yksilöllinen. (Campinha-Bacote 2007.)

Campinha-Bacoten mallia on hyödynnetty esimerkiksi tutkittaessa sairaanhoitajaopiskelijoita (Wittig 2004), terveydenhoitajaopiskelijoita (Kratzke & Bertolo, 2013), vaihto-opiskelua (Koskinen & Tossavainen 2003, Hagen ym. 2009) ja opetussuunnitelmia (Momeni ym. 2008). Mallia on käytetty myös kulttuurisen kompetenssin kurssin (Harris ym. 2013) ja simulaatio-opetuksen (Rutledge ym. 2008) suunnittelussa sairaanhoitajaopiskelijoille. Lisäksi Campinha-Bacote on kehittänyt mittareita, jotka mittaavat terveydenhuollon ammattilaisten ja opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin tasoa. Mittareita on hyödynnetty tutkimuksissa (mm. Sargent ym. 2005, Kardong-Edgren ym. 2010, Hawala-Drury & Hill 2012).

Campinha-Bacoten mallia on arvosteltu sen abstraktin luonteen vuoksi. Osa-alueiden sisältöjen määrittely on epämääräistä ja esimerkiksi vuorovaikutus on läsnä sekä kulttuurisissa kohtaamisissa että kulttuurisen tahdon alueella. Myös mallin amerikkalaisen kulttuurin yksityiskohdainen korostaminen on saanut kritiikkiä osakseen, eikä se ole kaikilta osin sovellettavissa suomalaiseseen ympäristöön. (Hirvonen & Salanterä 2002.) Campinha-Bacote onkin kehittänyt mallia edelleen, ja uusimmassa mallissa kulttuurisen kompetenssin osa-alueet ovat vuorovaikutuksessa keskenään (kuvio 4). Tämän mallin keskiössä ovat erityisesti kulttuuriset kohtaamiset, ja muut osa-alueet ovat tiiviissä yhteydessä sekä kohtaamisiin että toisiin osa-alueisiin. (Campinha-Bacote 2012.) Mallista ei ole vielä saatavilla kirjallisuutta, joten tässä tutkimuksessa on perusteltua käyttää aikaisempaa tulivuorimallia. Tässä tutkimuksessa kulttuurinen kompetenssi ymmärretään Campinha-Bacoten (2007) tulivuorimallin mukaan viitenä edellä kuvattuna osa-alueena.

Kuvio 4. Kulttuurisen kompetenssin malli (mukaillen Campinha-Bacote 2012).

2.2.6 Oppiminen ja sen ilmenemisen muodot

Oppiminen ja osaaminen ovat nykyajan menestykseen vaadittavia tekijöitä. Työelämässä arvostetaan ihmisiä, joilla on kyky ja halu oppia uutta, ottaa vastuu oppimastaan ja hyödyntää kokemuksiaan. Tarvittaessa vaaditaan myös kykyä uskomusten, asenteiden ja arvojen muutokseen. (Ruohotie 2002.) Oppiminen on käyttäytymisen pysyvä muutos, joka on aikaansaatu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa joko tarkoituksellisella opetuksella tai tahattomalla ympäristön vaikutuksella (Hirsjärvi ym. 1990). Oppiminen on siis tilannesidonnaista. Tieto rakentuu jossakin tilanteessa tai kontekstissa ja kytkeytyy siihen kulttuuriin, jossa tietoa käytetään. Suurin osa ihmisen oppimisesta tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Raustevon Wright ym. 2003.)

Oppiminen voi olla muodollista, epämuodollista tai arkipäivän oppimista. *Muodollinen oppiminen* tapahtuu koulutusorganisaatiossa. Se on jäsenettyä toimintaa sisältäen oppimistavoitteet, oppimisajan, oppimisen tuen ja oppimisesta saadaan todistus. (Euroopan komissio 2001.) Opettaja johtaa oppimista ennalta määrätyn opetussuunnitelman pohjalta. *Epämuodollinen oppiminen* on vapaaehtoista tietojen ja taitojen hankkimista ja usein se tapahtuu koulutusorganisaation ulkopuolella. Oppiminen voidaan liittää aikuisten koulutukseen ja täydennyskoulutukseen. (Livingstone 2001.) Kuitenkin epämuodollinen oppiminen on jäsenettyä ja tarkoituksellista oppijan näkökulmasta (Euroopan komissio 2001). *Arkioppiminen* on mitä tahansa toimintaa, jolla tavoitellaan ymmärrystä, tietoa tai taitoa ilman koulutuksellista instituutiota tai opetussuunnitelmaa (Livingstone 2001). Oppiminen liittyy arkipäivän toimintoihin, kuten työhön, perheeseen tai vapaa-aikaan. Oppiminen voi olla tarkoituksellista, mutta yleensä se on

satunnaista. (Euroopan komissio 2001, Livingstone 2001.) Arkielämän kokemuksista opittua tietoa voidaan soveltaa myöhemmin muissa konteksteissa (Ruohotie 2002).

Tässä tutkimuksessa oppiminen nähdään muodollisena ja arkioppimisena. Oppimisteoreettisesti tämä tutkimus pohjautuu konstruktivistiseen teoriaan, jossa oppiminen on merkitysten luomista, tulkitsemista ja liittämistä olemassa oleviin tietorakenteisiin. Myös sosiaalinen konstruktivismi on perusteena, koska siinä opitaan yhdessä ja merkitysten määrittely tapahtuu keskustelun avulla. (Ruohotie 2002, Tynjälä 2004, Uusikylä & Atjonen 2007.)

2.2.7 Bioanalyytikon osaamisvaatimukset ja kulttuurinen kompetenssi

Ammattikorkeakoulututkintoon liittyvät kaikille yhteiset osaamisvaatimukset muodostuvat muun muassa itsensä kehittämisestä, eettisestä osaamisesta, viestintä-, vuorovaikutus-, yhteiskunta- ja kansainvälisyysosaamisesta. Kielitaito, kulttuurierojen ymmärtäminen, kyky toimia yhteistyössä eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa ja taito toimia kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä ovat osa kansainvälisyysosaamista. (Arene 2006a.) Myös ammattikorkeakouluasetuksessa (2013) yhtenä tavoitteena on riittävä kieli- ja viestintätaito oman alansa tehtävissä ja kansainvälisessä toiminnassa. Opetusministeriö listaa ammattikorkeakoulusta valmistuvien yhteisiksi osaamisalueiksi esimerkiksi asiantuntijuuden ja kansainvälisyystaidot. Asiantuntemuksen tulee perustua muun muassa terveydenhuollossa yleisesti hyväksytyihin näkemyksiin ympäristön ja kulttuurin merkityksestä. (Opetusministeriö 2006.)

Bioanalyytikon keskeiset opinnot koostuvat perus- ja ammattiopinnoista, ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta, opinnäytetyöstä ja vapaasti valittavista opinnoista. (Opetusministeriö 2006, Suomen Bioanalytikkoliitto 2014.) Bioanalytiikan kansallisissa tutkinto-ohjelmakohtaisissa suosituksissa bioanalyytikon osaamisalueita ovat biolääketieteellinen osaaminen ja laboratoriotutkimusprosessiin liittyvä osaaminen, kuten näytteenotto toimintaan, analysoimiseen ja laboratoriotutkimustulosten arviointiin liittyvä osaaminen (Arene 2006b).

Bioanalyytikon ammatillinen osaaminen perustuu laboratoriotutkimusprosessin hallintaan. Bioanalytikko ottaa laboratorionäytteitä prosessin *preanalyttisessä vaiheessa* ja tässä vaiheessa korostuvat sekä asiakaspalvelu että vuorovaikutustaidot. *Analyttinen vaihe* koostuu laboratoriotutkimusten analysoimisesta. Osa tutkimuksista on potilastutkimuksia, joissa bioanalytikko suorittaa erilaisia mittauksia potilailla ja siksi myös tässä vaiheessa asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustaidot ovat keskiössä. *Postanalyttisessä vaiheessa* laboratoriotutkimusten tuloksia arvioidaan. Lisäksi laatuosaaminen, tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä johtami-

nen ovat ydinosaamisalueita laboratoriotutkimusprosessissa. Myös opetus- ja ohjausosaaminen kuuluvat bioanalyytikon ydinosaamisalueisiin. (Opetusministeriö 2006, Liikanen 2008, IFBLS 2012, Suomen Bioanalytikkoliitto 2014.) Tällä osaamisen alueella bioanalyytikon tehtävänä on ohjata potilaita, heidän omaisiaan, terveydenhuollonhenkilöstöä ja opiskelijoita sekä vastata näytteenoton ja vierianalytiikan koulutuksesta (Opetusministeriö 2006, Suomen Bioanalytikkoliitto 2014).

Bioanalyytikon eettisissä ohjeissa on huomioitu potilaan oikeus yhtäläisiin laboratoriopalveluihin sekä oikeudenmukaiseen ja ihmisarvoiseen kohteluun riippumatta iästä, asuinpaikasta, sosiaalisesta asemasta, äidinkielestä, sukupuolesta, etnisestä taustasta, kulttuurista, sukupuoli-esta suuntautumisesta tai vakaumuksesta (Suomen Bioanalytikkoliitto 2006). Kuitenkin kulttuurinen osaaminen näyttäytyy melko niukasti sekä bioanalyytikon suomalaisissa tutkinto-ohjelmakohtaisissa osaamisalueissa (Opetusministeriö 2006, Arene 2006b, Suomen Bioanalytikkoliitto 2014) että kansainvälisen bioanalytiikan kattojärjestön julkaisemassa bioanalyytikon ydinosaamisalueissa (IFBLS 2012). Sitä vastoin esimerkiksi Uuden-Seelannin terveysministeriön alainen bioanalytikkoneuvosto on julkaissut bioanalytikolta vaadittavat kompetenssit, joihin kuuluvat ammatillisen ja turvallisuusosaamisen lisäksi kulttuurinen osaaminen (MLSB 2009).

Kulttuurisesti pätevässä toiminnassa bioanalytikko huomioi toisten sosiokulttuuriset arvot. Bioanalytikolta vaaditaan omien uskomusten, arvojen ja ennako-oletusten tunnistamista sekä tietoa siitä, millaisia vaikutuksia näillä voi olla asiakkaaseen ja kollegoihin. Myös kulttuurisen moninaisuuden tunnistaminen kuuluu bioanalyytikon osaamiseen, kuten siihen liittyvä etnisuus, kulttuuri, ikä, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, siirtolaiskokemus ja vammaisuus. Osaamiseen kuuluu harjoittaa kulttuurisesti pätevää toimintaa, kun ottaa, käsittelee, säilyttää tai hävittää kehon nesteitä, kudokset tai asiakkaan tietoja. Bioanalyytikon tulee toimia tavalla, joka on kunnioittava ja salliva toisia kohtaan. (MLSB 2009.)

Uudessa-Seelannissa on myös bioanalyytikon kulttuurisen kompetenssin julkilausuma, jossa määritellään kulttuurisen kompetenssin standardit bioanalytikolle asenteiden, tietoisuuden, tiedon ja taitojen avulla. *Asenteisiin* kuuluvat muun muassa omien kulttuuristen arvojen tunnistaminen, sitoutuminen kulttuurisen tietoisuuden kehittämiseen, valmius olla pakottamatta omia arvoja toiselle ja halukkuus ennako-oletusten haastamiseen. *Tietoisuus* sisältää tietoisuuden rajoittuneesta tiedosta, avoimuuden oppia kulttuurisista eroista, tietoisuuden yleisistä kulttuurisista tekijöistä ja stereotyyppisen ajattelun välttämisestä sekä tietoisuuden kulttuurin

vaikutuksesta terveyteen ja sairauteen. *Tietoihin* liittyy potilaan kunnioittaminen ja kulttuuristen uskomusten, arvojen sekä toimintojen ymmärtäminen. Myös kulttuurisuuden laajempi ymmärtäminen, mikä ei rajoitu etnisyyteen sekä ymmärrys, että potilaat voivat kuulua useisiin eri kulttuurisiin ryhmiin kuuluvat bioanalyytikon kulttuuriseen tietoon. *Taidot* on kykyä tunnistaa omien toimintojen hyväksyttävyyttä potilaita ja kollegoita kohtaan. Kykyä huomioida potilaan perhe, kun siihen ilmenee tarvetta ja yhteistyökyky. Osa taitoja on sanattoman ja sanallisen viestinnän huomioiminen sekä kyky työskennellä tulkin kanssa. Myös kyky etsiä apua paremman ymmärryksen saavuttamiseksi on osa taitoja. (MLSB 2007.)

Tässä tutkimuksessa bioanalyytikon osaamisvaatimukset nähdään yhteisinä vaatimuksina ammattikorkeakoulutuksessa ja suosituksina tutkinto-ohjelmakohtaisiin ammatillisiin vaatimuksiin. Bioanalytikko-opiskelijan kulttuurisen kompetenssin konteksti määrittyy kulttuuri-taustaltaan erilaisten asiakkaiden kanssa toimimiseen.

2.3 Kirjallisuuskatsaus

2.3.1 Kirjallisuushaun tulokset

Kirjallisuushaku bioanalytikko-opiskelijoiden kulttuurisesta kompetenssista tehtiin CINAHL-, Scopus-, Eric-, Medic- ja Melinda- tietokantoihin lokakuussa 2013. Lisäksi tietoa haettiin manuaalisesti International Journal of Biomedical Science-, Hoitotiede- ja Tutkiva hoitotyö -lehdistä. Tutkimusartikkeleille valittiin kymmenen vuoden aikarajaus ja artikkeleista tuli olla lyhennelmä saatavilla. Artikkelit valittiin tutkimustehtävän mukaisesti ja tutkittavissa piti olla mukana opiskelijoita, joiden koulutustaso vastasi suomalaisen bioanalyytikon koulutusta. Katsaukseen otettiin mukaan myös artikkelit, jotka käsittelivät kulttuurisen kompetenssin yksittäistä osa-aluetta.

Katsauksesta pois suljettiin tutkimukset, jotka kohdistuivat yksinomaan vähemmistöön kuuluviin opiskelijoihin tai opetuksessa oli käytetty ainoastaan palveluoppimisen menetelmää. Palveluoppiminen suljettiin katsauksesta ulkopuolelle, koska se liittyy yhteisön keskuudessa tapahtuviin projekteihin (Acosta-Deprez & Sinay 2010) ja bioanalyytikon koulutuksessa keskeistä on kliininen laboratoriotyö. Myös kaksi kirjallisuuskatsausta jätettiin katsauksen ulkopuolelle, koska ne oli tehty vuonna 2003 ja niiden sisällöllinen lisäarvo oli merkityksetön.

Kirjallisuushaku tehtiin ensin CINAHL-tietokantaan, joka tuotti 579 tulosta. Näistä valittiin kokotekstin perusteella 26 tutkimusartikkelia. Seuraavaksi haku tehtiin Scopus-tietokantaan,

joka tuotti 984 tulosta. Näistä poistettiin CINAHLin 288 kaksoiskappaletta. Scopuksesta kokotekstin perusteella valittiin mukaan kahdeksan tutkimusartikkelia. Medicistä saatiin mukaan yksi artikkeli. Eric-tietokanta ja manuaalinen haku eivät tuottaneet uusia tuloksia. Medic-tietokannasta saatiin lähinnä pro gradu -tutkielmia ja Melindasta aiheeseen liittyviä väitöstutkimuksia ja muuta kirjallisuutta. Täydennys haku tehtiin huhtikuussa 2014 ja se tuotti yhden artikkelin lisää CINAHL-tietokannasta. Tiedonhaku tuotti yhteensä 36 tutkimusartikkelia usealta tieteenalalta, mutta enimmäkseen hoitotieteestä. Tiedonhaku on kuvattu taulukossa 1 ja kirjallisuushaun tulokset liitteessä 1.

Taulukko 1. Kirjallisuushaku bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisesta kompetenssista.

Hakusanat	Tietokanta	Rajaukset	Hakutulos	Valitut
("cultural competence*" OR "cross-cultural competence*" OR "intercultural competence*" OR "transcultural competence*") AND student*	CINAHL	Peer reviewed 2003–2013 English language	579	26+1
	Scopus	Article or Review 2003–2013 English language	696 (+288 kaksoiskappaletta)	8
	Eric	Peer reviewed 2003–2013 English language	180 (+135 kaksoiskappaletta)	0
(kulttuuri* AND kompetenss* OR osaami* OR pätevy*)	Medic	2003–2013	68	1
	Melinda	2003–2013	418	0
Manuaalinen haku Lehdet	International Journal of Biomedical Science	2005–2013	0	0
	Hoitotiede	2003–2013	3	0
	Tutkiva hoitotyö	2003–2013	0	0
Yhteensä			1876	36

2.3.2 Opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista

Kulttuurinen tahto

Kulttuuriseen kompetenssiin vaikuttaa olennaisesti opiskelijoiden halu ja tahto työskennellä eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa (Wittig 2004, Yavuz 2005, Hagen ym. 2009, Carpenter & Garcia 2012, Kratzke & Bertolo 2013). Opiskelijoiden kulttuurinen tahto näyttäytyi tutkimuksissa haluna tulla kulttuurisesti päteväksi hoitajaksi (Wittig 2004) ja taitavaksi toimijaksi erilaisista etnisistä ryhmistä tulevien potilaiden kanssa (Carpenter & Garcia 2012). Kulttuurisen tahdon kehittymistä opiskelijavaihdossa edisti opiskelijoiden halu oppia erilaisuudesta (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen ym. 2004, Koskinen 2005, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009). Opiskelijat olivat myös motivoituneita suorittamaan käytännön harjoittelua vieraassa maassa (Reid-Searlin ym. 2011).

Kulttuurinen tietoisuus

Kulttuurinen tietoisuus on oman kulttuurin tunnistamista ja omien ennakko-oletusten ymmärtämistä (Wittig 2004, Koskinen ym. 2004, Hagen ym. 2009, Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013, Kratzke & Bertolo 2013). Opiskelijoiden tietoisuus kulttuurin vaikutuksesta käyttäytymiseen ja elämäntapaan tuli esille Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksessa. Erilaisuuden tiedostamisessa on syntynyt ristiriitoja vaihto-opiskelun aikana. Omien moraalisten arvojen ja uskomusten sekä ammattietiikan välinen kamppailu on ollut haaste opiskelijoille (Torsvik & Hedlund 2008, Koskinen ym. 2009).

Asenteilla on merkitystä opiskelijoiden kulttuurisen tietoisuuden kehittämisessä. Myönteinen ja avoin asenne kulttuurisia eroja kohtaan edistää opiskelijoiden kulttuurista osaamista (Rasmussen ym. 2005, Ruddock & Turner 2007, Torsvik & Hedlund 2008). Avoimuus, tuomitsemattomuus, välittävä asenne ja erilaisuuden kunnioittaminen on todettu tarpeellisiksi asenteiksi kulttuurisesti pätevässä potilaan hoidossa (Wittig 2004). Myös joustavuus tekee mahdolliseksi kulttuurisen erilaisuuden hyväksymisen. (Ruddock & Turner 2007).

Opiskelijoilla voi olla etnosentrisiä tai etnorelativistisia käsityksiä kulttuurisen ymmärryksen saavuttamisessa. Etnosentrisen näkemyksen vallitessa opiskelijat eivät tunnista erilaista vaihdossa ollessaan, vaan pitivät ihmisiä ja terveydenhoitoa samanlaisena. He kokivat kulttuurisen erilaisuuden uhkana ja pitivät oman maan terveydenhoitoa parempana kuin vaihtomaan. (Koskinen & Tossavainen 2004.) Etnosentrisyys ilmeni Yun (2012) tutkimuksessa esi-

merkiksi insinööriopiskelijoiden haluna ratkaista ongelmia omiin arvoihinsa perustuen, ja he pitivät toisten puutteellista englannin kielentaitoa viestinnän ongelmien aiheuttajana. Vuorostaan Kratzken & Bertolon (2013) tutkimuksessa etnosentrisyys näyttäytyi avoimuuden haasteena erilaisuutta kohtaan. Sitä vastoin etnorelativismi ilmeni Koskisen ja Tossavaisen tutkimuksessa (2004) vaihdossa olleiden opiskelijoiden isäntämaan kulttuurin kunnioittamisena ja haluna muuttaa omaa käytöstään isäntämaan tapoihin sopivaksi. Vaihdossa opiskelijoiden maailmankuva laajeni ja he hyväksyivät erilaisuuden (Ruddock & Turner 2007).

Kulttuurinen erilaisuus on mahdollista ymmärtää toiseutena. Opiskelijoiden oma kokemus toiseudesta ja vähemmistöön kuulumisesta voi muuttaa heidän ajatteluaan ja auttaa heitä kasvamaan kohti kulttuurista pätevyyttä (Koskinen ym. 2004). Toiseus näyttäytyi Fougnerin ja Horntvedtin (2012) tutkimuksessa kunnioituksena, kohtuuttomuutena ja neuvotteluhaluttomuutena. Fysioterapiaopiskelijat olivat sekä varauksellisia koskettamaan musliminaispotilaita että kokivat toimenpiteiden suorittamisen haasteellisena pukeutumisen vuoksi ja välttivät avointa keskustelua (Fougnerin & Horntvedtin 2012). Puolestaan Wittigin (2004) tutkimuksessa opiskelijat pitivät tärkeänä, ettei omia arvoja ja uskomuksia pakoteta toiselle. Lisäksi erilaisuus voidaan nähdä toiseuden vastakohtana samuutena. Opiskelijat pitivät erilaisuutta samaistumisena yhteiskunnan arvoihin ja normeihin. Opiskelijat kokivat olevansa roolimalleja musliminaisille, ja valtaväestön mukainen yhtenäinen pukeutumistyyli edisti yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Fougner & Horntvedt 2012.)

Matkustamisella on ollut myönteinen vaikutus opiskelijoiden kulttuurisen tietoisuuden kehitymisessä (Grossman ym. 2012). Tutkimusten mukaan myös kansainväliset opiskelijavaihdot edistivät opiskelijoiden kulttuurista tietoisuutta, mikä ilmeni persoonallisena kasvuna. Opiskelijat kasvoivat ihmisinä (Koskinen 2005, Ruddock & Turner 2007, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011), heidän itseluottamus lisääntyi (Koskinen ym. 2004, Koskinen 2005, Green ym. 2008, Kokko 2011) ja heistä tuli enemmän suvaitsevaisempia (Green ym. 2008, Kokko 2011).

Kulttuurinen tieto

Tieto hengellisistä ja uskonnollista toiminnoista, ruokatottumuksista (Wittig 2004) sekä käsitteistä yhteisön terveys- ja sairaustilanteesta vaikuttavat potilaan hoitoon (Wittig 2004, Ruddock & Turner 2007, Koskinen ym. 2009). Myös tieto erilaisista yhteiskunnan sosiaalisista ja poliittisista rakenteista on merkityksellistä (Ruddock & Turner 2007). Tutkimuksissa opiskeli-

joiden tieto yleisistä kulttuurisista tekijöistä koostui muun muassa arvoista, uskomuksista ja perinteistä (Wittig 2004, Rasmussen ym. 2005, Grossman ym. 2012, Kratzke & Bertolo 2013). Opiskelijat tiesivät myös tietolähteitä kulttuurisista aiheista, kuten kirjallisuutta (Rasmussenin ym. 2005).

Opiskelijoiden kulttuurinen tietoperusta on lisääntynyt kansainvälisissä opiskelijavaihto-ohjelmissa (Kokko 2011), kuten tieto erilaisista terveydenhuoltojärjestelmistä (Green ym. 2008, Koskinen ym. 2009, Reid-Searl ym. 2011) ja terveysohjelmista (Koskinen ym. 2009). Tutkimusten mukaan opiskelijat huomioivat sosiaalista, taloudellista ja poliittista epätasaa terveydenhoidossa (Smith-Miller ym. 2010), mikä näyttäytyi vähemmistöjen, vähätuloisten, maalaisväestön ja ikääntyvien syrjintänä (Koskinen ym. 2009). Isäntäperheissä asuminen lisäsi kulttuurista tietoutta ja opiskelijoiden käsitykset maahanmuuttajista muuttuivat. Tiedon lisääntyminen auttoi opiskelijoita ymmärtämään paremmin potilasta. (Koskinen ym. 2004, Smith-Miller ym. 2010.)

Etnisyys on osa kulttuuritietoa (Grossman ym. 2012). Maahanmuuttajataustaisiin sairaanopiskelijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa on todettu, että opiskelijat hyödynsivät elämäntutkimuksen tuomaa tietoa kulttuurisissa kohtaamisissa. He käyttivät monipuolisempia strategioita viestinnässä ja heillä oli myönteisempi asenne ratkaista muun muassa kieliongelmiä kuin valtaväestöön kuuluvilla opiskelijoilla (Jiwre ym. 2010.) Samansuuntaisia tuloksia on myös Sannerin ym. (2010) tutkimuksessa, jonka mukaan vähemmistöryhmiin kuuluvat opiskelijat olivat avoimempia kulttuurista erilaisuutta kohtaan kuin valtaväestöön kuuluvat. Sen sijaan Hagenin ym. (2009) tutkimuksen perusteella etnisellä taustalla ei ollut vaikutusta kulttuurisen kompetenssin kehittymiselle. Samaten norjalaisten ja amerikkalaisten opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta tietoisuudesta eivät eronneet toisistaan (Grossman ym. 2012).

Tieto kulttuureista ja kulttuurinen kompetenssi voidaan käsittää holistisesta eli kokonaisvaltaisesta näkökulmasta. Tutkimusten mukaan opiskelijat näkivät potilaan yksilönä ja he välttivät kaavamaisista eli stereotyyppistä luokittelua. Potilaiden yksilölliset ominaisuudet ja avoin lähestymistapa korostuivat. (Campbell-Heider ym. 2006, Sumpter & Carthon 2011.) Ymmärrys suuresta vaihtelusta kulttuuristen ryhmien sisällä myös vähensi ennakoasenteita (Campbell-Heider ym. 2006). Kulttuuritiedon ymmärtäminen, soveltaminen, kunnioittaminen ja yhdenmukainen potilaan hoito on todettu tärkeämmäksi kuin asiatieto monista eri kulttuureista (Hawala-Druyn & Hillin 2012).

Kulttuurinen taito

Ammatilliset perustaidot on osa kulttuurisia taitoja (Wittig 2004, Rasmussen ym. 2005). Tutkimusten mukaan kansainvälisessä vaihdossa opiskelijoiden kulttuurisen taidon kehittyminen oli ammatillista kasvua. Heidän ammatillinen osaaminen ja työtaidot kehittyivät (Green ym. 2008, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009, Koskinen ym. 2009, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011, Carpenter & Garcia 2012.) Myös selviytymis- ja ongelmanratkaisutaidot kehittyivät vaihdon aikana (Kokko 2011). Norjalaiset ja malawilaiset opiskelijat hyötyivät parityöskentelystä kliinisessä harjoittelussa (Hagen ym. 2009). Hankitut taidot oli sovellettavissa tulevaan työhön (Smith-Miller ym. 2010).

Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksen mukaan opiskelijat tunnistivat kulttuuristen tekijöiden vaikutukset työhön. Puolestaan Sumpter ja Carthon (2011) ovat tuoneet esille, että opiskelijoilla oli huoli kyvyistään käyttää kulttuurista kompetenssia tulevassa työssään. Lisäksi on todettu, että opiskelijat olivat epävarmoja toimiessaan kulttuuritaustaltaan erilaisten potilaiden kanssa ja heidän taidot olivat puutteellisia (Jiwre ym. 2010, Fougner & Horntvedt, 2012). Taitoon huomioida potilaan tarpeet voi vaikuttaa myös hoitajan kulttuurinen tausta (Torsvik & Hedlund 2008, Reid-Searl ym. 2011).

Kulttuuriset kohtaamiset

Globalisaatio on lisännyt liikkuvuutta ja tuonut ihmisiä lähemmäksi toisiaan. Opiskelijoilla on yhä enemmän ystäviä ja koulutovereita eri kulttuureista sekä kontakteja yhteisöissä eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa. (Wittig 2004, Brennan & Cotter 2005, Kardong-Edgren ym. 2010, Grossman ym. 2012.) Kulttuurisissa kohtaamisissa viestintätaidot ovat keskeisessä asemassa. Tutkimusten mukaan opiskelijoilla oli kykyä käyttää sekä sanatonta että sanallista viestintää (Wittig 2004, Koskinen ym. 2009, Jiwre ym. 2010, Grossman ym. 2012, Kratzke & Bertolo 2013) ja kuuntelutaitoa asiakaskohtaamisissa (Wittig 2004). Opiskelijat hyödynsivät kieltä kommunikoinnin välineenä ja kielitaidon vahvistaminen edisti potilassuhteita (Koskinen 2005, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Carpenter & Garcia 2012). Myös monikielisyttä pidettiin viestinnässä tarpeellisenä (Grossman ym. 2012). Sitä vastoin opiskelijat kokivat yhteisen kielen puutteen ongelmalliseksi (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen & Tossavainen 2004, Yavuz 2005, Jiwre ym. 2010, Kratzke & Bertolo 2013), mutta he osasivat hyödyntää tulkkipalveluja (Rasmussen ym. 2005, Jiwre ym. 2010). Lisäksi Jiwre ym. (2010) tutkimuksessa maahanmuuttajataustaiset opiskelijat puhuivat valtaväestön kieltä, ruotsia ja

siksi he pitivät kulttuurisia kohtaamisia vain toisiin maahanmuuttajiin liittyvänä, ei ruotsalaiseen valtaväestöön.

Tutkimusten mukaan etenkin opiskelijavaihtoon osallistuminen oli kehittänyt opiskelijoiden vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja (Koskinen ym. 2004, Koskinen 2005, Green ym. 2008, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011). Opiskelijat tiedostivat ryhmädynamiikan (Reid-Searl ym. 2011) ja tiimityöskentelyn merkityksen (Koskinen ym. 2009). He ymmärsivät paremmin hoitajien ja muun terveydenhuollon henkilöstön roolit. (Green ym. 2008, Koskinen ym. 2009). Tukiverkosto edisti kulttuurisen kompetenssin kehittymistä. Siihen kuuluivat muun muassa tuutorit, sairaalan henkilökunta, paikalliset ystävät ja isäntäperhe (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen & Tossavainen 2004, Koskinen ym. 2004, Ruddock & Turner 2007.)

2.3.3 Kulttuurisen kompetenssin oppiminen

Kulttuurisen kompetenssin oppiminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan sitä voi oppia laajasti elämän eri alueilla. Ympäristöllä on vaikutusta opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppimiseen, ja opiskelijaelämä tarjoaa opiskelijoille tilaisuuksia kulttuurien oppimiseen esimerkiksi vapaaehtoisilla kursseilla. (Kardong-Edgren ym. 2010.) Elämäkokemuksella on ollut erityisesti maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden keskuudessa myönteinen vaikutus kulttuuriseen kompetenssiin (Jiwre ym. 2010). Myös koulutuksella opiskelijat ovat saavuttaneet valmiuksia toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa (Gebru ym. 2008). Useiden tutkimusten tulosten perusteella koulutus on auttanut opiskelijoita oppimaan kulttuurisista aiheista ja tukenut opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Yavuz 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008, Gebru ym. 2008, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Gebru & Willman 2010, Kardong-Edgren ym. 2010, Sanner ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011, Grossman ym. 2012, Hawala-Drury & Hill 2012, Yu 2012, Harris ym. 2013, Kratzke & Bertolo 2013, Noble ym. 2014).

Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen on mahdollista koulutuksen aikana (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Gebru & Willmanin 2010, Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013). Sairaanhoidajaopiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin taso oli merkittävästi korkeampi neljännen vuoden kuin ensimmäisen vuoden opiskelijoilla (Sargent ym. 2005). Toisen, kolmannen ja neljännen vuoden toimintaterapiaopiskelijat arvioivat kaikki kulttuurisen kompetenssin tasonsa korkealle. Heidän kulttuurinen tietoisuus, tiedot ja taidot ylsivät osittain pä-

tevälle tasolle. (Rasmussen ym. 2005.) Opiskelijoiden taito ymmärtää ja hyväksyä erilaisuus oli melko hyvällä tasolla Yun (2012) tutkimuksessa, jossa mitattiin opiskelijoiden kulttuurisen herkkyyden tasoa koulutuksen jälkeen. Tutkija kuitenkin kritisoi tulosta, koska mittaus oli tehty kvantitatiivisella mittarilla ja opiskelijat ovat voineet vastata tavalla, jota pitivät sosiaalisesti hyväksyttävänä (Yu 2012).

Koulutuksen suurimpana haasteena on pidetty kulttuuriseen tahtoon liittyvää kehittymistä (Sargent ym. 2005). Kuitenkin kansainvälisissä vaihto-opiskeluohjelmissa kulttuurinen tahto on erityisesti kehittynyt (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen 2005, Hagen ym. 2009, Carpenter & Garcia 2012). Kulttuurisen kompetenssin saavuttaminen koulutuksessa voi olla haasteellista sen prosessimaisen luonteen vuoksi (Sargent ym. 2005). Usein kulttuurinen kompetenssi kuvataan pitkäaikaiseksi, jatkuvaksi ja elinikäiseksi oppimisprosessiksi (Sargent ym. 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Ruddock & Turner 2007, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Kardon-Edgren ym. 2010, Kokko 2011, Harrowing ym. 2012, Hawala-Drury & Hill 2012, Noble ym. 2014). Tutkijat epäilevät kulttuurisen kompetenssin kehittymisen realistisuutta koulutuksen aikana. Heidän mukaansa on oletettavaa, että kulttuurisen kompetenssin prosessi jatkuu ja kehittyy opiskelujen jälkeen työelämässä. (Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Kardon-Edgren ym. 2010, Noble ym. 2014.)

Amerikkalaisissa tutkimuksissa Campinha-Bacoten IAPCC-R-mittarilla mitattuna opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin taso oli alimmalla kulttuurisen tietoisuuden tasolla huolimatta siitä, mitä menetelmiä opiskelijoilla oli käytetty opetuksessa (Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Kardon-Edgren ym. 2010). Myös kahden vuoden koulutuksessa, jossa oli kulttuurisia aiheita, suuhygienistiopiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi ei lisääntynyt (DeWald ja Solomon 2009). Lisäksi Campbell-Heider ym. (2006) ovat todenneet, että opiskelijoiden asenteet pysyivät muuttumattomina koulutuksen aikana.

Koulutuksella voidaan myös estää kulttuurisen kompetenssin kehittymistä, koska yksittäisten kulttuurien opiskelu voi vahvistaa kulttuurista luokittelua ja ennakkoluuloja (Brennan & Cotter 2008, Campbell-Heider ym. 2006). Myös opiskelijoiden oma suhtautuminen aiheen opiskeluun voi rajoittaa oppimista. Insinööriopiskelijat suhtautuivat aiheeseen passiivisesti. Opiskelijat olivat haluttomia itsenäiseen ja oma-aloitteeseen opiskeluun eri kulttuureista, vaikka he pitivät aiheen opiskelua tärkeänä. (Yu 2012.) Kansainvälisessä työharjoittelussa kulttuurisen kompetenssin kehittymistä esti kyvyttömyys erilaisuuden ymmärtämiseen ja kielimuurin ylit-

tämiseen sekä eristäytyminen paikallisväestöstä. Myös kyvyttömyys tunnistaa omia arvoja ja stereotyyppioita olivat estäviä tekijöitä. (Koskinen & Tossavainen 2003.)

Opiskelijat ovat oppineet kulttuurista kompetenssia erilaisilla kursseilla. Osa kursseista on ollut erillisiä kulttuurisen kompetenssin kursseja (Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013, Noble 2013) ja osalla kursseista kulttuurinen kompetenssi oli integroitu eri kurssien sisältöön (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Yavuz 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008, Gebru ym. 2008, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, DeWald & Solomon 2009, Gebru & Willman 2010, Kardong-Edgren ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011, Yu 2012), kuten erilaisiin ammattiaiineisiin (DeWald & Solomon 2009), kemiaan, ravinto-oppiin, terveydenhuollon etiikkaan (Brennan & Cotter 2005), viestintään (Yu 2012) ja sosiaalitieteisiin (Kardong-Edgren ym. 2010). Kulttuurista kompetenssia on opetettu myös vaihtoon valmistavalla kurssilla (Caffrey ym. 2005).

Yksittäisellä kulttuurisen kompetenssin kursseilla on saavutettu kompetenssin kehittymistä. Monitieteinen kulttuurisen kompetenssin kurssi (Hawala-Drury & Hill 2012) ja verkkokurssi (Harris ym. 2013) edistivät opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia. Myös Noble ym. (2014) ovat todenneet lyhytaikaisen koulutusintervention vaikuttavan sairaanhoitajaopiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymiseen myönteisesti.

Kulttuurisen kompetenssin oppimista on tapahtunut myös työharjoittelussa. Esimerkiksi norjalaiset fysioterapiaopiskelijat oppivat kulttuurisesta erilaisuudesta työskennellessään musliminaisten parissa (Fougner & Horntveldt 2012). Ruotsalaiset sairaanhoitajaopiskelijat kohtasivat työharjoittelussa haasteita vuorovaikutuksen aikaan saamisessa eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden kanssa (Jiwren ym. 2010). Amerikkalaiset sairaanhoitajaopiskelijat olivat työharjoittelussa alkuperäiskansan keskuudessa. Opiskelijat pitivät tärkeänä tietojen ja taitojen kartuttamisen lisäksi oman toiminnan reflektointia hoitotilanteissa. (Wittig 2004.)

Opiskelijat ovat osallistuneet kansainvälisiin opiskelijavaihtoihin, joissa opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi on pääsääntöisesti kehittynyt (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen ym. 2004, Koskinen & Tossavainen 2004, Caffrey ym. 2005, Koskinen 2005, Ruddock & Turner 2007, Green ym. 2008, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009, Koskinen ym. 2009, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011, Behrnd & Porzelt 2012, Carpenter & Garcia 2012). Tutkimusten mukaan opiskelijat olivat hyötäneet ulkomailla olosta ja oppineet kulttuurista kompetenssia (Koskinen ym. 2004, Caffrey ym. 2005, Ruddock &

Turner 2007, Kokko 2011). Heidän näkemykset myös yleisesti elämää ja sen etuoikeuksia kohtaan muuttuivat (Reid-Searl ym. 2011). Vaihto-opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi lisääntyi kansainvälisen harjoittelun aikana enemmän kuin paikallisessa työharjoittelussa olevilla opiskelijoilla (Caffrey ym. 2005). Jo lyhytaikaisella oleskelulla vieraassa maassa on katsottu olevan merkitystä kulttuurisen kompetenssin kehittymiselle (Torsvik & Hedlund 2008, Smith-Miller ym. 2010). Toisaalta Behrnd ja Porzeltin (2012) tutkimuksessa osoitettiin, että ulkomailla opiskelleiden kulttuurisen kompetenssin kehittyminen oli samanlaista kuin kotimaassa opiskelleiden. Kuitenkin pidempi opiskeluaika ulkomailla lisäsi kehittymistä ja vaihtoon osallistuneet hyötyivät enemmän myöhemmin järjestettävästä kulttuuriaiheisestä koulutuksesta (Behrnd & Porzelt 2012).

Kulttuurisen kompetenssin opetuksessa on käytetty erilaisia menetelmiä, joilla on ollut myönteinen vaikutus opiskelijoiden oppimiseen. Havainnointi on ollut osa oppimista ja simulaatio-opetuksessa opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus lisääntyi (Grossman ym. 2012, Kratzke & Bertolo 2013). Sairaanhoidajaopiskelijat, jotka olivat viidestä eri maasta ja edustivat kahtatoista eri kansalaisuutta, osallistuivat internetin välityksellä tietotekniikan kurssille. Kurssi todettiin tehokkaaksi tavaksi oppia tietoteknisten taitojen lisäksi kulttuurista kompetenssia. Opiskelijat oppivat uusia tapoja ajatella, tuntea ja käyttäytyä kulttuurisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. (Yavuz 2005.)

Työpajatyöskentely, joka koostui pääluennosta, yhteisestä ateriasta ja vuorovaikutteisesta pienryhmätyöskentelystä, on myös käytetty edistämään opiskelijoiden kulttuurista ymmärrystä. Työskentely todettiin tehokkaimmaksi naisten, vanhempien opiskelijoiden ja vähemmistöön kuuluvien keskuudessa. (Sannerin ym. 2010.) Reflektointia on hyödynnetty kansainvälisessä vaihto-ohjelmassa. Opiskelijat pohtivat kokemuksiaan isäntäkulttuurista, paikallisten käytöksestä ja tavoista. (Koskinen ym. 2004.)

2.3.4 Opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin kehittämistä koulutuksessa

Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksen mukaan opiskelijat uskoivat, että eri kulttuuritaustaiset potilasryhmät tulevat kasvamaan tulevaisuudessa ja kulttuurista kompetenssia voidaan kehittää koulutuksen ja käytännön harjoittelun avulla. Opiskelijat pitivät kulttuurista tietoutta tärkeänä ja sitä oli koulutuksessa jonkun verran. Kuitenkin opiskelijat kokivat, että tietoa oli vielä liian vähän, ja he toivoivat aiheesta opetusta. (Rasmussen ym. 2005.) Aiheen tärkeydestä huolimatta opiskelijoilla oli ennako-oletuksia aiheen luokkaopetuksen tehokkuudesta (Yu

2012). Lisäksi Sumpterin ja Carthonin (2011) tutkimus osoitti, että mahdollisuuksia aiheen opettamiseen ei ole tarpeeksi hyödynnetty.

Kulttuurisen kompetenssin koulutus on otettu osaksi opetussuunnitelmaa ja se on aloitettu heti koulutuksen alussa, jolloin opiskelijat ovat saaneet pohjan oppimiselle ja valmiudet edelleen kompetenssin kehittämiseksi (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008, Gebru ym. 2008, Gebru & Willmanin 2010). Erityisesti kyky tunnistaa ja ymmärtää maahanmuuttajien terveyttä lisääntyi (Gebru ym. 2008). Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen on todettu olevan mahdollista, jos se on ollut osa opetussuunnitelman rakennetta. Kehittyminen vaatii pitkäaikaista sitoutumista sekä opiskelijoilta että henkilökunnalta, ja opiskelijoiden kulttuurinen ymmärryksen tukeminen on olennaista koko koulutuksen ajan. (Sargent ym. 2005, Sumpter & Carthon 2011.) Opetussuunnitelmien kulttuurinen sisältö ei kuitenkaan takaa tehokasta oppimista (Campbell-Heider ym. 2006, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Kardong-Edgren ym. 2010). Huomion kiinnittäminen didaktiseen sisältöön ja menetelmien kehittämiseen on olennaista kulttuurisen tiedon opettamisessa, oppimisessa ja arvioinnissa (Campbell-Heider ym. 2006, Kardong-Edgren ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011).

Keskusteluja sisältävä opetus ja oppiminen korostuvat tutkimuksissa (Brennan & Cotter 2008, Sumpter & Carthon 2011, Kokko 2011, Carpenter & Garcia 2012, Yu 2012). Lisäksi Yu (2012) suosittelee kulttuurikeskeisiksi opetusmenetelmiksi luentoja, dialogeja, merkityksellisten tapahtumien analyysiä, väittämien analysointia ja simulaatiota. Carpenterin ja Garcian (2012) tutkimus tukee näiden menetelmien käyttöä ja tutkijat pitävät teoriaopetusta tehokkaampana kokemuksellista oppimista, kuten kenttämatkoja, roolimallintamista ja reflektiota. Opiskelijat toivovat myös vierailevia luennoitsijoita kouluille (Wittig 2004). Lisäksi tutkimuksissa toivottiin yksittäisiä kursseja, monitieteisiä luentosarjoja ja työpajoja, koska opiskelijoilla oli vähän relevanttia tietoa kulttuureista ja terveysuskomuksista (Brennan & Cotter 2008). Siksi myös perustietoa eri kulttuurivähemmistöistä pidettiin tarpeellisena (Wittig 2004).

2.3.5 Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta

Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista liittyivät kulttuuriseen tahtoon, tietoisuuteen, tietoon, taitoon ja kohtaamisiin. Opiskelijoiden *kulttuurinen tahto* näyttäytyi haluna oppia erilaisuudesta ja tahtona työsken-

nellä eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa (Wittig 2004, Yavuz 2005, Hagen ym. 2009, Carpenter & Garcia 2012, Kratzke & Bertolo 2013).

Kulttuurinen tietoisuus oli oman kulttuurin ja ennakko-oletusten tiedostamista (Wittig 2004, Koskinen ym. 2004, Torsvik & Hedlund 2008, Koskinen ym. 2009, Hagen ym. 2009, Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013, Kratzke & Bertolo 2013). Myönteinen asenne edisti kulttuurista tietoisuutta (Wittig 2004, Rasmussen ym. 2005, Ruddock & Turner 2007, Torsvik & Hedlund 2008). Opiskelijoiden suhtautuminen kulttuuriseen erilaisuuteen vaihteli etnosentrististä eli oman kulttuurin puolustamisesta (Koskinen & Tossavainen 2004, Yu 2012, Kratzke & Bertolo 2013) etnorelativismiin eli erilaisuuden hyväksymiseen (Koskinen & Tossavainen 2004, Ruddock & Turner 2007). Kulttuurinen erilaisuus nähtiin myös yhtäältä toiseuden näkökulmasta (Koskinen ym. 2004, Fougner & Horntvedt 2012) ja toisaalta yhteiskuntaan samaistumisena (Fougner & Horntvedt 2012).

Opiskelijoiden *kulttuurinen tieto* ulottui yleisistä kulttuurisista tekijöistä (Wittig 2004, Rasmussen ym. 2005, Grossman ym. 2012, Kratzke & Bertolo 2013) potilaan terveystarpeisiin (Wittig 2004, Ruddock & Turner 2007, Koskinen ym. 2009) ja yhteiskunnallisiin toimintoihin (Ruddock & Turner 2007 Green ym. 2008, Koskinen ym. 2009, Smith-Miller ym. 2010, Reid-Searl ym. 2011). Kansainvälinen opiskelijavaihto edisti kulttuuristen tietojen kehittymistä (Koskinen ym. 2004, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011). Toisaalta etnisyys vaikutti myönteisesti (Jiwre ym. 2010, Sanner ym. 2010) ja toisaalta etnisyydellä ei ollut merkitystä opiskelijoiden kulttuuriseen tietoon (Hagen ym. 2009, Grossman ym. 2012). Opiskelijoilla oli kokonaisvaltainen käsitys kulttuurisesta tiedosta (Campbell-Heider ym. 2006, Sumpter & Carthon 2011, Hawala-Drury & Hill 2012).

Kulttuurisiin taitoihin liittyivät ammatillinen kasvu ja ammatilliset taidot (Wittig 2004, Rasmussen ym. 2005, Green ym. 2008, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009, Koskinen ym. 2009, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011, Carpenter & Garcia 2012). Opiskelijat olivat osittain epävarmoja taidoistaan työskennellä kulttuurisesti pätevällä tavalla (Jiwre ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011, Fougner & Horntvedt, 2012).

Opiskelijoilla oli *kulttuurisia kohtaamisia* opintojen aikana yhä enemmän ((Wittig 2004, Brennan & Cotter 2005, Kardong-Edgren ym. 2010, Grossman ym. 2012). Kulttuurisissa kohtaamisissa opiskelijat käyttivät sanatonta ja sanallista viestintää (Wittig 2004, Koskinen ym. 2009, Jiwre ym. 2010, Grossman ym. 2012, Kratzke & Bertolo 2013) sekä kuuntelutaitoa

(Wittig 2004) ja tulkkipalveluja onnistuneesti (Rasmussen ym. 2005, Jiwre ym. 2010). Kielitaito edisti potilassuhteita (Koskinen 2005, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Carpenter & Garcia 2012, Grossman ym. 2012). Sen sijaan yhteisen kielen puute esti potilassuhteiden kehittymistä (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen ym. 2004, Yavuz 2005, Jiwre ym. 2010, Kratzke & Bertolo 2013). Vuorovaikutustaidot kehittyivät opiskelijavaihdossa (Koskinen ym. 2004, Koskinen 2005, Green ym. 2008, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011), ja sosiaalinen tukiverkosto edisti kulttuurisen kompetenssin kehittymistä (Koskinen & Tossavainen 2004, Koskinen ym. 2004, Ruddock & Turner 2007).

Opiskelijat olivat oppineet kulttuurisesta kompetenssista opiskelijaelämässä (Kardong-Edgren ym. 2010), elämäkokemuksen (Jiwre ym. 2010) ja koulutuksen avulla (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Yavuz 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008, Gebru ym. 2008, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Gebru & Willman 2010, Kardong-Edgren ym. 2010, Sanner ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011, Grossman ym. 2012, Hawala-Drury & Hill 2012, Yu 2012, Harris ym. 2013, Kratzke & Bertolo 2013, Noble ym. 2013). Kulttuurinen kompetenssi kehittyi koulutuksen aikana (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Gebru & Willman 2010, Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013). Kuitenkin tutkijoilla oli epäilyksiä kompetenssin kehittymisestä (Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Kardong-Edgren ym. 2010). Huolimatta koulutuksesta kompetenssissa ei tapahtunut muutoksia (Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, DeWald & Solomon 2009, Kardong-Edgren ym. 2010). Kompetenssin kehittymistä esti yksittäisten kulttuurien opiskelu (Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008), passiivinen suhtautuminen (Yu 2012) ja kielimuuri (Koskinen & Tossavainen 2003).

Opiskelijoilla oli ollut kulttuurisesta kompetenssista joko erityisiä kursseja (Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013, Noble 2013) tai aihe oli integroitu muiden kurssien sisältöön (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Yavuz 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008, Gebru ym. 2008, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, DeWald & Solomon 2009, Gebru & Willman 2010, Kardong-Edgren ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011, Yu 2012). Työharjoittelu (Wittigin 2004, Jiwre ym. 2010, Fougner & Horntveldt 2012) ja kansainvälinen opiskelijavaihto edisti opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia (Koskinen & Tossavainen 2003, Koskinen ym. 2004, Koskinen & Tossavainen 2004, Caffrey ym. 2005, Koskinen 2005, Ruddock & Turner 2007, Green ym. 2008, Torsvik & Hedlund 2008, Hagen ym. 2009, Koskinen ym. 2009, Smith-Miller ym. 2010, Kokko 2011, Reid-Searl ym. 2011,

Behrnd & Porzelt 2012, Carpenter & Garcia 2012). Kulttuurista kompetenssia oli opetettu muun muassa simulaatiossa (Grossman ym. 2012, Kratzke & Bertolo 2013), verkko-opetuksena (Yavuz 2005) ja työpajatyöskentelynä (Sanner ym. 2010).

Opiskelijoiden näkemykset koulutuksen kehittämiseksi perustuivat opiskelijoiden tietoisuuteen erilaisten kulttuuristen ryhmien kasvusta tulevaisuudessa, ja opiskelijat toivoivat kulttuurisen kompetenssin opetusta enemmän koulutukseen (Rasmussen ym. 2005). Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen oli mahdollista, koska se oli osa opetussuunnitelman rakennetta (Caffrey ym. 2005, Sargent ym. 2005, Campbell-Heider ym. 2006, Brennan & Cotter 2008, Gebru ym. 2008, Gebru & Willman 2010). Tosin opetussuunnitelman kulttuurinen sisältö ei takaa tehokasta oppimista. Erityisen tärkeänä pidettiin opetusmenetelmien kehittämistä. (Campbell-Heider ym. 2006, Kardong-Edgren & Campinha-Bacote 2008, Kardong-Edgren ym. 2010.) Kokemukselliset opetus- ja oppimismenetelmät katsottiin parhaiksi (Brennan & Cotter 2008, Kokko 2011, Sumpter & Carthon 2011, Carpenter & Garcia 2012, Yu 2012). Opiskelija toivoivat myös vierailevia luennoitsijoita koululle (Wittig 2004). Lisäksi opiskelijoilla oli toive yksittäisistä kulttuuriaiheisista kursseista ja monitieteisistä luentosarjoista (Brennan & Cotter 2008).

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUTEHTÄVÄT

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta koulutuksessa. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata, miten kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista voitaisiin kehittää bioanalyttikon koulutuksessa.

Tutkimustehtävinä oli:

- Kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista.
- Kuvata kulttuurisen kompetenssin oppimista bioanalyttikon koulutuksessa.
- Kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää bioanalyttikon kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista koulutuksessa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Menetelmälliset lähtökohdat

Tutkimustehtävän perusteella valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimusotteen, koska laadullisessa tutkimuksessa pyritään yksilön näkökulman kuvaamiseen ja ymmärtämiseen. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukon valinta on harkinnanvaraista ja osallistujien tuottamaa tietoa käsitellään ainutkertaisena. (Polit & Beck 2006, Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, Tuomi & Sarajärvi 2013.) Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia on tutkittu vähän, joten laadullinen tutkimusote sopi kuvaamaan ja tuomaan uutta tietoa esille (Polit & Beck 2006, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, Tuomi & Sarajärvi 2013).

Tiedonkeruumenetelmäksi sopii haastattelu, jos tutkimusilmiöstä on vähän tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2011). Haastattelumetodin avulla saadaan tutkittavien ajatukset esille (Grove ym. 2013). Haastattelu mahdollistaa tiedon keräämisen ihmisten mielipiteistä, käsityksistä, uskomuksista ja käyttäytymisestä (Polit & Beck 2006, Krueger & Casey 2009, Hirsjärvi & Hurme 2011). Keräsin tutkimusaineiston puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja haastattelut toteutin kolmen opiskelijan ryhmissä. Ohjasin teemahaastattelua valmiiksi laadittujen teemojen ja kysymysten avulla. (Polit & Beck 2006, Hirsjärvi & Hurme 2011, Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.)

Tässä tutkimuksessa haastattelun teemat jakaantuivat tutkimustehtävien mukaan kolmeen teema-alueeseen, jotka olivat bioanalyytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista, kulttuurisen kompetenssin oppiminen koulutuksessa ja näkemykset kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa. Jatkossa käytän teemoista lyhyemmin termejä: käsitykset, oppiminen ja näkemykset. Osa teemojen haastattelukysymyksistä perustui Campinha-Bacoten (2007) malliin. Käsitykset-teemassa kysymykset liittyivät sekä kulttuuriseen tahtoon että tietoisuuteen ja oppimisen teemassa kulttuuriseen tietoon, taitoon ja kokemuksiin. Teemahaastattelurunko on kuvattu liitteessä 2.

4.2 Tutkimukseen osallistujat

Olin suunnitellut, että tutkimukseen osallistuu bioanalyytikko-opiskelijoita kolmesta suomalaisesta ammattikorkeakoulusta. Kuitenkin yhdestä ammattikorkeakoulusta ilmoittautuneita oli vain yksi, joten päätin perua aineistonkeruun siltä osin. Tutkimukseen siis osallistui 15

bioanalyttikko-opiskelijaa kahdesta ammattikorkeakoulusta. Osallistuminen oli vapaaehtoista. Muita valintakriteereitä oli, että opiskelijat ovat kuudennen tai seitsemännen lukukauden opiskelijoita ja heillä on kokemusta kansainvälisestä opiskelijavaihdosta. Osallistujilta ei kuitenkaan edellytetty opiskelijavaihtokokemusta.

Tutkimukseen osallistujista 93 prosenttia oli naisia ja seitsemän prosenttia miehiä. Osallistujien iän keskiarvo oli 28 vuotta. Heidän aikaisempia tutkintoja olivat ylioppilas, laborantti, merkonomi, farmanomi ja luonnontieteiden kandidaatti. Työkokemuksen keskiarvo terveystieteiden alalta oli kaksi vuotta ja neljä kuukautta. Muulta alalta työkokemuksen keskiarvo oli neljä vuotta ja kaksi kuukautta. Tutkimukseen osallistujien syntymämaa oli 93 prosentilla Suomi ja seitsemällä prosentilla muu kuin Suomi. Opiskelijavaihtokokemusta nykyisissä opinnoissa oli 13 prosentilla ja opiskelijavaihtokokemusta aikaisemmista opinnoista oli seitsemällä prosentilla osallistujista. Eri kulttuuritaustaisia henkilöitä opiskelijoiden lähipiirissä oli enimmillään kymmenen. Ensimmäisessä haastattelussa lähipiiriin eri kulttuuritaustaisten henkilöiden lukumäärää jäi kysymättä, joten tieto on 12 opiskelijalta.

4.3 Aineiston keruu

Sain ammattikorkeakouluilta tutkimusluvut joulukuussa 2013 (Krueger & Casey 2009, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Ammattikorkeakouluissa oli yhteyshenkilöt, jotka rekrytoivat opiskelijat ja toimittivat tutkimustiedotteen (Liite 3) sekä teemahaastattelurungon opiskelijoille. Lisäksi kävin toisessa ammattikorkeakoulussa henkilökohtaisesti rekrytoimassa aluksi kolme opiskelijaa esihaastatteluun ja sen jälkeen rekrytoin myös muita opiskelijoita. Osallistujat saivat osittain vaikuttaa haastattelun ajankohtaan (Hirsjärvi & Hurme 2011). Esihaastattelulle oli ennalta varattu aika, mutta muihin haastatteluihin osallistujat saivat valita ajan tietyistä päivistä. Toteutin haastattelut tammi-helmikuun aikana 2014. Yhteyshenkilöt varasivat haastattelupaikat ammattikorkeakoulujen tiloista, jotka olivat rauhallisia ja tilanteeseen sopivia luokkahuoneita tai neuvottelutiloja. Kuitenkin yhdessä haastattelussa tila oli hieman epäsoviva, koska käytävästä kuuluva melu ja henkilöiden liikuskelu häiritsti (Hirsjärvi & Hurme 2011).

Esihaastattelussa testasin haastattelurungon ja kysymysten muodon kolmella bioanalyttikko-opiskelijalla (Sipilä ym. 2007, Krueger & Casey 2009, Hirsjärvi & Hurme 2011). Osallistujat täyttivät tietoisesti suostumuslomakkeen (Liite 4) haastattelun alussa (Krueger & Casey 2009, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Kysyin taustatiedot osana haastattelukysymyksiä,

koska tässä vaiheessa taustatietolomake puuttui. Kirjoitin esihaastattelun puhtaaksi. Sain ohjaajalta palautteen, jonka perusteella lisäsin taustakysymyksiin kysymyksen eri kulttuuritaustaisten henkilöiden lukumäärästä lähipiirissä ja tein taustatietokysymyksistä lomakkeen (liite 5). Haastattelukysymyksiin en tehnyt muutoksia. Otin esihaastattelun mukaan tutkimusaineistoon, koska se toi esille kohdejoukon kokemuksia riittävästi (Hirsjärvi & Hurme 2011).

Tutkimushaastattelukertoja oli yhteensä neljä, joista kaksi toteutin samana päivänä ja kaksi eri päivinä. Kuhunkin haastatteluun osallistui kolmen bioanalytikko-opiskelijan ryhmä. Osa osallistujista oli saanut tutkimustiedotteen ja teemahaastattelurungon yhteyshenkilöiden kautta sähköpostilla ja osalle osallistujista olin jakanut ne rekrytointitilaisuudessa (Tuomi & Sarajärvi 2013). Osallistujat olivat tutustuneet tiedotteeseen ja haastattelurunkoon ennen haastattelua, mutta yksi ryhmä ei ollut niistä tietoinen.

Ennen haastattelua kävin lyhyesti läpi haastattelun toteuttamisen. Varmistin, että osallistujat olivat ymmärtäneet tutkimuksen ennakkotiedot, ja kerroin heille haastattelun nauhoittamisesta (Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Ryhmä, joka ei ollut tietoinen ennakkotiedoista, sai hetken aikaa tutustua niihin. Osallistujat saivat valita haastattelussa käytettävän käsitteen muodon. Yksi ryhmä valitsi kulttuurisen kompetenssi -käsitteen ja muut ryhmät halusivat käyttää kulttuurinen osaaminen -käsitettä haastattelun aikana. Osallistujat täyttivät tietoisesti suostumuslomakkeen ja taustatietolomakkeen haastattelun alussa. Nauhoitin haastattelut digitaalisella nauhurilla ja kannettavalla tietokoneella. Kahdella eri laitteella varmistin keskustelujen kuuluvuuden ja tallennuksen onnistumisen (Sipilä ym. 2007, Hirsjärvi & Hurme 2011).

Haastattelut etenivät teemojen mukaan, mutta kysymysten muoto vaihteli. Haastattelun kuluessa minulla oli mahdollisuus täsmentää kysymysten sisältöä osallistujille. Pystyin myös esittämään tarkentavia lisäkysymyksiä. Koin haasteelliseksi sekä kysymysten sisällön selittämisen että lisäkysymysten esittämisen, koska tilanne oli minulle tutkijana jännittävä, ja pelkäsin antavani suoria vastauksia. Tiedon tuottamista edisti vuorovaikutus kolmen opiskelijan ryhmissä. (Krueger & Casey 2009, Hirsjärvi & Hurme 2011, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, Tuomi & Sarajärvi 2013.)

Osasin melko hyvin aktivoida hiljaisempia osallistujia ja kaikki osallistujat saivat äänensä kuuluviin tasapuolisesti. Vastasin osallistujien puheeseen pään nyökkäyksin ja lyhyillä sanoilla, kuten kyllä ja okei. (Grove ym. 2013, Krueger & Casey 2009.) Haastattelut kestivät 33

minuutista 47:ään minuuttiin. Osallistujilla oli aikaa olla haastatteluissa, mutta yhdellä osallistujalla näytti olevan kiire poistua haastattelun loppupuolella (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013).

4.4 Tutkimusaineiston analyysi

Kirjoitin puhtaaksi eli litteroin haastatteluaineiston kahden päivän sisällä haastattelujen toteuttamisesta. Litteroinnin tein sanatarkasti puhekielen ilmaisut huomioiden ja koodasin osallistujat kirjainnumeroyhdistelmillä. Litterointimerkit on kuvattu liitteessä 5. (Sipilä ym. 2007, Krueger & Casey 2009, Hirsjärvi & Hurme 2011, Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Puhtaaksi kirjoittaessa kuuntelin haastatteluaineiston kahteen kertaan puheen ymmärtämisen varmistamiseksi. Aineistoa kertyi 75 sivua Times New Roman-kirjasimella, kirjasinkoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Luin aineistoa litteroinnin jälkeen useita kertoja. Valitsin sisällön analyysin analyysimenetelmäksi, koska sen avulla pystyin tekemään näkyväksi opiskelijoiden tuottaman tiedon (Tuomi & Sarajärvi 2013). Tutkimuksen tarkoituksen perusteella päätin analysoida aineistosta ilmisällön eli sen, mikä aineistossa on ilmaistu konkreettisesti. Suljin analyysistä pois piilosisällöt, kuten huokaukset ja naurun. Kuitenkin tulkitsin sisältöä jossain määrin, koska sisällön analyysi on luonteeltaan tulkitsevaa. Asioita oli kuvailtu aineistossa osittain yksittäisin sanoin ja osittain runsassanaisesti, joten valitsin analyysiyksiköksi sanan, sanayhdistelmän tai lausuman. (Kyngäs & Vanhanen 1999, Graneheim & Lundman 2004, Elo & Kyngäs 2008.) Merkitsin aineistoon tutkimustehtäviä vastaavat ilmaisut punaisella kirjasimella.

Tämän jälkeen tein käsitykset teemaan Campinha-Bacoten (2007) mallin mukaisen analyysirungon. Muodostin deduktiivisesti yhdistävät kategoriat kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista. Lisäksi muodostin teemaan muut-kategorian alkuperäisilmaisuille, jotka eivät sopineet Campinha-Bacoten (2007) malliin. Merkityt alkuperäisilmaisut kopioin muodostettujen kategorioiden sekä oppimisen ja näkemysten teemojen alle. Jatkoin analyysiä valmiiden kategorioiden sisällä induktiivisesti eli aineistolähtöisesti. Muut-kategorian ja oppimisen sekä näkemyksen teemat analysoin myös induktiivisesti. (Kyngäs & Vanhanen 1999, Elo & Kyngäs 2008, Tuomi & Sarajärvi 2013.)

Seuraavaksi pelkistin alkuperäisilmaisut. Käytin pelkistämässä mahdollisimman tarkasti alkuperäisilmaisujen sanoja. Lisäksi poistin alkuperäisilmaisujen toistot. Etenin analyysissä etsimällä sisällöllisesti samankaltaisuuksia pelkistetyistä ilmaisuista ja ryhmittelin niitä yh-

teen. Nimesin nämä ryhmät, jolloin syntyivät alakategoriat. (Kyngäs & Vanhanen 1999, Graneheim & Lundman 2004, Elo & Kyngäs 2008, Tuomi & Sarajärvi 2013.)

Jatkoin analyysiä yhdistämällä alakategorioita, jolloin syntyivät yläkategoriat. Käsitteet teemassa yhdistävät kategoriat olivat valmiina. Muut-kategoriasta muodostui näkemykset teemaan sopiva yhdistävä kategoria: kulttuurinen kompetenssi bioanalyytikon työssä. Oppimisen ja näkemysten teemoissa jatkoin edelleen induktiivista analyysiä ja kokosin yhteen yläkategoriat, jolloin syntyivät yhdistävät kategoriat. (Kyngäs & Vanhanen 1999, Graneheim & Lundman 2004, Elo & Kyngäs 2008, Tuomi & Sarajärvi 2013.) Campinha-Bacoten (2007) mallissa tietolähteet liittyvät kulttuuriseen tietoon, mutta tässä tutkimuksessa liitin ne oppimiseen ja nimesin tietolähteeksi koulutuksessa. Puolestaan sen millaista tietoa opiskelijoilla oli, kuvasin kulttuurisen tiedon kategoriassa. Esimerkit deduktiivisesta (liite 7) ja induktiivisesta (liite 8) sisällön analyysistä on tutkimuksen lopussa.

Analyysin kaikissa vaiheissa palasin usein aineistoon ja vertasin alkuperäisilmaisuja kokotekstiin hyödyntäen word-asiakirjan etsi-työkalua. Tällä varmistin, että asiayhteys sopi kategoriaan ja teema-alueeseen. Lisäksi analyysin edetessä pyrin tunnistamaan omat ennakkosenteet ja ennakkokäsitykset, joilla olisi voinut olla vaikutusta tulkintaan. (Graneheim & Lundman 2004, Polit & Beck 2006.) Taustatietolomakkeet olivat koodaamattomia, joten en pystynyt yhdistämään niitä tiettyyn haastatteluun. Vaikka esihaastattelun taustatiedot oli helpposti yhdistettäviä, en käyttänyt tätä tietoa hyödyksi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista

Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista jakaantuivat viiteen yhdistävään kategoriaan Campinha-Bacoten (2007) mallin mukaisesti: bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen tahto, tietoisuus, tieto, taito ja kohtaamiset. Tuloksia kuvataan kuviossa 5.

Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista				
KULTTUURINEN				
TAHTO	TIETOISUUS	TIETO	TAITO	KOHTAAMISET
<p>Mielenkiinto kulttuureihin</p> <ul style="list-style-type: none"> -etnisyys -työ ja koulutus <p>Kiinnostus kohtaamistilanteisiin</p> <ul style="list-style-type: none"> -motivaatio -tutustuminen 	<p>Kulttuuriset ryhmät</p> <ul style="list-style-type: none"> -oma kulttuuritausta -arkielämä -opiskelu -maantieteellinen alue -suomalaisuus <p>Oletukset</p> <ul style="list-style-type: none"> -etniset piirteet -yhteiskunnalliset tekijät -tunnistamattomuus <p>Asenteet</p> <ul style="list-style-type: none"> -avoin asenne -kunnioittaminen <p>Erlaisuuden tunnistaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> -maantieteelliset erot -erilaisuuden ymmärtäminen -sopeutuminen yhteiskuntaan -varauksellinen suhtautuminen 	<p>Yleiset kulttuuriset tekijät</p> <ul style="list-style-type: none"> -perhe -kieli -ruokakulttuuri -uskonto -korkeakulttuuri <p>Yhteiskunnalliset toiminnot</p> <ul style="list-style-type: none"> -lait ja normit -koulutus <p>Tieto terveydestä</p> <ul style="list-style-type: none"> -terveydenhuoltojärjestelmät -terveyskäsitys -tautien esiintyvyys <p>Kokonaisvaltainen tietokäsitys</p> <ul style="list-style-type: none"> -stereotyyppisen ajattelun välttäminen -kohtuullisuus 	<p>Viestintätaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> -vuorovaikutustaidot -kielitaito <p>Vaihdossa saavutetut taidot</p> <ul style="list-style-type: none"> -sosiaaliset taidot -yhteistyötaidot <p>monikulttuurisessa ympäristössä</p> <ul style="list-style-type: none"> -kulttuurinen osaaminen -englanninkielen taito -varmuus <p>Asiakkaan kohtaamistaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> -henkilökohtaiset ominaisuudet -ammattitaito -asiakaspalvelutaito -uskontoon liittyvät vaatimukset -asiakkaan tarpeisiin vastaaminen -epävarmuus viestintätaidoissa 	<p>Kohtaamisia opintojen aikana</p> <ul style="list-style-type: none"> -lähipiiri -koulu -työharjoittelu -työpaikka <p>Erityispiirteet</p> <ul style="list-style-type: none"> -asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen -yhdenvertainen palvelu <p>Viestinnän keinot</p> <ul style="list-style-type: none"> -sanattoman viestinnän keinot -sanallisen viestinnän hyödyntäminen -kuunteleminen -tulkkipalvelut

Kuvio 5. Yhteenveto bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksistä kulttuurisesta kompetenssista.

5.1.1 Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tahto

Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tahto jakaantui kahteen yläkategoriaan, jotka olivat mielenkiinto kulttuureihin ja kiinnostus kohtaamistilanteisiin

Mielenkiinto kulttuureihin jakaantui etnisyyden sekä työn ja koulutuksen alakategorioiksi. Etnisyys näyttäytyi kiinnostuksena yleisesti kaikkia kulttuureja kohtaan ja myös eksoottiset kulttuurit kiinnostivat opiskelijoita. Etnisyyttä oli suomalainen elämäntapa, kulttuuristen tapojen yhteensovittaminen ja juhlaperinteet. Etnisyys sisälsi kiinnostuksen uskontoihin ja eri kulttuureissa korostuviin arvoihin. Lisäksi opiskelijat olivat kiinnostuneita erilaisten kielten opiskelusta, eri maiden perhekulttuurista, lasten kasvatuksesta, naisten asemasta ja ruokakulttuurista.

”No minua kyllä kiinnostaa siis kaikki kulttuurit ja suomalaisten kulttuuri”

”Kielet kiinnostaa. Erilaiset kielet.”

Työ ja koulutus olivat kiinnostusta työkulttuurista ja koulutuksen asemasta muualla kuin Suomessa.

”työskentelykin että millaista on vaikka työkulttuuri jossain muualla kun Suomessa”

Kiinnostus kohtaamistilanteisiin sisälsi motivaation ja tutustumisen. Motivaatio ilmeni haluna ja kiinnostuksena ymmärtää erilaisuutta. Motivaatioon näyttäytyi myös tarpeena kulttuurien ymmärtämiseen ja opiskelijat pitivät erilaisia kulttuureja tärkeinä.

”halu siihen ymmärtämiseen että jos tulee jotain erilaista”

Tutustuminen eri kulttuureista tuleviin ihmisiin kiinnosti opiskelijoita, kuten asiakkaisiin ja työtovereihin tutustuminen. Opiskelijat kokivat, että tutustuminen lisää tietoa ja ymmärrystä heistä. Matkustaminen oli keino tutustua erilaisiin kulttuureihin, arkielämään, kohdemaan tapoihin ja pukeutumiseen. Opiskelijat kertoivat, että matkustamisen yhteydessä on huomiotava, ettei omalla käytöksellään loukkaa vieraan maan ihmisiä.

”mukava niin kun tutustua että tietää ja ymmärtää niitä ihmisiä sitten tavallaan sen kulttuuritaustan perusteella paremmin että ei kaikki elä niin kun samalla tavalla kun me täällä Suomessa sellaista niin kun ymmärrystä”

5.1.2 Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus jäsenyi neljään yläkategoriaan: kulttuuriset ryhmät, oletukset, asenteet ja erilaisuuden tunnistaminen.

Kulttuurisiin ryhmiin sisältyi oma kulttuuritausta, arkielämä, opiskelu, maantieteellinen alue ja suomalaisuus.

Omalla kulttuuritaustalla oli opiskelijoille tärkeä merkitys ja he kokivat, että kulttuuritausta vaikuttaa omaan toimintaan. Opiskelijat tunnistivat suomalaisen elämäntavan ja käytöstavat. Muu kuin suomalaisen kulttuurin edustaja tunnisti erilaiset käyttäytymistavat kuin suomalaisilla.

”kuinka paljon se kulttuurinen tausta vaikuttaa omaankin toimintaan”

Arkielämän kulttuurisia ryhmiä muodostivat perhe, ystävät, uskonto, ruokavalio, harrastukset ja yhdistystoiminta. Opiskeluun liittyviä kulttuurisia ryhmiä olivat nuoriso, opiskelijat, oppilaskunta, sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijat, bioanalyttikot ja koululuokka.

”että kyllä sen voisi ajatella että bioanalyttikotkin on sitten sellainen oma kulttuurinen ryhmä”

Maantieteellinen alue tarkoitti kulttuuristen ryhmien jakaantumista maanosien, maakohtaisten rajojen tai maakunnallisten alueiden mukaan, kuten länsimaalaisiin ja suomalaisiin.

”sitten laajemmin ajateltuna suomalainen ja sitten vielä niin kun että länsimaalainen”

Suomalaisuutta kuvattiin erilaisilla luonteenpiirteillä. Suomalaiset nähtiin muun muassa sisäänpäin kääntyneiksi, vähäpuheiseksi, totisiksi, tarkoiksi, tunnollisiksi ja itsenäisiksi. Suomalaiset vaativat oman tilan ihmisten kohtaamisessa. Naiset kuvattiin itsenäiseksi ja tasa-arvoa pidettiin hyvänä asiana. Suomalaisuutta oli myös nuorten varhainen itsenäistyminen, nuorten mahdollisuus kouluttautumiseen ja valinnan vapaus, kuten vapaus valita uskonto ja puoliso sekä vapaus ilmaista seksuaalinen suuntautuminen.

”että täällä on totuttu ihan että on sellainen oma tila ympärillä kuitenkin”

Oletukset jakaantuivat kolmeen alakategoriaan, jotka olivat etniset piirteet, yhteiskunnalliset tekijät ja tunnistamattomuus. Etnisiin piirteisiin liittyi opiskelijoiden kokemus ennakkoluuloista muita maita kohtaan osana suomalaista kulttuuria. Etnisiä piirteitä kuvattiin myös siten,

että arabit ja venäläiset ovat vieraanvaraisempia kuin suomalaiset. Lisäksi opiskelijat pitivät venäläisiä vaativina asiakkaita terveydenhuollossa.

”Kyllähän periaatteessa suomalaiseen kulttuuriin kuuluu muita maita kohtaan olevat tällaiset ennakkoluulot ja muut että aika vahvasti”

”Venäläiset ja arabit on vieraanvaraisempia kuin suomalaiset”

Opiskelijat kertoivat, että he suhtautuivat romaneihin varauksella. Opiskelijoilla oli oletuksia myös kielitaitoa kohtaan, mikä tarkoitti epävarmuutta yhteisestä kielestä. Lisäksi etnisiin piirteisiin sisältyi uskontoon liittyviä oletuksia, kuten oletukset uskonlahkoa ja muslimimiesten naisten kohtelua kohtaan. Oletuksia oli myös musliminaisten pukeutumisesta.

”ehkä se romaneihin suhtautuminen ehkä vähän niin kun varauksella”

Yhteiskunnallisiin tekijöihin liittyviä oletuksia kuvattiin median ja lähiympäristön aiheuttamiksi oletuksiksi, joilla on vaikutusta mielipiteisiin. Yhteiskunnallisia tekijöitä oli myös perussuomalaisten kannattajan ajattelun kyseenalaistaminen ja oletukset naisen asemaa kohtaan. Naisen asema liittyi erilaiseen ja poikkeavaan asemaan omaan kulttuuriin verrattuna.

”Varsinkin niistä sellaisista mistä se niin kun poikkeaa niin paljon eri meidän omasta että naiset on ihan niin kun eri asemassa... se niin kun pistää silmään siinä tosi paljon”

Tunnistamattomuus tarkoitti, että oletukset kiellettiin.

”varmaan jotenkin helppo ajatella että no ei minulla ole mutta muilla on”

Asenteet näyttäytyivät avoimena asenteena ja kunnioittamisena. Avoin asenne ilmeni avoimena suhtautumisena ja ennakkoluulottomana asenteena eri kulttuuritaustaisia ihmisiä kohtaan. Kunnioittaminen oli vaatimus asiakkaan kulttuuritaustan huomioimiseen ja sen kunnioittamiseen. Opiskelijat toivat esille myös pyrkimyksen ymmärtää ja hyväksyä erilaiset ihmiset sekä pyrkimyksen toimia asiakkaan tapoja kunnioittaen.

”yritän itse kuitenkin mahdollisimman avoimesti kaikkiin...suhtaudun jokaisesta kulttuurista tulevaan ihmiseen... eri kulttuurista tulevaan ihmiseen”

Erilaisuuden tunnistaminen käsitti maantieteelliset erot, erilaisuuden ymmärtämisen, sopeutumisen yhteiskuntaan ja varauksellisen suhtautumisen.

Maantieteellisillä eroilla tarkoitettiin tietoisuutta erilaisista eurooppalaisista tavoista, kuten poskisuudelmista, ja ihmisten erilaisuuteen yleensä eri maissa.

”muualla Euroopassa on vaikka nämä poskisuudelmat ja muut ja on ihan normaalia niin kun halata ihmisiä ja tuttavია”

Erilaisuus ymmärrettiin ihmisten ja kulttuurien erilaisuutena. Opiskelijat toivat esille, että suhtautuminen erilaisiin ihmisiin ja käyttäytyminen vaihtelevat eri kulttuureissa. Erilaisuuteen liitettiin ihmisten erilaiset luonteenpiirteet, ihmisryhmien ominaiset tavat, uskontoon ja puheutumiseen liittyvät käytöstavat sekä perheen ja perheenjäsenten erilainen asema eri kulttuureissa, kuten nuorten ja naisten asema perheissä. Erilaisuuden ymmärtäminen näyttäytyi myös pohdintana eri kulttuurista lähtöisin olevien ihmisten kohteluna tai hoitamisena terveydenhuollossa. Lisäksi erilaisuus koettiin rikkautena ja erilaiset kulttuuriset ominaisuudet lisäarvona elämässä.

”Ihmiset ovat erilaisia ja kulttuurit ovat erilaisia”

”Se on sellaista hengellistä rikkautta voi tietenkin olla materiaalistakin mutta ennen kaikkea sellaista rikkautta mikä tai itse ainakin kokee että on sellainen mikä tuo jotakin lisäarvoa siitä että kaikki on omista taustoista ja kaikilla on vähän erilaiset intressit ja tavat”

Sopeutuminen yhteiskuntaan ilmeni pyrkimyksenä noudattaa valtaväestön juhlaperinteitä ja pyrkimyksenä toimia maassa maan tavalla. Opiskelijoilla oli oletuksia eri kulttuuritaustaisten ihmisten tottumisesta valtaväestön tapoihin. Opiskelijat odottivat maahanmuuttajilta kiinnostusta valtaväestön kulttuurista ja siihen sopeutumisesta. Lisäksi maahanmuuttajien odotettiin noudattavan valtaväestön sääntöjä.

”yritetään perheen kanssa juhlia kaikki suomalaisten juhlat”

”jos tänne Suomeen tulee eri kulttuureista ihmisiä niin odotan heistä että he ovat kiinnostuneita tästä suomalaisesta kulttuurista ja vähän haluavat ehkä niin kun ollakin täällä kun suomalaiset toki niin kun tietysti sitä omaa kulttuuria siinä mukana kuitenkin”

Varauksellinen suhtautuminen erilaisuuteen ilmeni hämmennyksenä erilaista käytöstä kohtaan ja pelkona oman tilan menettämisestä. Opiskelijat kertoivat myös, että erilaisuus on kiinnostava, mutta samalla pelottava. Lisäksi erilaisuutta ei tunnustettu ja opiskelijat kokivat, että kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia.

”Niin ne erilaisuudet että vaikka ne onkin kiinnostavia mutta ne ovat sitten taas sellaisia... vähän pelottaviakin”

”Kaikki ihmiset on tasa-arvoisia.”

5.1.3 Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tieto

Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tieto jäsenyi neljään yläkategoriaan: yleiset kulttuuriset tekijät, yhteiskunnalliset toiminnot, tieto terveydestä ja kokonaisvaltainen tietokäsitys.

Yleiset kulttuuriset tekijät sisälsivät perheen, kielen, ruokakulttuurin, uskonnon, ja korkeakulttuurin. Perheeseen liitettiin perhekeskeisyys, perheen arvostaminen ja vanhojen ihmisten kunnioittaminen eri kulttuureissa. Opiskelijoilla oli tietoa erilaisista kielistä ja ruokakulttuurista. Uskontoon liitettiin keskustelu uskonnon vaikutuksesta ihmisten asettamisessa eri arvoon. Korkeakulttuuri muodostui teatterista, elokuvista, musiikista ja taiteesta.

”siitä tulee paljon puhetta että... se uskontojen tasa siis ei tasa-arvoistaminen vaan siis se että se asettaa ihmisiä eri arvoon sellaisesta tulee aika paljon puhetta”

Yhteiskunnalliset toiminnot sisälsivät lait ja normit. Opiskelijat tiesivät yhteiskunnan sääntöjen noudattamisesta. Lisäksi koulutus oli yhteiskunnallisia toimintoja. Opiskelijoilla oli tietoa erilaisesta koulutuksesta ja koulutustasosta Afrikan maissa.

”Niin ja meitä ohjaa sitten kaikki nuo lait ja tietynlaiset käyttäytymismallit minä mukaan sitten päivittäin eletään”

”tuolta jostain Afrikan maista tulevat ihmiset että niillä on niin kun ihan erilainen ensinnäkin koulutus”

Tietoon terveydestä liittyi terveydenhuoltojärjestelmät, joka sisälsi tiedon erilaisesta terveydenhuollosta eri maissa. Myös tieto terveyskäsityksistä, joka sisälsi tiedon erilaisista käsityksistä terveydestä ja hygieniasta oli osa tietoa. Lisäksi tietoon terveydestä sisältyi tautien esiintyvyys, joka ilmeni tietona malariasta.

”sitten tällaiset terveyden... ja hygieniaan liittyvät tietämykset”

”kuinka siellä sairastetaan esimerkiksi just tätä malariaa”

Kokonaisvaltainen tietokäsitys kulttuurisesta tiedosta sisälsi stereotyyppisen ajattelun välttämisen, mikä tarkoitti yksittäisen kokemuksen tai tapauksen yleistämisen estämistä. Lisäksi se sisälsi kohtuullisuuden kulttuuritiedon hankkimisessa, mikä tarkoitti tarkoituksenmukaisuutta kulttuuritiedon oppimisessa ja eri maiden kulttuuristen tapojen ulkoa opetteluun välttämistä.

”jos kuulee tuollaisia yksittäisiä juttuja niin yleensä sitä yleistää sillä tavalla että niin... kai on sitten sillä tavalla muualla mutta pitäisi sitä välttää sitä yleistämistä”

”Nyt ei voi opetella joka maan kautta kulttuurin eri tapoja tai jotakin mikä on huono asia jossain vaikka kädenpuristus ei ole soveliaista jossain niin eihän tuollaisia niin kun voi opetella sillä tavalla mitenkään niin kun ulkoa että eihän se ihan niin toimi”

5.1.4 Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen taito

Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen taito jakaantui kolmeen yläkategoriaan, jotka olivat viestintätaidot, vaihdossa saavutetut taidot ja asiakkaan kohtaamistaidot.

Viestintätaidot olivat vuorovaikutustaitoja, joihin liittyi myös sanaton viestintä. Lisäksi viestintätaitoihin sisältyi kielitaito, jolla tarkoitettiin taitoa ohjata englannin kielellä näytteenotto-tilanteessa, hyvää omaa kielitaitoa, kielitaidon ylläpitämistä ja kielitaidon tukemista kielipinnoilla.

”ainakin on niin kun taitoja että osataan neuvoa englanniksi”

Vaihdossa saavutettuja taitoja olivat sosiaaliset taidot, kuten kohteliaisuus. Myös yhteistyötaidot monikulttuurisessa ympäristössä, kulttuurinen osaaminen ja englanninkielen taito olivat kehittyneet vaihdon aikana. Lisäksi vaihto antoi varmuutta erilaisten ihmisten kohtaamiseen.

”Kyllä se antaa itsevarmuutta kuitenkin kohdata enemmän erilaisia ihmisiä”

Asiakkaan kohtaamistaitoja kuvattiin henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, ammattitaidolla, asiakaspalvelutaidolla, uskoon liittyvillä vaatimuksilla, asiakkaan tarpeisiin vastaamisella ja epävarmuutena viestintätaidoissa. Henkilökohtaiset ominaisuudet olivat kärsivällisyys, rauhallisuus, empaattisuus, joustavuus, mukautuminen, suvaitsevaisuus, avoimuus ja kiinnostuneisuus. Ammattitaito käsitti taidon selittää laboratoriotutkimusten tarkoitus ja omat työtaidot.

”No varmaan suvaitsevaisuus on sellainen taito”

”yritettiin selittää tutkimuksen tarvetta ja mitä varten”

Asiakaspalvelutaito oli asiakaspalveluosaamista erilaisten ihmisten kohtaamisessa. Lisäksi opiskelijat toivat esille, että kulttuuritaustaltaan erilaisten asiakkaiden kanssa toimiessa ei vaadita erityistaitoja. Opiskelijat kokivat myös, että lyhytaikaisessa näytteenottotilanteessa ei ehdi syyllistyä käyttäytymissääntörikkomuksiin.

”Se kai se vaan liittyy siihen asiakaspalveluosaamiseen kuitenkin että... osaa sitten kohdata kaikenlaisia ihmisiä”

”Ne kohtaamiset on lyhyitä eikä me taputeta kenenkään päätä eikä puristeta kenenkään kättä siinä niin kun tai ei siinä etikettivirhettä tule kyllä tehtyä että”

Uskontoon liittyvät vaatimukset kohdistuivat musliminaisten pukeutumiseen ja sukupuolirooleihin veri- ja ekg-näytteenotossa sekä gynekologisessa näytteenotossa.

”just niin kun näytteenotossa että pitää ottaa huomioon että juuri vaikka ne jotkut musliminaiset tai ne joilla on hirveän tarkkaa se pukeutuminen että saa näkyä tyyliin vaan silmät ja oma mies saa vaan nähdä koko naaman tai vaikka käsivarren niin kyllähän se pitää totta kai se pitää ottaa huomioon siinä näytteenotossa”

Asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen liittyi asiakkaan toiveiden huomioiminen, taito ymmärtää ja hyväksyä asiakkaan tapojen mukainen toiminta, kulttuurin mukaisten erityistarpeiden täyttäminen, yhteisen ymmärryksen luominen ja asiakkaan tyytyväisenä pitäminen.

”että järjestää sen naislääkäriin ja sitten että se mies saa olla siinä paikalla jos he niin on niitten kulttuurin tyylistä tai vaatii sellaisen”

Epävarmuus viestintätaidoissa kohdistui ymmärretyksi tulemiseen kohteliaalla ja oikealla tavalla loukkaamatta asiakasta. Opiskelijat toivat esille, että näytteenottotilanne voi olla jännittävä näytteenottajalle ja oikeat sanavalinnat tässä tilanteessa voivat olla haastavia. Opiskelijat olivat myös epävarmoja virtsanäytteen ohjaamisessa englanninkielellä ja heillä oli epävarmuutta asiakasohjauksen varmentamisessa luotettavan tuloksen aikaansaamiseksi.

”kun monesti asiat pitää saada menemään just ihan tietyllä tavalla oikein että saadaan joku luotettava tuloskin mutta sitten että miten sen saa varmennettua kun just ei ole välttämättä sitä yhteistä kieltä niin että se pitäisi sitten jotenkin kumminkin varmistaa että se asia on tehty ihan just sillä tavalla niin kun se oikeasti pitää”

Epävarmuus ilmeni myös haasteena luoda luottamuksellinen suhde asiakkaan ja työntekijän välillä lyhyessä ajassa.

”Sitten meillä on kumminkin aika haastava kun me ollaan sen potilaan kanssa todella lyhyt aika... ja me niin kun hypätään niin kun ja meidän pitäisi kumminkin olla sitten niin kun sellainen että saada se luottamus ja se sellainen yhteinen sävel ja sellainen ja kaikki pitäisi niin kun sujua hyvin siinä lyhyessä ajassa niin sanotusti että se tuo vähän haastetta siihen kumminkin että siihen eri kulttuuriin”

5.1.5 Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuuriset kohtaamiset

Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuuriset kohtaamiset jakaantuivat kolmeen yläkategoriaan: kohtaamisia opintojen aikana, erityispiirteet ja viestinnän keinot.

Kohtaamisia opintojen aikana yläkategoria sisälsi lähipiirin, koulun, työharjoittelun ja työpaikan.

Lähipiiriin kuului ystäviä ja sukulaisia, kuten venäjän- ja englanninkielisiä tuttavuuksia, sudanilainen tyttären poikaystävä, perhetuttu arabimaassa, ystäviä Hollannissa ja Kreikassa asuvia sukulaisia. Opiskelijat kertoivat myös kohtaavansa ulkomaalaisia harrastustoiminnassa. Lisäksi tuotiin esille, että lähipiirissä on vähän eri kulttuuritaustaisia henkilöitä ja opiskelijat olivat vähän tekemisissä eri maalaisten kanssa.

”Minä kohtaan joskus harrastuksen parissa eri maalaisia ihmisiä”

”niin kun itse on aika vähän tekemisissä loppujen lopuksi eri kulttuurien kanssa että ainakin eri maalaisten kanssa on hirveän vähän tekemisissä”

Kohtaamisiin koulussa yhdistettiin syntyperältään muu kuin suomalainen opiskelutoveri ja ryhmätyö, joka oli tehty itävaltalaisien opiskelijoiden kanssa sekä vaihto-opettajat Itävaltasta ja Afrikasta. Lisäksi opiskelijoilla oli yksittäisiä vaihto-opiskelijakohtaamisia englanninkielen kurssilla ja opiskelijajuhlissa.

”No just nämä vaihto-opettajat jotka oli sieltä Keniasta ja Mosambikista”

Työharjoittelussa kohtaamiset liittyivät eri kulttuureista tulleisiin työntekijöihin, yksittäiseen intialaiseen työntekijään ja yksittäisiin asiakaskohtaamisiin, kuten afrikkalaiseen ja aasialaiseen potilaaseen. Lisäksi osalla opiskelijoista oli kokemusta työharjoittelusta ulkomailla.

”Sitten minulla on jäänyt mieleen sellainen pieni aasialaispoika”

Opiskelijat kertoivat, että ovat työpaikoilla kohdanneet melko paljon ulkomaalaisia asiakkaita ja maahanmuuttajia. Ulkomaalaistaustaiset asiakkaat olivat muun muassa venäläisiä, ruotsalaisia, virolaisia ja kiinalaisia. Yksi opiskelija kertoi, että hän ei ole kohdannut kesätöissä eri kulttuuritaustaisia asiakkaita. Työpaikkaan liitettiin myös ulkomaalaiset työyhteisön jäsenet, kuten kansainvälinen työtiimi, intialainen lääkäri ja ukrainalainen kollega.

”No siellä missä minä olen töissä niin siellä nyt on hirveästi juuri venäläisiä ja maahanmuuttajia että se on niin kun melkein joka päivä jos on näytteenotossa niin kohtaa niitä”

”kun olin kesätoissa niin aamukierrot oli niin minulle ei sattunut yhtä ainutta aamukierrolla”

Erityispiirteitä oli asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen, mikä tarkoitti yksilöllisyyden korostamista vieraalla kielellä kommunikoidessa ja asiakkaan kohtaamista yksilönä.

”me pystytään niin kun kohtaamaan niin kun asiakas yksilönä että vaikka se onkin mistä tahansa tullut että ei niin kun ole sellainen massajuttu se meillä vaan tosissaan pystytään siihen että kohtaa yksilönä”

Erityispiirteitä tuotiin esille myös yhdenvertaisena palveluna, joka tarkoitti yhtäläisen asiakaspalvelun tuottaminen kaikille asiakkaille ponnisteluista huolimatta. Opiskelijat kokivat, että tilanteen haasteellisuudesta huolimatta pyritään saavuttamaan miellyttävä palvelukokemus sekä asiakkaalle että näytteenottajalle. Opiskelijat kertoivat, että tilanteen luomista erilaisiksi vältetään ja potilaita ei valikoida nimen perusteella.

”että siitä ei tulisi mitään numeroa että ei siihen ei tarvitsisi tulla mitään sellaista eroa tietenkin ei nyt voi tarkoittaa sillä tavalla että jos ei ymmärrä toisen kieltä niin totta kai siihen jonkunlainen numero syntyy mutta siis se... että se menisi niin kun mutkattomasti kuitenkin vaikka siihen joutuisi käyttämään enemmän aikaa ja voimia ja yritystä”

Viestinnän keinot sisälsivät sanattoman viestinnän keinot, sanallisen viestinnän hyödyntämisen, kuuntelemisen ja tulkkipalvelut. Sanattoman viestinnän keinoihin liitettiin rauhoittava elekieli, kehonkieli, viittominen, laboratoriovälineiden esittely ja välineiden esittelyn välttäminen. Opiskelijat kuvasivat myös vieraskielisen potilastiedotteen ja sanalistan hyödyntämistä sanattoman viestinnän keinoiksi.

”näytetään putkea ja kaikkea jos ei muuten saada”

”ei hirveästi kuitenkaan esitellyt niitä välineitä siinä että näillä sinua nyt tökitään”

Opiskelijat toivat esille sanallisen viestinnän hyödyntämistä kuvaamalla kieltä portiksi kulttuuriseen ymmärtämiseen, ja kielen opiskelun nähtiin edistävän viestintää. Opiskelijat kertoivat, että jo kahden kielen taito edistää sanallista viestintää kohtaamisissa. Opiskelijat kokivat, että vieraan kielen käyttö ei välttämättä onnistu hetkellisessä tilanteessa ja suomalaisilla on epävarmuutta käyttää englanninkielen taitoja. Opiskelijat kuvasivat myös, että eri maissa muu kuin äidinkielenkäyttö vaatii rohkeutta.

”Mutta kielihän on portti sinne kulttuuriin että kielen kautta ymmärtää kulttuuria että sitten paremmin.”

Kuunteleminen oli kuuntelutaitoa ja kykyä kuunnella asioiden selvittämiseksi. Myös kärsivällisyys kuuntelemisen yhteydessä oli olennaista.

”No varmaan ihan oleellinen on kyky kuunnella että sillä tavallahan ne asiat selviää”

Tulkkipalvelut käsittivät perheenjäsenet ja henkilökunnan, kuten lääkärin, sairaanhoitajan ja kollegan. Lisäksi opiskelijat kuvasivat organisaation järjestämiä tulkkipalveluita, kuten sairaalan tulkkipalvelut ja tietokonepohjainen ulkopuolinen tulkkipalvelu. Opiskelijat kertoivat myös, että potilaat ovat usein tietoisia näytteenoton tapahtumista ja heillä saattaa olla tulkki mukana.

”niin sitten joltain perheenjäseneltä joku yleensä aina puhuu sitten englantia tai jotain niin saa sillä tavalla sen tiedon sitten aina”

5.2 Kulttuurisen kompetenssin oppiminen bioanalyytikon koulutuksessa

Bioanalytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppiminen koulutuksessa tiivistyi kolmeen yhdistävään kategoriaan: tietolähteet koulutuksessa, oppimista edistävät tekijät ja oppimista estävät tekijät. Tuloksia kuvataan kuviossa 6.

Kuvio 6. Yhteenveto bioanalytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppimisesta koulutuksessa.

5.2.1 Tietolähteet koulutuksessa

Tietolähteet koulutuksessa jakaantui neljään yläkategoriaan: harjoitukset ja kurssit, englanninkielinen opetus, työharjoittelukokemukset ja tiedon tarjonta.

Harjoitukset ja kurssit yläkategoria sisälsi esimerkkitapauksia, kuten maahanmuuttaja-asiakkaan ohjaaminen ja väkivaltaisen ulkomaalaisen asiakkaan ohjaaminen. Esimerkkitapauksiin yhdistyi myös vaihdossa olleiden opiskelutovereiden kokemusten jakaminen.

”Ja jos minä oikein muistan niin kaiken lisäksi se eri kansalaisuus sidottiin vielä väkivaltaisuuteen että siinä oli niin kun se siinä oli se aggressiivisuus ja pelko vielä lisäksi”

”tietoa itse olen saanut näiltä kanssaopiskelijoilta jotka on käyneet vaihdossa. Niin he ovat kertoneet kokemuksia esimerkiksi Itävallasta ja Unkarista ja Portugalista”

Harjoituksiin ja kursseihin yhdistettiin näytteenottokurssi, jolla oli puhuttu eri kulttuuritaustaisista asiakkaista ja käyty esimerkkejä aiheesta sekä asiakkaan ohjaaminen -kurssi, jolla oli käsitelty erilaisten asiakkaiden kohtaamista. Opiskelija, joka oli ollut ulkomailla vaihdossa, oli osallistunut vaihtoon valmistavalle kurssille Moodle-oppimisympäristössä. Opiskelijat kokivat, että moniammatillinen kurssi opetti heille yhteistyöasioita ja toimimista lääkäreiden ja hoitajien kanssa eri ammattikulttuurien näkökulmasta. Lisäksi harjoituksiin ja kursseihin liittyi teoriaopinnot ulkomailla. Opiskelijat kertoivat, että luokkatoveri oli parhaillaan asiantuntijuusopinnoissa ulkomailla.

”se oli se kurssi asiakkaan... ohjaaminen niin siinä vähän käsiteltiin niin kun että miten tulisi kohdata erilaisia asiakkaita niin ehkä siellä käsiteltiin vähän myöskin näitä kulttuuri asioita”

Englanninkielinen opetus sisälsi näytteenoton harjoittelua, kuten virtsanäytteen ja sydänfilmin harjoituksia sekä ryhmätyön, jonka opiskelijat olivat tehneet itävaltalaisten opiskelijoiden kanssa yhdessä verkko-opiskeluna. Opiskelijat kertoivat, että ryhmätyön yhteydessä oli ollut vähän puhetta kulttuurisista asioista.

”miten puhutaan englantia ja vähän sitä sanastoa ollaan käyty läpi että miten neuvot että miten otetaan virtsanäyte ja miten otetaan sydänfilmi”

”Mutta siinäkin olisi ollut kiva tietysti enemmänkin siis niitten kulttuuriin liittyvistä asioista keskustella mutta ei me siinä sitten niin sen työn tiimoilta hirveästi keskusteltu muusta kun siitä ryhmätyöstä”

Englanninkieliseen opetukseen sisältyi myös vierailevien opettajien opetusta mikrobiologian, molekyylibiologian ja geeniteknologian kursseilla sekä laadunvalvontaluennolla.

”meillähän oli tämä kurssi englanniksi tämä mikrobiologia ja sitten oli molekyylibiologiaa geeniteknologian kurssi ja tässäkin tietysti tuli tämä kulttuuri siinä mielessä”

Opiskelijat yhdistivät englanninkieliseen opetukseen myös kulttuurin oppimisen, mikä tarkoitti oppimista afrikkalaisesta kulttuurista. Opiskelijat toivat esille afrikkalaisen luennoitsijan kuvaukset afrikkalaisista työskentely- ja elintavoista, sairauksista, hygieniasta ja terveydenhuollosta. Kulttuurin oppimiseen liittyi myös erilainen afrikkalainen opetustyyli. Opiskelijat kertoivat, että Afrikassa on tapana keskustella tunnilla ja vieraileva luennoitsija odotti keskustelemaa ryhmää, mutta ryhmä osoittautui passiiviseksi. Opiskelijat kuvasivat myös, että vieraillevalla luennoitsijalla oli erilainen tapa tuottaa tekstiä kuin suomalaisilla.

”hänen tunneillaan niin hän kerto paljon siitä heidän omasta työskentelystä ja heidän maan tavoista ja kuinka siellä sairastetaan esimerkiksi just tätä malariaa ...niin hänen luennoillaan kyllä oppi paljonkin se oli minun mielestä Mosambikista hän vai Keniasta jommastakummasta paikasta niin oppi paljon kyllä siitä tavallaan heidän kulttuurista Hän kerto kuinka he asuvat siellä ja hygieniasta ja kaikesta”

Työharjoittelukokemukset sisälsivät ohjauskeskustelut, kohtaamismahdollisuudet ja työharjoittelun ulkomailla.

Ohjauskeskustelut tarkoittivat näytteenoton jälkeistä keskustelua työntekijöiden kanssa maahanmuuttajista ja toimintatavoista heidän kanssaan. Opiskelijat kertoivat, että ohjauskeskusteluissa heillä oli mahdollisuus saada lisäesimerkkejä oman toimintaansa tueksi. Myös opiskelijavaihdossa olleella opiskelijalla oli kokemusta ohjauskeskusteluista, missä hän oli puhunut paikallisten työntekijöiden kanssa maahanmuuttajista.

”työharjoittelussa saatto olla että tuli vastaan potilas tosissaan joka oli jostain eri maasta ja niin sitten keskusteltiin kun olimme ottaneet näytteet niin sen jälkeen työntekijöitten kanssa tästä niin kun ihan ylipäättänsä niin kun maahanmuuttajista ja mitenkä niitten kanssa”

Kohtaamismahdollisuuksilla tarkoitettiin harjoittelun tarjoamia mahdollisuuksia kohtaamisiin ja siten kokemuksen kautta oppimista. Opiskelijat kertoivat, että harjoittelupaikoissa on saanut tietoa kohdatessaan ihmisiä. Opiskelijat toivat esille, että tilanteista voi oppia ja oppimiskokemuksia voi hyödyntää tulevaisuudessa. Työharjoittelussa ulkomailla opiskelijat kokivat saaneensa paljon uutta tietoa.

”just jos harjoittelussa tulee niitä tilanteita että kohtaat näitä niin kokemuksen kauttahan sitä oppii”

Tiedon tarjonta sisälsi koulutiedon ja tiedon saatavuuden. Koulutieto kuvattiin vähäiseksi. Opiskelijat kertoivat, että koulussa ei valmistella kohtaamaan eri kulttuuritaustaisia potilaita ja aihetta on käsitelty vähän. Aiheesta ei ole ollut kurssia ja tietoa ei ole ollut saatavilla valmiina, vaan opiskelijat ovat itse etsineet tietoa tapauskohtaisesti.

” että ei vaikka hirveästi valmistella siihen että ne potilaat voi olla sitten eri kulttuuritaustaisia”

Tiedon saatavuuteen opiskelijat liittivät muun oppimisen yhteydessä saadun tiedon. Opiskelijat kuvasivat saatua tietoa asenteisiin ulkomaalaisia kohtaan ja opiskelijoiden käyttäytymiseen vaikuttamisena. Tiedon saatavuuteen liitettiin myös yleistieto ja elämäkokemus.

”Sitä on ehkä tullut sillä tavalla niin kun siinä kaikkien oppimisen sivussa tietoa”

5.2.2 Kulttuurisen kompetenssin oppimista edistävät tekijät

Oppimista edistävät tekijät jakaantui kolmeen yläkategoriaan: kokemukset, vaihto-opiskelu ja kotikansainvälistyminen.

Kokemuksiin opiskelijat yhdistivät kohtaamiset ja harjoittelun. Kohtaamisiin liitettiin kesätyökokemukset ja työharjoittelu, johon sisältyi ohjaajan toiminnan seuraaminen ja reflektointi. Opiskelijat kokivat, että ohjauskeskusteluissa he pystyvät kyseenalaistamaan, jakamaan kokemuksia ja saamaan neuvoja. Opiskelijat kertoivat myös, että parhaiten oppimista edistivät koetut tilanteet ja niiden jälkeensä miettiminen toiminnan kehittämiseksi. Lisäksi opiskelijat toivat esille, että toistuvat kohtaamiset lisäävät kokemusta, jonka avulla rohkeus kohtaamisiin lisääntyy. Myös vaihto-opiskelijakohtaamiset edistivät opiskelijoiden oppimista.

”No se että on kohdannut niitä eri kulttuuritaustaisia ja pääsee sitä kautta oppimaan niistä... ja sillä tavalla että kun aluksi saattoi säikähtää että kun näki papereista että no tämä on joku ulkomaalainen että onkohan se tummaihoinen että miten sen saa sen näytteen otettua että jos sitä suonta ei näekään siellä mutta että niin sitten kun niitä on useampi tullut niin ei se ole enää mikään kynnys tavallaan”

Harjoittelu sisälsi harjoittelua erilaisten asiakasryhmien kohtaamisessa kouluympäristössä. Harjoitteluun yhdistettiin myös moniammatillinen yhteistyökurssi, jolla opiskelijat oppivat työskentelemään erilaisten ihmisten kanssa. Opiskelijat kokivat, että moniammatillinen kurssi

tukee erilaisten ihmisten kohtaamisessa, vaikka kurssilla ei ole ulkomaalaistaustaisia osallistujia.

”sekin että kun on näitä moniammatillisia yhteistyökursseja esimerkiksi että tavallaan vaikka siellä ei olekaan ulkomaalaisia ne muitten kurssien ihmiset mutta tavallaan sitä että osataan toimia sitten muitten ihmisten kanssa”

Vaihto-opiskelu sisälsi toteutuneen opiskelijavaihdon ulkomailla ja edellytykset vaihto-opiskeluun. Edellytyksiin liitettiin mahdollisuudet opiskelijavaihtoon kaikille halukkaille.

”tarjotaan paljon niin kun tyrkytetään sitä että pitäisi lähteä vaihtoon ja on mahdollisuus lähteä sinne vaihtoon ja se on tehty hyvinkin selväksi että se on niin kun kaikille se vaihtojuttu että kaikki pääsee jotka haluaa”

Kotikansainvälistymiseen yhdistettiin koulutuksen kansainvälistäminen, mikä tarkoitti pyrkimystä saada enemmän kansainvälisyyttä koulutukseen. Kotikansainvälistymiseen liittyi myös englanninkieliset opinnot ja vierailevat luennoitsijat, jotka olivat edistäneet opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia. Lisäksi kotikansainvälistyminen oli kiinnostusta, joka ilmeni kiinnostuksena erilaisia kulttuureja ja niiden toimintoja kohtaan.

”ehkä sekin että musta ainakin tuntuu että meidän koulutukseen yritetään saada koko ajan vähän sellaista kansainvälisyyttä lisää ja ehkä sitä kautta sitten”

5.2.3 Kulttuurisen kompetenssin oppimista estävät tekijät

Oppimista estävät tekijät jakaantuivat neljään yläkategoriaan: rajalliset oppimismahdollisuudet, yhteisen kielen puute, passiivisuus ja vaihto-opiskelun haasteet.

Rajalliset oppimismahdollisuudet sisälsivät kohtaamistilanteet ja oppimistilanteet. Kohtaamistilanteet tarkoitti puutetta tilanteista, joissa olisi voinut kohdata eri kulttuuritaustaisia henkilöitä. Opiskelijat kertoivat, että heillä oli ollut vähän mahdollisuuksia kohdata eri kulttuuritaustaisia ihmisiä.

”No ehkä se kontaktien vähyys, ei nyt estänyt mutta ei ole paljoa mahdollisuuksiakaan siihen”

Oppimistilanteita opiskelijat kuvasivat eri kulttuuritaustaisen asiakkaan kohtaamisen harjoittelun puutteena. Opiskelijat kertoivat, että asiakkaan ohjaus-kurssilla on käsitelty eri ikäryhmiin liittyviä asiakaskohtaamisia, mutta eri kulttuuritaustaisia asiakaskohtaamisia ei ole harjoiteltu. Opiskelijat kertoivat myös, että näytteenottoa on harjoiteltu näyttelemällä erilaisia potilastilanteita, mutta ulkomaalaisen asiakkaan näytteenottoa ei ole harjoiteltu. Opiskelijat

kokivat, että aiheesta ei ole puhuttu ja koulussa on opittu vähän aiheesta. Oppimistilanteisiin liitettiin myös puute kansainvälisistä luennoitsijoista. Osalla opiskelijoista oli kokemusta vain suomalaisista vierailevista opettajista.

”Ja sitten miellähän oli se asiakkaan ohjauskurssi mutta ei meillä ollut siellä niin kun tätä aihetta mitenkään siis meillä oli ainoastaan silleen kuinka vanhus kohdataan tai lapset”

Yhteisen kielen puute tarkoitti puutteellista kielitaitoa. Opiskelijat pitivät yhteisen kielen puutetta esteenä kulttuurin oppimiselle. Siihen yhdistettiin myös luennoitsijan kielitaito. Opiskelijat odottivat, että ulkomainen luennoitsija on englanninkielentaitoinen.

”Minulla tuli mieleen kielitaito että jos sattuu että ei löydy yhteistä kieltä niin sitten on aika vaikea oppia sitä kulttuuriakaan molemmin puolin”

Passiivisuus sisälsi suhtautumisen, joka tarkoitti itsekeskeistä ajattelua ja kiinnostuksen puutetta sekä muita ihmisiä että aihetta kohtaan. Lisäksi passiivisuuteen liitettiin rohkeuden puute kohtaamisiin. Opiskelijat kertoivat, että vaatii uskallusta mennä keskustelemaan, vaikka kohtaaminen tapahtuisi koulussa.

”mikä kuvittelisi että estää asioita on just se että jos ei kiinnosta niin ei kai sitä sitten”

Vaihto-opiskelun haasteet sisälsivät vaihto-opiskelijakulttuurin, yhteistyön, rohkeuden lähteä vaihtoon, kielitaidon tason, vaihtoon lähdön järjestelyt, opintojen viivästymisen ja tiedon puutteen teoriaopinnoista. Opiskelijat kuvasivat ammattikorkeakoulun vaihto-opiskelijakulttuuria vähäiseksi. Bioanalytiikan tutkinto-ohjelmassa vaihto-opiskelijoita oli vähän tai ei lainkaan. Opiskelijat kertoivat, että vaihto-opiskelijoita oli haastavaa tavata.

”ehkä muutenkin amk puolella ei ole sellaista kulttuuria että on niin paljon niitä vaihto-opiskelijoita (...) minä tuolla koululla hirveästi kuullut mitään niin kun englanninkielistä puhetta käytävillä tai muuta”

Yhteistyötä kuvattiin vähäiseksi. Opiskelijat kuvasivat, että yhteisiä oppitunteja tai opiskelua vaihto-opiskelijoiden kanssa ei ole ollut. Opiskelijat kertoivat myös, että yhteinen toiminta vaihto-opiskelijoiden kanssa on rajoittunut tuutoritoimintaan, johon vain muutama voi osallistua.

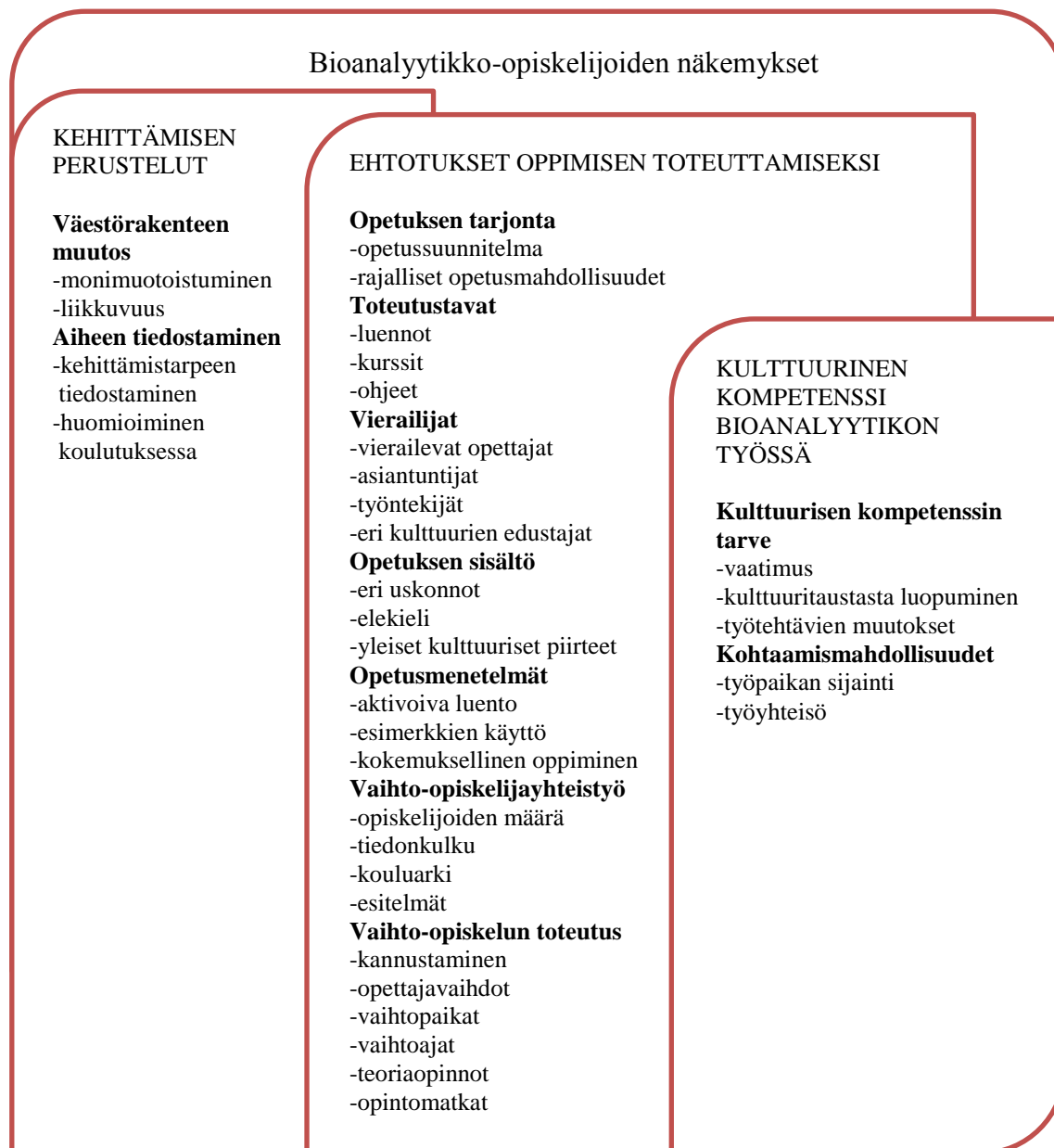
”käytävillä näkee joskus mutta ei niin kun meidän kanssa ainakaan ole opiskelut varsinaisesti kukaan vaihto-opiskelija”

Vaihto-opiskelun haasteena oli myös rohkeus lähteä vaihtoon, jota kuvattiin uskalluksen vaatimuksena vaihtoon lähdölle, ja kielitaidon taso, joka tarkoitti huonoa englanninkielen tasoa ja suhtautuminen englanninkielitaitoon. Haasteita toivat myös vaihtoon lähdön järjestelyt, joita kuvattiin vaikeiksi. Mahdollinen opintojen viivästyminen ja tiedon puute teoriaopinnoista toivat myös haasteita vaihtoon lähdölle.

”se oma suhtautuminen myös siihen englannin kielen taitoon ainakin itsestä tuntuu että ei ole kovin hyvä englannissa niin sitten ei periaatteessa haluta sen takia lähteä vaihtoon kun siellä joutuisi pärjäämään sillä englannin kielellä”

5.3 Bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa

Bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemykset kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa tiivistyi kolmeen yhdistävään kategoriaan: kehittämisen perustelut, ehdotukset oppimisen toteuttamiseksi ja kulttuurinen kompetenssi bioanalyttikon työssä. Tuloksia kuvataan kuviossa 7.

Kuvio7. Yhteenvedo bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemyksistä kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa.

5.3.1 Kehittämisen perustelut

Kehittämisen perustelut jakaantuivat kahteen yläkategoriaan: väestörakenteen muutos ja aiheen tiedostaminen.

Väestörakenteen muutos tarkoitti väestön monimuotoistumista. Opiskelijat kertoivat, että ulkomaalaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden määrä lisääntyy tulevaisuudessa, eri kulttuureista tulevia asiakkaita on enemmän ja maahanmuuttajien määrä lisääntyy näytteenotossa. Väestörakenteen muutos sisälsi myös liikkuvuuden, mikä tarkoitti runsasta matkustamista.

”enemmän tulee kaikkia maahanmuuttajia aina enemmän ja sillä tavalla että se sekoittuu enemmän siihen että just näytteenotossakin tulee enemmän sitä että ei ole niin ei ole vaan kaikki suomalaisia”

Aiheen tiedostaminen sisälsi kehittämistarpeen tiedostamisen ja huomioimisen koulutuksessa. Opiskelijat tulivat tietoiseksi kehittämistarpeista tutkimushaastattelussa. Opiskelijat kertoivat, että aikaisemmin he eivät ole osanneet toivoa koulutukselta kulttuurisen kompetenssiin liittyvää opetusta, mutta he tulivat tietoiseksi kulttuuriin liittyvästä koulutustarpeesta. Opiskelijat toivat esille, että haastattelussa he ymmärsivät aiheen vaativan kehittämistä bioanalyytikon koulutuksessa.

”ehkä tajuttua sitä että tämä on kyllä sellainen aihe missä olisi niin kun parantamisen varaa bioanalyytikon koulutuksessa”

Opiskelijat toivoivat, että aihe huomioitaisiin koulutuksessa paremmin ja sitä kehitettäisiin edelleen bioanalyytikon koulutuksessa. Opiskelijat toivat esille, että aihe on tärkeä, sen pitäisi olla enemmän esillä koulutuksessa ja kulttuureista olisi hyvä tietää enemmän.

”Tärkeä aihe minun mielestä että pitäisi ottaa vähän enemmän tämä aihe esille koulutuksessa”

5.3.2 Ehdotukset oppimisen toteuttamiseksi

Ehdotukset oppimisen toteuttamiseksi tiivistyi seitsemään yläkategoriaan: opetuksen tarjonta, toteutustavat, vierailijat, opetuksen sisältö, opetusmenetelmät, vaihto-opiskelijayhteistyö ja vaihto-opiskelun toteutus.

Opetuksen tarjonta sisälsi opetussuunnitelman. Opiskelijat kertoivat, että aihe olisi hyvä sisällyttää opintosuunnitelmaan pakollisena kurssina. Opiskelijat toivat esille, että vapaaehtoisuus estää tasapuolisen osallistumisen kansainvälisiin projekteihin ja opetussuunnitelman sel-

keän kansainvälisen sisällön avulla on mahdollista lisätä kulttuurien välistä yhteistyötä. Opiskelijat kuvasivat myös, että opintosuunnitelmaan ei tarvitse sisällyttää kulttuurisen kompetenssin kurssia.

”jos asiat perustuu vaikka vapaaehtoisuuteen että jos joitain kansainvälisiä projekteja niin sitten vapaaehtoiset menee sinne ja että niin kun ei tavallaan ole opintosuunnitelmassa jotakin mikä on niin kun selkeästi kansainvälistä ja selkeästi kaikki siihen osallistuu niin se olisi varmaan sellainen helpoin keino tavaltaan niin kun lisätä sitä kulttuurien välistä yhteistyötä”

”No minä en lisäisi kulttuurinen kompetenssi kurssia -opintosuunnitelmaan”

Opetuksen tarjontaan yhdistettiin myös rajalliset opetusmahdollisuudet. Opiskelijat kokivat, että vaikka aihe on tärkeä, niin sitä on vaikea opettaa koulussa. Opiskelijat toivat esille, että yksittäisen kurssin järjestäminen on vaikeaa ja kokonaista kurssia aiheesta on mahdotonta aikaansaada.

”Minä vaan mietin sitä että se on kuitenkin niin tärkeä vaikka sitä ei... sitä on hirveän hankala koulussa opettaa”

Toteutustapoihin liitettiin luennot, kurssit, ja ohjeet. Luentoa toivottiin asioista, joihin bioanalyytikon tulee kiinnittää huomio. Luentoihin yhdistettiin myös lyhyt aamupäivän luento, jolla pystytään antamaan aiheesta tarpeellinen ja riittävä tieto. Kursseihin sisältyi toive lyhyestä kulttuurisen osaamisen kurssista, erillisestä aihetta käsittelevästä kurssista ja oppiaineesta kulttuurisista kohtaamisista. Opiskelijat toivat esille, että kulttuuriaiheinen kurssi sopisi kansainvälisen yhteistyön aloittamiseen. Myös englanninkielisiä kursseja toivottiin lisää. Kansainvälisten projektien alkuvaiheessa toivottiin opettajalta tukea ja rohkaisemista ryhmätöiden teossa. Lisäksi toteutustapoihin liitettiin ohjeet, joilla tarkoitettiin englanninkielisten ohjeiden käyttämistä ja hyödyntämistä laboratoriotyössä kielitaidon kehittämiseksi.

”pelkästään ihan luento joku tähän liittyen että niin kun mihin bioanalytikko pitää kiinnittää huomio”

”vaikka enemmänkin englanniksi noita kursseja”

Vierailijoiksi opiskelijat ehdottivat vierailevia opettajia, asiantuntijoita, työntekijöitä ja eri kulttuurien edustajia. Vierailevia opettajia toivottiin enemmän eri maista. Asiantuntijaa kuvattiin henkilöksi, joka osaa kertoa asiasta ymmärrettävästi, ja jolla on kokemusta. Asiantuntijalta toivottiin tietoa kulttuurieroista, niihin suhtautumisesta ja huomioimisesta.

”joka voi niin kun kertoa siitä asiasta ymmärrettävästi ja on jotakin kokemuksia niin varmasti olisi niin kun avartava”

Myös työntekijöitä, joilla on kokemusta erilaisessa kulttuurissa elämisestä ja eri kulttuurien edustajia ehdotettiin vierailijoiksi puhumaan omakohtaisia näkemyksiä. Opiskelijat ehdottivat, että eri kulttuurin edustaja voisi olla muu kuin laboratorioalan ammattilainen ja hän voisi kertoa oman maansa ihmisten piirteistä. Bioanalyytikko voisi hyödyntää tätä tietoa asiakkaan ohjauksessa. Opiskelijat kertoivat myös, että vierailijan voisi kutsua opiskelijatovereiden lähipiiristä.

”Sekin auttaisi jo vaikka vierailija ei olisi tällainen niin kun laboratorioalan ammattilainen mutta jos se niin kun neuvoisi vähän että minkälaisia sen maalaiset ihmiset on että sitten se auttaisi siinä asiakkaan ohjauksessa että niin kun mitenkä siinä sitten niin kun ottaa huomioon sen niin kun voiko siinä sitten millä tavalla puhua siinä tilanteessa”

Opetuksen sisältöön yhdistettiin eri uskonnot. Opiskelijat kokivat, että eri uskontokuntien tapojen huomioiminen on tarpeellista ja myös vastakkaisen sukupuolen huomioiminen on oleellista näytteenottotilanteessa, kuten ekg-näytteenotossa.

”onko nämä eri uskonnot sellaisia että niihin liittyy tiettyjä juttuja joita pitäisi ehkä ymmärtää enemmän ...näitä eri uskontokuntien edustajia on enemmän Suomessa miten ne pitää ottaa huomioon sitten”

Opetusta ehdotettiin elekielestä. Opiskelijat kertoivat, että yhteisen kielen puuttuessa tarvitaan tietoa näytteenottotilanteissa toimimiseen. Opetuksen sisällöksi toivottiin myös opetusta yleisistä kulttuurisista piirteistä. Opiskelijat toivat esille, että yleisten kulttuuristen piirteiden opettamisessa pitäisi pysyä kohtuudessa ja välttää turhien ennako-oletusten synnyttämistä. Opiskelijat kuvasivat myös, että liiallinen ohjeistaminen johtaa stereotyyppien syntyyn, mistä voi seurata ristiriitoja.

”Tietenkin tuommoisia yleisiä kulttuurisia piirteitä voisi kertoa mutta tietenkään ei saa liikaa niitä ettei se mene just sitten että kaikilla on ennako-oletukset”

Opetusmenetelmiksi ehdotettiin aktivoivaa luentoja, esimerkkien käyttöä ja kokemuksellista oppimista. Aktivoivaa luento sisälsi luennon, johon liittyi keskustelu. Esimerkkien käyttöä ehdotettiin, koska opiskelijat kokivat oppivansa esimerkeistä parhaiten. Opettajilta ja vierailijoilta toivottiin esimerkkejä työelämän kulttuurisista kohtaamisista ja kokemuksista. Opiskelijat toivat esille, että esimerkkien tulisi olla monipuolisia ja yleistyksiä tulisi välttää yksittäisten esimerkkien valossa. Kokemuksellinen oppiminen oli osaamisen kehittymistä kokemuksen avulla.

”Niin luento plus keskustelu, koska se keskustelu niin kun mistä enemmän irti kuitenkin saa”

Vaihto-opiskelijayhteistyöhön liitettiin opiskelijoiden määrä, tiedonkulku, kouluarki ja esitelmät. Opiskelijoiden määrä oli toive siitä, että vaihto-opiskelijoita olisi enemmän. Opiskelijat ehdottivat, että vaihto-opiskelija voisi olla koulun alusta lähtien luokalla, siten pääsisi paremmin tutustumaan hänen kulttuuriinsa. Tiedonkulkuun yhdistettiin yhteistyö. Opiskelijat kertoivat, että heillä on ollut vähän tietoa vaihto-opiskelijoiden läsnäolosta. Opiskelijat toivoivat, että vaihto-opiskelijoista tiedotettaisiin paremmin.

”mutta eihän kaikki edes tiennyt että meillä oli käynyt täällä edes vaihto-opiskelijat”

Kouluarkeen liitettiin toive yhteisestä toiminnasta vaihto-opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat ehdottivat yhteistä opiskelua, yhteisiä luentoja ja yhteisiä ryhmätöitä. Opiskelijat toivat esille, että koulu olisi hyvä paikka tutustua vaihto-opiskelijoiden kautta eri kulttuureihin, jos itsellä ei ole mahdollisuutta lähteä vaihtoon.

”voisiko heitä ottaa enemmän mukaan johonkin opiskeluun tekisi vaikka jotain ryhmätöitä tai jotakin jos vaan niin kun on mahdollisuus niin ehkä siinä tulisi sitten enemmän sitä kanssakäymistä”

Esitelmät sisälsivät toiveen bioanalytiikan vaihto-opiskelijoiden esitelmistä omasta maastaan, tavoistaan ja laboratoriotoiminnoista. Myös muiden tutkinto-ohjelmien vaihto-opiskelijoiden esitelmiä omista maistaan ehdotettiin.

”voisiko ne pitää vaikka joskus jonkun esitelmän siellä niinkö niitten omasta maasta että miten siellä laboratoriossa toimitaan”

Vaihto-opiskelun toteutus sisälsi kannustamisen, opettajavaihdot, vaihtopaikat, vaihtoajat, teoriaopinnot ja opintomatkat. Kannustamista opiskelijat kuvasivat, että vaihto-opiskelua korostetaan, mainostetaan, järjestetään tiedotuksia, pyritään saamaan ihmisiä lähtemään vaihtoon ja vaihtoon lähtö on tehty melko helpoksi.

”meillä kauheasti sitä pai korostetaan ja yritetään saada ihmisiä lähtemään vaihtoon että se on niin kun tehty varmaan aika helpoksikin lopulta että jos päättää että haluaa lähteä niin sitä kyllä niin kun mainostetaan tosi paljon ja sitten nimenomaan kerrotaan kaikkia että siitä pietään infoja”

Opiskelijat toivat esille, että opettajavaihtojen kautta myös opiskelijavaihtoja saadaan järjestettyä. Vaihto-opiskelun toteutus sisälsi myös vaihtopaikat. Opiskelijat toivoivat lisää vaihto-

kohdemaita ja vaihtopaikkoja. Opiskelijat ehdotivat myös eripituisia vaihtoaikoja. Opiskelijat kokivat, että lyhyempi vaihtoaika on helpompi järjestää, esimerkiksi kahden viikon vaihto.

”Että voi lähteä vaikka kahdeksi viikoksi että kun se on paljon helpompi järjestää niitä asioita että käytäisi tuollaisia pienempiä aikoja”

Vaihto-opiskelun toteutukseen toivottiin teoriaopintojen mahdollisuutta ulkomailla työharjoittelun sijasta. Lisäksi opiskelijat ehdottivat opintomatkoja. Opiskelijat olivat kiinnostuneita tutustumaan eri maiden työskentelykulttuuriin paikallisissa sairaaloissa, mutta tiedostivat opintomatkoihin liittyvät taloudelliset rajoitteet.

”että ei välttämättä tarvitsisi tehdä sitä harjoittelua siellä ulkomailla vaan voisi tehdä jotakin pienempää”

5.3.3 Kulttuurinen kompetenssi bioanalyytikon työssä

Kulttuurinen kompetenssi bioanalyytikon työssä jakaantui kahteen yläkategoriaan: kulttuurisen kompetenssin tarpeeseen ja kohtaamismahdollisuuksiin.

Kulttuurisen kompetenssin tarve nähtiin vaatimuksena, jolla tarkoitettiin vaatimusta ymmärtää asiakkaan erilaisia toimintatapoja. Opiskelijat kuvasivat myös, että bioanalyttikko kohtaa vähän asiakkaita ja vaatimus kulttuuriseen kompetenssiin on alhainen. Lisäksi opiskelijat kertoivat, että potilas kohdataan lyhytaikaisessa näytteenottotilanteessa, jossa kulttuurin ymmärtäminen ei ole niin tarpeellista.

”osaisi ymmärtää niitä että miksi joku tekee sillä tavalla kun se tekee niin siinä omassa työssään”

”varmaan uskoisin olevan riittävä kompetenssi koska ei bioanalyttikko sillä tavalla niin paljon kohtaa ihmisiä kun vaikka sairaanhoitaja että siihen riittävään kompetenssiin ei vaadita niin paljon välttämättä”

Tarpeeseen kulttuurisesta kompetenssista liitettiin myös kulttuuritaustasta luopuminen. Muu kuin suomalaisen kulttuurin edustaja toi esille, että hän ei voi hyödyntää omaa kulttuurista osaamista bioanalyytikon työssä, koska Suomessa noudatetaan suomalaisen kulttuurin sääntöjä.

”En voi varmaan käyttää omaa kulttuurista osaamista työpaikassa koska olen kuitenkin Suomessa ja Suomessa noudatetaan kaikessa sääntöjä jotka kuuluvat Suomen kulttuuriin”

Lisäksi kulttuurisen kompetenssin tarpeeseen yhdistettiin työtehtävien muutokset. Opiskelijat kertoivat, että eri kulttuuritaustaisten henkilöiden mukana tulevat erilaiset sairaudet ja tautiperimä vaikuttavat työn sisältöön.

”erilaisia sairauksiakin saattaa tulla sitten mukana tai ...niin kun sekin saattaa muuttua että meidän työssä”

Kohtaamismahdollisuudet yläkategoria sisälsi työpaikan sijainnin ja työyhteisön. Työpaikan sijainti tarkoitti, että kulttuuriset kohtaamiset tulevassa työssä riippuvat työpaikan maantieteellisestä sijainnista ja organisaatiosta. Opiskelijat toivat esille myös, että riippumatta työpaikasta kulttuurisia kohtaamisia tulee olemaan kaikilla.

”jos työllistyy ihan jonnekin sairaalaan terveyskeskukseen niin siellä se varmaan sitten on vähän vähäisempää se eri kulttuurien kanssa niin kun tekemisissä oleminen ja tietysti riippuu että työllistyykö sellaiselle paikkakunnalle missä sitten on vaikka näitä maahanmuuttajataustaisia ihmisiä enemmän ja sitten taas jos menee yrityspuolelle niin siellä sitten voi olla tämmöistä kansainvälisempää työntekijää”

”olen melko varma että mennään mihin tahansa sitten valmistumisen jälkeen töihin niin jollain jossain määrin ainakin niin kun varmasti päästään kohtamaan erilaisia kulttuureja”

Tulevaisuuden työyhteisö kuvattiin monikulttuuriseksi ympäristöksi. Opiskelijat kertoivat kohtaavansa eri kulttuuritaustaisia asiakkaita näyttötilanteissa osastoilla, näyttöotopisteissä ja fysiologian tutkimusten yhteydessä. Kohtaamisia mahdollistivat myös kollegat, jotka voivat olla lähtöisin muista maista.

”eniten se näkyy varmasti siellä näyttöotossa tai näin nimenomaan juuri että osastokierroilla ja näyttöotopisteessä”

5.4 Yhteenveto tutkimustuloksista

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi muodostui kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista. Kulttuurinen tahto näyttäytyi mielenkiintona kulttuureja kohtaan ja kiinnostuksena kohtaamistilanteisiin. Opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus ilmeni tietoisuutena kulttuurisista ryhmistä, oletuksista, asenteista ja erilaisuuden tunnistamisesta. Kulttuurinen tieto koostui yleisistä kulttuurisista tekijöistä, yhteiskunnallisista toimista, terveydestä ja kokonaisvaltaisesta tietokäsityksestä. Kulttuuriset taidot muodostuivat viestintätaidoista, vaihdossa saavutetuista taidoista ja asiakkaan kohtaamistaidoista. Opiskelijoilla oli ollut kulttuurisia kohtaamisia opintojen aikana, kohtaamisiin liittyi erityispiirteitä ja viestinnän keinoja.

Bioanalyttikko-opiskelijat olivat oppineet kulttuurista kompetenssia erilaisista tietolähteistä. Opiskelijoilla oli ollut harjoituksia ja kursseja, englanninkielistä opetusta ja työharjoittelukokemuksia. Opiskelijoilla oli myös käsitys tiedon tarjonnasta. Oppimista oli edistänyt kokemukset, vaihto-opiskelu ja kotikansainvälistyminen. Oppimista estävinä tekijöinä nähtiin rajalliset oppimismahdollisuudet, yhteinen kieli, passiivisuus ja vaihto-opiskelun haasteet.

Bioanalyttikko-opiskelijat perustelivat kulttuurisen kompetenssin kehittämistä väestörakenteen muutoksella ja aiheen tiedostamisella. Opiskelijoilla oli ehdotuksia oppimisen toteuttamisen kehittämiseksi liittyen opetuksen tarjontaan, toteutustapoihin, vierailijoihin, opetuksen sisältöön, opetusmenetelmiin, vaihto-opiskelijayhteistyöhön ja vaihto-opiskelun toteutukseen. Opiskelijat näkivät kulttuurisen kompetenssin bioanalyttikon työssä kulttuurisen kompetenssin tarpeena ja kohtaamismahdollisuuksina.

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tarkastelen tämän tutkimuksen luotettavuutta uskottavuuden (credibility), pysyvyyden (dependability), siirrettävyyden (transferability) ja vahvistettavuuden (confirmability) avulla (Lincoln & Cuba 1985, Graneheim & Lundman 2004, Polit & Beck 2006).

Uskottavuus

Tiedonhaussa hakulauseke bioanalyttikko-opiskelijan ja kulttuurisen kompetenssin yhdistelmästä ei tuottanut tuloksia, joten kirjallisuuskatsauksessa hakulausekkeet olivat melko laavat ja siten tuottivat runsaasti osumia eri tieteenaloilta. Kuitenkin bioanalyttikko-opiskelijoihin kohdistuvaa sisäänottokriteerit täyttävää tutkimusta ei löytynyt. Tämä voinee selittyä sillä, että näytteiden ottaminen on harvinaisempaa bioanalyttikon työssä muissa maissa kuin Suomessa ja siten asiakaskohtaamiset ovat myös vähäisempiä (Liikanen 2008). Kohdennetun tiedon vähyyden vuoksi olisin voinut laajentaa tiedonhakua esimerkiksi poistamalla aikarajauksen, lisäämällä synonyymejä hakutermeihin ja valitsemalla lisää tietokantoja.

Menetelmällisesti kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset edustivat sekä laadullisia (n=18) että määrällisiä (n=11) menetelmiä ja näiden yhdistelmiä (n=6). Lisäksi mukana oli yksi kirjallisuuskatsaus. Näin ollen katsauksessa toteutui menetelmällinen triangulaatio, joka lisää sen luotettavuutta (Polit & Beck 2006, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Tosin en käyttänyt erityisiä analyysimenetelmiä valittujen tutkimusten luotettavuuden arviointiin, mikä heikentää niiden uskottavuutta. Campinha-Bacoten mittareita oli käytetty viidessä tutkimuksessa ja kolmessa tutkimuksessa Campinha-Bacoten malli oli ollut viitekehystenä. Tämä osaltaan vahvistaa tässä tutkimuksessa valittua teoreettista ohjausta ja siten lisää uskottavuutta.

Tämän tutkimuksen uskottavuutta lisäsi osallistujien moninaiset taustat. Kuitenkin sukupuolinen vaihtelu oli vähäistä, millä voi olla uskottavuutta heikentävä vaikutus. (Graneheim & Lundman 2004.) Tutkijan perehtyneisyys tutkimusilmiöön vahvistaa tutkimuksen uskottavuutta (Lincoln & Cuba 1985, Polit & Beck 2006). Olen perehtynyt Campinha-Bacoten (2007) kulttuurisen kompetenssin prosessimalliin Kulttuurisen hoitotieteen teoria- ja käytännökursseilla sekä Culturally effective professionals -kursilla bioanalyttikko-opettajan näkökulmasta. Lisäksi kandidaatintutkielmani käsitteli hoitotyön opetussuunnitelmiin liittyvää

kulttuurista kompetenssia. Minulla on myös lähes 20 vuoden kokemus bioanalyytikon työstä. Olen siis syventänyt ymmärrystä aiheen parissa sekä teoriassa että elämän- ja työkokemuksen kartuttamalla tiedolla.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tiedonkeruun väline ja analyysiprosessin luoja, joten tutkijan taidoilla ja kokemuksella on merkitystä aineiston uskottavuudelle (Polit & Beck 2006). Minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta tutkimushaastattelusta, joten aineistonkeruun laatua edistin valmistautumalla huolellisesti haastattelutilanteisiin ja pyrin luomaan rennon tunnelman keskustelemalla ensin arkisista asioista. Pohdin ja listasin myös ennalta vaihtoehtoisia lisäkysymyksiä, joita osasin hyödyntää haastattelutilanteessa. Kuitenkin olin osittain epävarma esittämään tarkentavia kysymyksiä ja siksi osa tiedosta on voinut jäädä saamatta. (Krueger & Casey 2009, Hirjärvi & Hurme 2011.) Minulla oli jonkin verran kokemusta sisällön analyysistä, koska olin tehnyt pienimuotoisen harjoitustyön sisällön analyysi -menetelmällä kvalitatiivisella menetelmä -kurssilla.

Osasin havainnoida osallistujien tiedon tuottamista (Lincoln & Cuba 1985, Polit & Beck 2006). Esimerkiksi yhdessä ryhmässä osallistujat esittivät aluksi asioita yleistäen ja joutuinkin rohkaisemaan heitä tuomaan omaa ääntään kuuluville. Korostin myös omien ajatusten merkitystä tilanteessa, jossa osallistujat pohtivat sitä, miten tiettyyn kysymykseen odotetaan vastattavan. Hirsjärven ja Hurmeen (2011) mukaan taipumus sosiaalisesti suotaviin vastauksiin voi heikentää tulosten luotettavuutta, kuten myös Yu (2012) epäili tutkimuksessaan.

Teemahaastattelu osoittautui tarkoituksenmukaiseksi aineistonkeruumenetelmäksi (Graneheim & Lundman 2004). Haastattelurunko tuki haastattelutilanteita. Teemahaastattelu antoi osallistujille mahdollisuuden tutkimustehtävän mukaisesti kuvata aihealuetta. Osallistujat tuottivat sisällöllisesti runsaasti aineistoa. Eri ryhmissä keskustelun näkökulmat hieman vaihtelivat, mikä lisäsi aineiston määrää. Puolestaan aineiston määrällä voidaan todentaa uskottavuutta (Graneheim & Lundman 2004). Aineiston riittävyttä voidaan ajatella saturaation eli kylläntymisen näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan haastattelujen jatkamista niin kauan, ettei uutta tietoa enää synny. Tässä tutkimuksessa toin esille Campinha-Bacoten (2007) mallin mukaiset kategoriat ja hain kuvausta oppimisen ja näkemysten teemoille. Voidaankin todeta, että aineisto on saturoitunut, koska sain aikaan merkittävät tulokset kaikille teema-alueille. (Tuomi & Sarajärvi 2013.)

Uskottavuudessa on kyse myös siitä, miten hyvin kategoriat ja teemat ilmentävät aineistoa (Graneheim & Lundman 2004). Jälkeenpäin tarkasteltuna näkemysten teema oli selkeä. Se tuotti teemaan liittyviä alkuperäisilmaisuja ja pelkistyksen jälkeinen luokittelu oli vaivatonta. Sitä vastoin käsitysten ja oppimisen teemat olivat epäselviä, koska teemat menivät osittain päällekkäin ja tämä toi haasteita analyysin tekoon. Ymmärsin analyysiä tehdessä, että Campinha-Bacoten (2007) malli sopi ainoastaan luokittelemaan opiskelijoiden käsityksiä, vaikka tieto oli kerätty sekä käsitysten että oppimisen teemojen sisällä. Niin ikään jälkeenpäin tarkasteltuna käsitykset teemassa korostuu Campinha-Bacoten (2007) malli, koska olen nimennyt yhdistävät kategoriat mallin mukaan. Kuitenkin tämä todennäköisesti selkeyttää tutkimuksen teoreettista kiinnittymistä. Lisäksi oppimisen teemassa oli suora kysymys oppimista edistävästä ja estävistä tekijöistä. Tämä ohjasi analyysiä ja johti vastakkainasetteluun tuloksessa. Toisaalta voi olla, että suora kysymys tuotti monipuolisempaa tietoa ilmiöstä, ja opiskelijat osasivat kuvata oppimista helpommin vastakkainasettelun näkökulmasta.

Pysyvyys

Laadullisen aineiston luotettavuutta voidaan arvioida aineiston pysyvyytenä ajan ja olosuhteiden suhteen (Lincoln & Cuba 1985, Polit & Beck 2006). Tässä tutkimuksessa olen vahvistanut luotettavuutta pysyvyyden suhteen huolellisella ja yksityiskohtaisella raportoinnilla, koska esimerkiksi toisten tutkijoiden käyttäminen tutkimuksen toistamiseen tai johdonmukaisuuden tarkistamiseen oli suljettu pois (Lincoln & Cuba 1985, Graneheim & Lundman 2004, Polit & Beck 2006). Kuitenkin pysyvyyteen on suhtauduttava kriittisesti, koska laadullisessa tutkimuksessa tausta-ajatuksena on ihmisen käyttäytymisen vaihtelu ajan ja paikan mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2011).

Vahvistettavuus

Vahvistettavuudella viitataan tutkimuksen neutraalisuuteen, jota voidaan arvottaa ulkopuolisen tarkkailijan toimesta (Polit & Beck 2006). Kriteerinä vahvistettavuudelle on aineisto, jonka osallistajat ovat tuottaneet tutkimusolosuhteissa. (Lincoln & Cuba 1985). Omia ennakoajatuksia pyrin välttämään pitämällä mielessä tutkimustehtävän ja tutkimuksen tarkoituksen analyysiä tehdessä. Tulkinnan objektiivisuutta edisti ilmisältöjen analysointi. Tulkinnassa oli haasteita, koska osa ilmaisuista tuntui sopivan pelkistyksen jälkeen useampaan kategoriaan. Myös joitain yksittäisiä sanoja oli haasteellista tulkita murreilmaisuja vuoksi. Olenkin

käyttänyt tulosten raportoinnissa alkuperäisilmaisuja, jotka selkeyttävät asiayhteyttä (Graneheim & Lundman 2004).

Lisäsin vahvistettavuutta pitämällä aineistonkeruun aikana päiväkirjaa, johon kirjasin merkityksellisiä tapahtumia haastattelutilanteista. Päiväkirjasta oli apua aineistonkeruun kuvauksessa. Tein myös muistiinpanoja koko tutkimuksen ajan, joita hyödynsin raporttia kirjoittaessa. (Lincoln & Cuba 1985, Polit & Beck 2006.)

Siirrettävyys

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimustulosten siirtämistä johonkin muuhun ympäristöön tai ryhmään ja se on lähellä yleistettävyyden käsitettä. Tutkijalta edellytetään selkeää kuvausta koko tutkimusprosessista, mutta erityisesti tutkimusasetelman kuvaus on tärkeä siirrettävyyden kannalta. (Lincoln & Cuba 1985, Graneheim & Lundman 2004, Polit & Beck 2006.) Tässä tutkimuksessa olen kuvannut tutkimusympäristöä, osallistujia, aineistonkeruuta ja analyysiprosessia mahdollisimman laajasti ja tarkasti. Kuitenkin lopullinen tutkimustulosten soveltuvuus toiseen kontekstiin ja siirrettävyyden arviointi jää lukijalle (Lincoln & Cuba 1985, Graneheim & Lundman 2004.)

6.2 Tutkimuksen eettisyys

Eettisyys on keskeistä tieteellisessä tutkimustoiminnassa ja se kattaa koko tutkimusprosessin (Kvale 1996, Hirsjärvi & Hurme 2011, Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Olen ollut rehellinen ja avoin kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Aineistonkeruun, analysoinnin ja tulosten raportoinnin kuvauksissa olen ollut täsmällinen. Olen kunnioittanut muiden tutkijoiden työtä ja antanut niille arvon omassa tutkimuksessani käyttämällä tarkkoja lähdemerkintöjä koko tutkimuksen ajan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a.)

Anoin tutkimusluvat ammattikorkeakoulujen tutkimuslupakäytäntöjen mukaisesti. Lupien myöntämisen ehtona oli tutkimusraportin toimittaminen ammattikorkeakouluille tutkimuksen valmistuttua (Polit & Beck 2006, Krueger & Casey 2009, Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Tutkimusluvat eivät ole tutkimuksen liitteenä, koska osallistujia oli melko vähän ja pyrin suojaamaan heidän opiskelupaikkatiedot.

Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja perustui tietoiseen suostumukseen. Osallistujilla oli mahdollisuus kysyä suostumukseen liittyvistä asioista ennen lomakkeen allekirjoit-

tamista. Minulla oli tarkoitus antaa kopio suostumuslomakkeesta osallistujille, mutta he eivät nähneet sitä tarpeelliseksi. Haastattelujen jälkeen vein kaikki suostumuslomakkeet ohjaajan työhuoneen lukolliseen kaappiin, jossa ne säilytettiin raportin valmistumiseen saakka. (Kvale 1996, Polit & Beck 2006, Krueger & Casey 2009, Hirsjärvi & Hurme 2011, Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012b, Grove ym. 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.)

Osallistujat saivat ennakkoon tutkimustiedotteen ja teemahaastattelurungon. Ennakkotieto on voinut vaikuttaa osallistujien vastauksiin. Sen sijaan sitä, miten ennakkotieto on vaikuttanut, on haasteellista arvioida. (Kvale 1996, Hirsjärvi & Hurme 2011.) Esihaastattelun jälkeen osallistujat pitivät tärkeänä ennakkotietojen saamista. He kokivat, että aihe on melko vieras ja ennakkotieto motivoi osallistumaan. Suurimalle osalle kulttuurinen kompetenssi oli vieras käsite ja he halusivatkin käyttää haastattelussa kulttuurinen osaaminen -käsitettä. Yksi ryhmä oli valmistautunut haastatteluun erittäin yksityiskohtaisesti. He olivat käyneet läpi kaikki kysymykset yhdessä ennen haastattelua, ja tehneet kattavat muistiinpanot. Voidaan olettaa, että valmistautuminen joko syvensi tiedon tuottamista aiheesta tai esti tiedon vapaata tuottamista. Toisaalta yksi ryhmä sai ennakkotiedot haastattelussa. Kuitenkin he tuottivat monipuolisesti tutkimustehtävän mukaista tietoa.

Tässä tutkimuksessa osallistujien anonymiteetin turvaaminen oli tärkeää, koska osallistujajoukko oli pieni. Kiinnitin erityistä huomiota taustatietojen raportointiin. Kuvasin muun muassa ikäjakauman ja työkokemukset keskiarvoina sekä osan taustatiedoista prosentteina. (Polit & Beck 2006, Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012b, Grove ym 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.)

Litteroidessa aineistoa koodasin osallistujat, mutta poistin koodit raportista. Käytin aineistosta alkuperäisilmaisuja raportissa. Tunnistettavuuden välttämiseksi käänsin alkuperäisilmaisut yleiskielelle. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Olen säilyttänyt alkuperäisen haastatteluaineiston äänitiedostot ja litteroidun aineiston omalla tietokoneella ja kahdella eri muistitikulla. Raportin valmistuttua hävitän aineistot asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 2012b.)

Tutkimushaastattelussa osallistujien tietoisuus aihetta kohtaan lisääntyi ja siten he hyötyivät tutkimuksesta. Osallistujat osoittivat myös kiinnostusta bioanalyytikon kulttuurisen kompetenssin kehittämiseen koulutuksessa, mistä heidän kouluyhteisö tulee hyötymään. Tutkimus tuotti tietoa koulutusorganisaatioille bioanalyytikon näkökulmasta kulttuurisen kompetenssin

käsityksestä ja oppimisesta, mutta erityisesti organisaatiot voivat hyödyntää bioanalytikko-opiskelijoiden tuottamia näkemyksiä koulutuksen kehittämistä. Kehitysehdotukset voivat suoraan palvella opetussuunnitelmatyötä. (Polit & Beck 2006, Grove ym 2013, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.)

Tutkimus julkaistaan Itä-Suomen yliopisto UEF Electronic Publications-tietokannassa sähköisenä versiona. Suomen Bioanalytikkoliitto on myöntänyt ammatinkehittämisapurahan tutkimuksen menetelmällisiin kustannuksiin. Apurahan edellytyksenä on artikkelin kirjoittaminen Bioanalytikko-lehteen raportin valmistuttua. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a.)

6.3 Tulosten tarkastelua

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata bioanalytikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta koulutuksessa. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata, miten kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista voitaisiin kehittää bioanalytikon koulutuksessa. Tutkimuksen tulosten perusteella bioanalytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista muodostuivat kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista Campinha-Bacoten (2007) mallia mukaillen. Kulttuurisen kompetenssin oppimista koulutuksessa kuvattiin tietolähteillä ja oppimista sekä edistävillä että estävillä tekijöillä. Bioanalytikko-opiskelijoiden näkemykset kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämistä koulutuksessa ilmeni kehittämisen perusteluina, ehdotuksina oppimisen toteuttamiseksi ja kuvauksena kulttuurisesta kompetenssista bioanalytikon työssä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää bioanalytikko-opiskelijoiden koulutusta suunniteltaessa.

Bioanalytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista

Campinha-Bacoten (2007) pitää kulttuurisen kompetenssin perustana kulttuurista tahtoa, ja sillä on vaikutusta koko kulttuurisen kompetenssin prosessiin (mm. Hagen ym. 2009, Carpenter & Garcia 2012). Tässä tutkimuksessa bioanalytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tahto näyttäytyi yleisenä kiinnostuksena eri kulttuureihin. Opiskelijat olivat kiinnostuneita kohtaamaan eri maalaisia asiakkaita ja kollegoja. Aikaisemmissa tutkimuksissa kulttuurinen tahto on kohdentunut tarkemmin haluksi tulla osaavaksi ammattilaiseksi asiakaskohtaamisissa (Wittig 2004, Carpenter & Garcia 2012).

Kulttuurisen tietoisuuden keskeinen sisältö on oman kulttuuritaustan tutkiskelu ja omien ennako-oletusten tunnistaminen (mm. Hawala-Drury & Hill 2012, Harris ym. 2013). Bioanaly-

tikko-opiskelijat olivatkin tietoisia omasta kulttuuritaustastaan. He kokivat kulttuuritaustan vaikuttavan omaan toimintaan, mikä on myös Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksessa osoitettu. Bioanalyttikko-opiskelijat tiedostivat oletuksia sekä etnisiä piirteitä että yhteiskunnallisia tekijöitä kohtaan. Oletusten sisältöä on kuvattu melko vähän tutkimuksissa ja yleensä ne kuvataan kielteisesti ennakkoluuloina (esim. Ruddock & Turner 2007, Harris ym. 2013). Sitä vastoin tässä tutkimuksessa oli myös myönteisiä oletuksia, kuten arabien ja venäläisten vieraanvaraisuus. Oletuksia ei kuitenkaan välttämättä tunnistettu. Campinha-Bacoten (2007) mukaan ennakko-oletukset voivat olla syvään juurtuneita ja niitä voi olla haasteellista tiedostaa.

Tässä tutkimuksessa bioanalyttikko-opiskelijoilla oli avoin ja kunnioittava asenne kulttuurista erilaisuutta kohtaan. Myönteisen asenteen on osoitettu edistävän kulttuurista kompetenssia (Rasmussen ym. 2005, Ruddock & Turner 2007, Torsvik & Hedlund 2008). Maantieteelliset erot ja erilaisuuden ymmärtäminen kulttuurikohtaisena suhtautumisena erilaisiin ihmisiin voidaan nähdä toiseutena, kuten myös Fougner ja Horntvedt (2012) esittävät. Toisaalta bioanalyttikko-opiskelijat ymmärsivät erilaisuuden rikkautena ja pitivät erilaisia kulttuurisia ominaisuuksia lisäarvona elämässä. Tätä näkemystä voidaan pitää etnorelativistisena ja siten yhtenevänä Ruddockin ja Turnerin (2007) sekä Koskisen ja Tossavaisen (2004) tutkimustulosten kanssa, vaikka edellä mainituissa tutkimuksissa konteksti on opiskelijavaihdossa. Toiseuden vastakohta samuus kytkeytyy sopeutumiseen yhteiskuntaan, mikä tässä tutkimuksessa ilmeni yhtenevästi Fougnerin & Horntvedtin (2012) tutkimustulosten kanssa pyrkimyksenä noudattaa valtaväestön tapoja sekä oletuksina valtaväestön tapoihin totumisesta ja sääntöjen noudattamisesta.

Osa bioanalyttikko-opiskelijoista suhtautui erilaisuuteen varauksella, jota he kuvasivat hämmennyksenä erilaista käytöstä kohtaan. Erilaisuus koettiin myös kiinnostavaksi, mutta samalla pelottavaksi. Tästä voi johtua opiskelijoiden samanaikainen kiinnostus ja ennakko-oletus etnisyydestä. Erilaisuus jäi myös tunnistamatta. Kuitenkin kulttuurisen kompetenssin ytimessä on kulttuurisen erilaisuuden tunnistaminen ja tutkijat pitävät sitä edellytyksenä potilaan hyvän hoidon saavuttamisessa (Leininger 1995, Papadopoulos 2005, Campinha-Bacote 2007). Varauksellista suhtautumista voidaan pitää etnosentrisenä ilmentymä, johon liittyy tiedonpuute muista kulttuureista (Leininger 1995). Samansuuntaisia etnosentrisyyden ilmentymiä on esitetty myös aiemmissa tutkimuksissa (Koskinen & Tossavainen 2004, Yun 2012, Kratzken & Bertolon 2013).

Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tieto rakentui yleisistä kulttuurisista tekijöistä, kuten perheestä, kielestä, ruokakulttuurista, uskonnosta ja korkeakulttuurista. Aikaisemmissa tutkimuksissa yleisiä kulttuurisia tekijöitä on kuvattu myös muun muassa uskontona ja ruokakulttuurina (Wittig 2004), mutta usein arvoina, uskomuksina ja perinteinä (esim. Kratzke & Bertolo 2013). Opiskelijoilla oli tietoa yhteiskunnallisista toiminnoista ja terveydestä. Tieto tautien esiintyvyydestä rajoittui malariaan. Tämä selittynee sillä, että osa opiskelijoista oli osallistunut afrikkalainen opettajan opetukseen, jossa aiheena oli ollut malaria. Tulokset tukevat opiskelijoiden tietoperustaa aikaisemmissa tutkimuksissa (Green ym. 2008, Koskinen ym. 2009, Reid-Searl ym. 2011). Yhtenevästi aikaisempien tutkimusten kanssa (Campbell-Heider ym. 2006, Sumpter & Carthon 2011, Hawala-Druyn ja Hillin 2012) opiskelijoilla oli kokonaisvaltainen käsitys kulttuurisesta tiedosta.

Vuorovaikutustaidot ja kielitaito liittyvät usein tutkimuksissa kulttuuriin kohtaamisiin (mm. Jiwre ym. 2010, Kratzke & Bertolo 2013). Tosin Wittigin (2004) tutkimuksessa vuorovaikutustaidot määrittyivät taitoihin. Tässä tutkimuksessa opiskelijat kuvasivat vuorovaikutustaidot ja kielitaidon kulttuuriin taitoihin. Bioanalyytikko-opiskelijoilla oli taitoa ohjata asiakasta englanninkielellä näytteenottotilanteissa. Vaihdoissa saavutetut taidot olivat yhteneviä aikaisempien tutkimustulosten kanssa (mm. Koskinen 2005, Reid-Searl ym. 2011). Taitoja olivat sosiaaliset ja yhteistyötaidot, kulttuurinen osaaminen, englanninkielen taito ja varmuus erilaisten ihmisten kohtaamisessa. Tarkempi tieto, mitä kulttuurisella osaamisella tässä yhteydessä tarkoitettiin, jäi tutkimuksessa saamatta. Aikaisemmissa tutkimuksissa on usein kuvattu myös ammatillinen kasvu vaihdossa saavutettuihin taitoihin (mm. Smith-Miller ym. 2010, Carpenter & Garcia 2012).

Bioanalyytikko-opiskelijat arvostivat muun muassa avoimuutta, empaattisuutta, joustavuutta ja suvaitsevaisuutta henkilökohtaisina ominaisuuksina asiakaskohtaamisissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa kolme ensimmäistä on kuvattu asenteiden yhteydessä (Wittig 2004, Ruddock & Turner 2007) ja suvaitsevaisuus on yhdistetty vaihto-opiskeluun (Green ym. 2008, Kokko 2011). Yhtenevästi aikaisempien tutkimusten kanssa (Wittig 2004, Rasmussen ym. 2005) ammattitaitoa ja kykyä huomioida uskontoon liittyviä vaatimuksia (Fougnerin & Horntvedtin 2012) pidettiin osana kulttuurista taitoa. Opiskelijat huomioivat musliminaisten pukeutumisen ja sukupuoliroolit veri- ja ekg-näytteenotossa sekä gynekologisessa näytteenotossa. Asiakaspalvelutaito kuvattiin tässä tutkimuksessa ristiriitaisesti. Yhtäältä asiakaspalvelutaito oli taitoa kohdata erilaisia ihmisiä ja toisaalta opiskelijat kokivat, että tarvetta erityistaidoille ei ole toi-

miessa kulttuuritaustaltaan erilaisten asiakkaiden kanssa. Ristiriitaisuus saattaa johtua siitä, että osa opiskelijoista ei tunnistanut erilaisuutta.

Osalla tämän tutkimuksen opiskelijoista oli epävarmuutta viestintätaidossa, mikä on tullut esille myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Sumpter & Carthon 2011, Fougner & Horntvedt, 2012). Lisäksi bioanalyytikko-opiskelijat kokivat luottamuksen luomisen lyhytaikaisen asiakassuhteen aikana haasteeksi. Tätä on pohtinut myös Kokko (2011) tutkimuksessaan ja todennut, että lyhytaikainen hoito haastaa sairaanhoitajat kulttuurisuuden näkökulmasta, koska hoitajilla on vähemmän aikaa oppia potilaan kulttuurisista arvoista ja uskomuksista.

Tämän tutkimuksen mukaan bioanalyytikko-opiskelijoilla oli kokemusta kulttuurisista kohtaamisista. Tosin osalla opiskelijoista oli vähän kohtaamisia lähipiirissä ja yhdellä opiskelijalla ei ollut kokemusta kulttuurisista kohtaamisista kesätöissä. Kulttuurisien kohtaamisien erityispiirteenä oli asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen, joka korostui vieraalla kielellä kommunikoidessa. Huolimatta suuremmasta työmäärästä, jota kulttuuriset kohtaamiset saattavat vaatia, opiskelijoilla oli pyrkimys tuottaa yhdenvertaista palvelua kaikille asiakkaille. Tätä tulosta tukee Campinha-Bacoten (2007) ajatus siitä, että jokaista asiakaskohtaamista pitäisi harkita kulttuurisena kohtaamisena.

Yhtenevästi aikaisempiin tutkimuksiin (esim. Wittig 2004, Jiwre ym. 2010) kulttuuristen kohtaamisten yhteydessä bioanalyytikko-opiskelijat hyödynsivät sanattoman ja sanallisen viestinnän keinoja, kuuntelemista ja tulkkipalveluja. Laboratoriovälineiden esittely sanattoman viestinnän keinona nähtiin ristiriitaisena. Niitä joko pyrittiin esittelemään tai esittelyä vältettiin verinäytteenotossa. Tämä johtunee bioanalyytikon työn luonteen erityispiirteistä. Opiskelijat pitivät kieltä porttina kulttuurin ymmärtämiseen. Tämä tukee aikaisempia tutkimustuloksia (mm. Kokko 2011). Toisaalta opiskelijat epäröivät vieraan kielen käyttöä yllätyksellisissä tilanteissa, mutta pitivät tätä yleismaailmallisena piirteenä.

Kulttuurisen kompetenssin oppiminen koulutuksessa

Tässä tutkimuksessa bioanalyytikko-opiskelijat olivat oppineet kulttuurisia asioita erilaisten tietolähteiden avulla. Toisin kun Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksessa, tässä tutkimuksessa opiskelijat eivät kuvanneet tietolähteeksi kirjallisuutta. Sen sijaan bioanalyytikko-opiskelijoilla oli ollut muun muassa harjoituksia ja kursseja, joilla aihetta oli käsitelty. Opiskelijat pitivät myös moniammatillista kurssia osana kulttuurisen kompetenssin oppimista. Niin ikään Campinha-Bacote (2007) pitää terveydenhuollon henkilöstön oman ammattikult-

tuurin tunnistamista merkittävänä. Hänen mukaansa terveydenhuollon henkilöstöllä on omat erityiset arvot, uskomukset, käytännöt ja kieli, joilla on vaikutusta asiakkaan kohtaamisessa.

Bioanalyytikko-opiskelijoilla oli kokemusta virtsanäytteenoton ja sydänfilmin harjoittelusta englanninkielellä. Yavuzin (2005) tutkimuksessa todettiin, että internetin välityksellä käyty tietotekniikan kurssin edisti sairaanhoitajaopiskelijoiden kulttuurista osaamista. Osalla tämän tutkimuksen bioanalyytikko-opiskelijoista oli myös kokemusta internetin välityksellä käydystä ryhmätyöstä itävaltalaisien opiskelijoiden kanssa, mutta heidän kokemus oli päinvastainen. Opiskelijat kokivat, että kulttuurinen vuoropuhelu oli jäänyt yhteisellä kurssilla vähäiseksi. Toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa (mm. Brennan & Cotter 2008, DeWald & Solomon 2009) tässä tutkimuksessa kulttuurinen kompetenssi ei kuulunut suunnitellusti ammatillisten aineiden kurssien sisältöön. Kuitenkin osalle opiskelijoista ulkomaalaiset vierailevat opettajat olivat pitäneet englanninkielisiä kursseja muun muassa mikrobiologiasta, joiden yhteydessä opiskelijat olivat oppineet myös afrikkalaisesta kulttuurista.

Työharjoittelu on opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin tietolähde. (Wittig 2004, Jiwre ym. 2010, Fougner & Horntveldt 2012). Tässä tutkimuksessa bioanalyytikko-opiskelijat pitivät näytteenoton jälkeisiä ohjauskeskusteluja tarpeellisena. Opiskelijat arvostivat harjoittelu- paikkojen tarjoamia mahdollisuuksia kohtaamisiin ja kokivat hyötывänsä niistä tulevaisuudessa. Myös työharjoittelu ulkomailla oli toiminut tietolähteenä. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että kansainvälinen työharjoittelu lisää opiskelijoiden tietoperustaa (esim. Koskinen ym. 2004, Kokko 2011) ja tiedosta on hyötyä opiskelijoiden tulevassa työssä (Smith-Miller ym. 2010). Tämän tutkimuksen tulos kulttuurisen tiedon tarjonnan vähyydestä koulutuksessa tukee Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksen tulosta. Bioanalyytikko-opiskelijat olivat saaneet kulttuuriin liittyvää tietoa muun oppimisen yhteydessä, yleistietona ja elämäkokemuksena, mitä taas tukevat Jiwren ym. (2010) ja Kardong-Edgren ym. (2010) tutkimusten tulokset.

Kulttuurista kompetenssin oppimista edistivät toistuvat asiakaskohtaukset ja harjoittelu kouluympäristössä. Toteutunut vaihto-opiskelu ulkomailla kehitti opiskelijoiden kulttuurista osaamista ja edellytyksiä vaihto-opiskelulle pidettiin hyvinä. Useat tutkimukset ovat osoittaneet kansainvälisen opiskelijavaihdon lisäävän kulttuurisen kompetenssin oppimista (mm. Green ym. 2008, Carpenter & Garcia 2012). Lisäksi kotikansainvälistyminen edisti bioanalyytikko-opiskelijoiden oppimista. Englanninkieliset opinnot, vierailevat luennoitsijat ja kiinnostus eri kulttuureja kohtaan koettiin edistäviksi tekijöiksi.

Tämän tutkimuksen tulos rajallisista oppimismahdollisuuksista kulttuurisen kompetenssin estävänä tekijänä tukee Sumpterin ja Carthonin (2011) tutkimustulosta. Osalla opiskelijoista ei ollut kokemusta asiakkaan ohjaus- tai näytteenottokurssilla eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden kohtaamisesta. Yhteisen kielen puute koettiin estävän kulttuurin oppimista, kuten myös useissa aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu (mm. Koskinen & Tossavainen 2003, Kratzke & Bertolo 2013). Yhtenevästi Yun (2012) tutkimustulosten kanssa opiskelijoiden passiivisuutta pidettiin oppimista estävänä tekijänä. Kulttuurisen kompetenssin oppimista esitivät myös vaihto-opiskelun haasteet, joita olivat vähäinen ammattikorkeakoulun vaihto-opiskelijakulttuuri ja vähäinen yhteistyö vaihto-opiskelijoiden kanssa koulussa. Haasteita toivat myös esimerkiksi pohdinta riittävästä kielitaidon tasosta. Kielimuuri voi olla este vaihdossa onnistumiselle (Koskinen & Tossavainen 2003). Opiskelijoita epäilytti myös vaihtoon lähdön järjestelyt ja opintojen viivästyminen vaihdon vuoksi.

Näkemykset koulutuksen kehittämiseksi

Opiskelijat perustelivat kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämistä väestörakenteen muutoksella, johon liittyi eri kulttuureista tulevien asiakkaiden määrän lisääntyminen näytteenotossa. Opiskelijat tulivat tietoisiksi aiheesta tutkimushaastattelussa ja totesivat sen vaativan kehittämistä bioanalyytikon koulutuksessa. Rasmussenin ym. (2005) tutkimuksen mukaan myös australialaisten toimintaterapeuttien koulutuksessa aihetta pidettiin tärkeänä ja tarpeellisena koulutuksen kehittämiskohteena väestörakenteen muutoksen vuoksi.

Opiskelijoilla oli ehdotuksia oppimisen toteuttamiseksi. Kulttuurinen kompetenssi haluttiin joko sisällyttää opetussuunnitelmaan tai sitä ei haluttu opetussuunnitelmaan. Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa kulttuurisen kompetenssi on ollut osa opetussuunnitelman sisältöä ja kulttuurista kompetenssia on opetettu koko koulutuksen ajan (esim. Brennan & Cotter 2008, Gebru & Willmanin 2010). Tutkijat suosittelivat kulttuurista kompetenssia osaksi opetussuunnitelmaa, koska kulttuurisen kompetenssin kehittyminen on pitkäaikainen prosessi (Sargent ym. 2005, Sumpter & Carthon 2011). Tässä tutkimuksessa opetusmahdollisuudet nähtiin rajallisiksi, koska aiheen tärkeydestä huolimatta se koettiin haasteelliseksi opettaa koulussa. Myös Yun (2012) tutkimuksessa insinööriopiskelijoilla oli epäilyksiä kouluopetuksen tehokkuudesta.

Yhtenevästi opetussuunnitelmatoiveen ja rajallisten opetusmahdollisuuksien kanssa opiskelijat toivoivat opetuksen toteutukseen joko lyhyttä luentoa tai kokonaista kurssia. Opiskelijat

olivat tottuneita englanninkieliseen opetukseen ja toivoivat sitä lisää. Vierailijat olivat sekä tietolähteenä että oppimista edistävänä tekijänä. Opiskelijoilla oli myös ehdotuksia vierailijoiksi. Toiveet kohdistuivat opettajiin eri maista, asiantuntijoihin, työntekijöihin ja eri kulttuurin edustajiin. Myös Wittig (2004) esittää vierailijaksi kulttuurin edustajaa, joka voisi auttaa opiskelijoita kulttuurisen kompetenssin kehittämisessä.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on toivottu opetusta muun muassa terveyseroista (Brennan & Cotter 2008) ja teoriaopetusta eri kulttuureista (Wittig 2004). Tässä tutkimuksessa opetusta toivottiin eri uskonnoista ja niiden huomioimisesta näytteenottotilanteissa. Myös elekielen opetus nähtiin tarpeelliseksi. Opiskelijoilla oli yhtenevä käsitys yleisten kulttuuristen piirteiden opetuksesta ja kulttuurisen tiedon hankkimisesta, koska molemmissa esitettiin kohtuudessa pitäytymistä ja stereotyyppien synnyttämisen välttämistä. Kulttuuristen piirteiden opetuksessa on riski kulttuurisen luokittelun vahvistamiselle ja ennako-oletusten synnyttämiseksi (Campbell-Heider ym. 2006). Puolestaan opetusmenetelmiksi toivottiin aktivoivaa luentoa, esimerkkien käyttöä ja kokemuksellista oppimista. Aikaisemmissa tutkimuksissa on päädytty samansuuntaisiin tuloksiin ja todettu, että kulttuurisen kompetenssin opettamisessa kokemukselliset menetelmät ovat parempia kuin yksittäinen teoriaopetus (mm. Sumpter & Carthon 2011, Carpenterin & Garcian 2012).

Opiskelijat pitivät vaihto-opiskelua yhtenä tietolähteenä, kohtaamisen keinona ja oppimisen sekä edistävänä että estävänä tekijänä. Heillä oli myös ehdotuksia vaihto-opiskelijayhteistyön kehittämiseksi, kuten vaihto-opiskelijoiden määrän lisääminen ja yhteinen kouluarki. Opiskelijat toivoivat lisää vaihtopaikkoja ja eripituisia vaihtoajoja. Tutkimusten mukaan jo lyhytaikaisella vaihto-opiskelulla on saavutettu kulttuurisen kompetenssin kehittymistä (Torsvik & Hedlund 2008, Smith-Miller ym. 2010). Opiskelijoilla oli myös toive teoriaopintojen mahdollisuudesta ulkomailla vaihtoehdoksi työharjoittelulle.

Kulttuurinen kompetenssi bioanalyytikon työssä nähtiin kulttuurisen kompetenssin tarpeena. Kulttuurinen kompetenssi käsitettiin toisaalta vaatimuksena ymmärtää asiakkaan erilaisia toimintatapoja. Toisaalta vaatimus kulttuuriseen osaamiseen oli vähäinen, koska bioanalytikko kohtaa vähän asiakkaita ja näytteenottotilanne on lyhytaikainen. Ajatus vähäisestä kulttuurisesta kompetenssin tarpeesta lyhytaikaisessa näytteenottotilanteessa on ristiriitainen opiskelijoiden ajatukseen haasteesta luoda luottamuksellinen asiakassuhde lyhyessä ajassa. Sen sijaan vähäiset asiakaskohtaamiset voi johtua bioanalyytikon työn sisällöstä.

Muu kuin suomalaisen kulttuurin edustaja koki, että hänen on luovuttava kulttuuritaustasta työssään. Kuitenkin tutkimuksissa on osoitettu, että etnisesti valtaväestöstä eroavilla on paremmat taidot kulttuurisissa kohtaamisissa (Jiwre ym. 2010, Sannerin ym. 2010). Toisaalta Hagen ym. (2009) ovat todenneet, ettei etninen tausta vaikuta kulttuuriseen kompetenssiin. Lisäksi opiskelijat kokivat, että työtehtävät muuttuvat tulevaisuudessa eri kulttuuritaustaisten henkilöiden mukana tulevien erilaisten sairauksien johdosta.

Opiskelijoilla oli näkemyksiä erilaisista kulttuurisista kohtaamismahdollisuuksista tulevassa työssään bioanalytikonä. Kulttuurisia kohtaamisia pidettiin joko työpaikan sijainnista riippuvaisena tai kulttuurisia kohtaamisia tulee olemaan kaikilla riippumatta työpaikasta. Osa opiskelijoita näki tulevaisuuden työyhteisön monikulttuurisena. He uskoivat kohtaavansa eri kulttuuritaustaisia asiakkaita erilaisissa näytteenotto-tilanteissa ja fysiologian tutkimusten yhteydessä. Myös tulevaisuudessa kollegoilla uskottiin olevan erilaisia kulttuurisia lähtökohtia.

6.4 Johtopäätökset ja suositukset

Bioanalytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista, sen oppimisesta ja näkemyksistä koulutuksen kehittämiseksi olivat melko samansuuntaisia kansallisten ja kansainvälisten tutkimusten kanssa. Voidaan myös todeta, että bioanalytikko-opiskelijan käsitykset kulttuurisesta kompetenssista olivat yhtenevät uusiseelantilaisen bioanalytikkoneuvoston kompetenssien määrittelyjen (MLSB 2009) ja julkilausuman standardien kanssa (MLSB 2007). Hoitotieteellinen tieto loi teoreettisen pohjan tälle tutkimukselle ja suurin osa kansainvälisistä tutkimuksista oli hoitotieteellisiä. Voidaankin todeta, että tutkimus vahvisti hoitotieteellistä tietoa kulttuurisesta kompetenssista. Tutkimus antoi myös viitteitä monitieteisen yhteistyön hyödyistä.

Tämä tutkimus osoitti, että bioanalytikko-opiskelijat ovat aidosti kiinnostuneita eri kulttuureista ja heidän kulttuurinen tietoisuus on laaja-alaista. Voidaankin todeta, että bioanalytikko-opiskelijoilla on vahva perusta kulttuuriselle kompetenssille, ja mahdollisuudet kompetenssin edelleen kehittymiselle on olemassa. Bioanalytikko-opiskelijoiden kulttuurinen tieto on monipuolista. Opiskelijoiden kokonaisvaltainen tietokäsitys osoittaa, että opiskelijat osaa- vat kriittisesti arvioida kulttuurista tietoa. Kulttuuriset taidot ovat moninaisia ja opiskelijoilla on kykyä huomioida asiakas. Kuitenkin kulttuurisissa taidoissa on epävarmuutta. Tämä viittaa siihen, että bioanalytikko-opiskelijoilla on tarvetta kulttuuristen taitojen kehittämiseen edelleen. Kulttuuriset kohtaamiset kuuluvat opiskelijoiden elämään, ja opiskelijat ovat hienotun-

teisia asiakaskohtaamisissa. Voidaankin olettaa, että bioanalyytikko-opiskelijat ovat kiinnostuneita kulttuurisista kohtaamisista, ja heillä on taitoa toimia luovasti näissä tilanteissa. Koivavasti voidaan todeta, että bioanalyytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista ilmenevät kiinnostuksena kulttuureihin, itsetuntemuksena, kiinnostuksena kulttuuritietoon, taitona huomioida asiakas ja kykyä toimia asiakkaan kohtaamisessa luovasti.

Bioanalyytikko-opiskelijat ovat taitavia käyttämään erilaisia tietolähteitä kulttuurisen tiedon hankkimisessa. Opiskelijat arvostavat kulttuurisen tiedon lähteenä työharjoittelukokemuksia sekä paikallisesti että ulkomailla. Tämä antaa viitteitä kulttuurisen kompetenssin monisyisestä luonteesta ja oppimisen mahdollisuuksista laajasti muodollisen oppimisen lisäksi arkioppimisena. Kulttuurisen kompetenssin oppimista edistää kokemukset, vaihto-opiskelu ja kotikansainvälistyminen. Puolestaan oppimista estää rajalliset oppimismahdollisuudet, yhteisen kielin puute, passiivisuus ja vaihto-opiskelussa ilmenevät haasteet. Voidaankin olettaa, että kokemukset ja kohtaamiset ovat tehokkaimpia tapoja kehittää bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppimista.

Bioanalyytikko-opiskelijoilla on yhtenevä näkemys koulutuksen kehittämistarpeesta, mutta ristiriitainen näkemys opetussuunnitelman sisällöstä ja kulttuurisen kompetenssin tarpeesta bioanalyytikon työssä. Huolimatta ristiriidasta bioanalyytikko-opiskelijoilla on kattavasti ehdotuksia oppimisen kehittämiseksi koulutuksessa. Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksen tuottaman tiedon perusteella syntyneitä suosituksia.

Tämä tutkimus toi esille kulttuurisen kompetenssin näkökulman bioanalytikkokoulutuksessa. Tutkimuksen tulokset osoittivat aiheen tärkeyden bioanalyytikko-opiskelijoille, joten opiskelijoiden kiinnostus kulttuurista kompetenssia kohtaan tulisi huomioida bioanalytikkokoulutuksessa. Tulosten perusteella bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppiminen oli tapahtunut usein muun oppimisen yhteydessä, joten koulutuksessa tulisi kiinnittää huomio kohdennetummin kulttuurisen kompetenssin oppimisen mahdollisuuksiin. Perustietoa kulttuureista ja kulttuurisen kompetenssin prosessimaisesta luonteesta tulisi tuoda esille. Moniammatillista yhteistyötä tulisi hyödyntää kulttuurisen kompetenssin opetuksen järjestämisessä. Kulttuurinen kompetenssi tulisi huomioida näytteenotto- ja asiakasohjaus -kursseilla sekä englanninkielisen opetuksen yhteydessä ammatillisissa aineissa. Opiskelijoille tulisi mahdollistaa kulttuuriset kohtaamiset koulutuksen aikana. Vaihto-opiskelua tulisi kehittää sekä kouluarjessa että toteutuksen näkökulmasta.

6.5 Jatkotutkimusaiheet

Tämä tutkimus lisäsi tietoa bioanalyytikko-opiskelijoiden käsityksistä kulttuurisesta kompetenssista, sen oppimisesta ja näkemyksistä koulutuksen kehittämiseksi. Tutkimus tuotti tietoa laadullisen tutkimuksen näkökulmasta ja tulokset osoittivat aiheen tärkeyden tutkimuskentässä. Tässä tutkimuksessa kotikansainvälistymisen keinot ja vaihto-opiskelun merkitys nousivat esille kulttuurisessa kompetenssissa. Jatkotutkimusaiheiksi esitetään seuraavia:

1. Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin käsitysten, oppimisen ja näkemysten syventäminen laadullisella tutkimusotteella, esimerkiksi narratiivisella tutkimuksella.
2. Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssi -käsitteen selkeyttäminen, esimerkiksi käsiteanalyysin avulla
3. Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin tason mittaaminen olemassa olevilla mittareilla, esimerkiksi CCCHS-mittarilla (The Caffrey Cultural Competence in Healthcare Scale) tai IAPCC-SV-mittarilla (the Inventory for Assessing The Process of Cultural Competence-Student Version).
4. Mittarin kehittäminen bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin mittaamiseen ja sen testaaminen.
5. Koulutusintervention järjestäminen kulttuurisesta kompetenssista bioanalyytikko-opiskelijoille ja sen vaikuttavuuden tutkiminen.
6. Moniammatillisen koulutusintervention järjestäminen kulttuurisesta kompetenssista ja sen vaikuttavuuden tutkiminen
7. Kotikansainvälistymisen keinojen tutkiminen bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin edistämiseksi.
8. Bioanalyytikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin tutkiminen kansainväliseen vaihto-opiskeluun liittyen.

LÄHTEET

- Acosta-Deprez V & Sinay T. 2010. Reaffirming the role of service learning in public health curricula. Teoksessa Pelham A & Sills E (toim.) Promoting health and wellness in underserved communities. Stylus Publication, USA, 3–18.
- Ammattikorkeakouluasetus. 2013. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 546/2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130546>. Luettu 16.2.2014.
- Arene. 2006a. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. ECTS-projektin suositus. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ja opetusministeriön projekti.
<http://www.karelia.fi/ects/materiaali/Yleiset%20kompetenssit%20tutkintotasoin%2019042006.pdf>. Luettu 26.1.2014.
- Arene. 2006b. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Bioanalytiikan koulutusohjelma. <http://www.karelia.fi/ects/>. Luettu 16.2.2014
- Baumgartner P. 2012. Ulkomaalainen hoitaja suomalaisessa terveydenhuollossa. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Preventiivinen hoitotiede. Pro gradu -tutkielma.
- Behrnd V & Porzelt S. 2012. Intercultural competence and training outcomes of students with experiences abroad. *International Journal of Intercultural Relations* 36(2), 213–223.
- Bennett MJ. 2004. Becoming interculturally competent. Teoksessa Wurzel J. (toim.) Towards multiculturalism. A reader in multicultural education. 2. painos. Intercultural Resource Corporation, Newton, Massachusetts.
- Brathwaite AC & Majumdar B. 2006. Evaluation of a cultural competence educational programme. *Journal of Advanced Nursing* 53(4), 470–479.
- Brennan A & Cotter VT. 2008. Student perceptions of cultural competence content in the curriculum. *Journal of Professional Nursing* 24(3), 155–160.
- Caffrey RA, Neander W, Markle D & Stewart B. 2005. Improving the cultural competence of nursing students: Results of integrating cultural content in the curriculum and an international immersion experience. *Journal of Nursing Education* 44(5), 234–240.
- Campbell-Heider N, Rejman KP, Austin-Ketch T, Sackett K, Feeley TH & Wilk NC. 2006. Measuring cultural competence in a family nurse practitioner curriculum. *Journal of Multicultural Nursing & Health* 12(3), 24–34.
- Campinha-Bacote J. 2006. Cultural competence in nursing curricula: How Are We Doing 20 Years Later? *Journal of Nursing Education*, 45 (7), 243–244.
- Campinha-Bacote J. 2007. The Process of Cultural Competence in the Delivery of Healthcare Services. The Journey continues. Transcultural C.A.R.E. Associates.

- Campinha-Bacote J. 2010. The process of cultural competence in the delivery of health care services. Theoretical basis for transcultural care. Chapter 3. *Journal of Transcultural Nursing* 21(supplement 1), 53S–136S.
- Campinha-Bacote J. 2012. The process of cultural competence in the delivery of healthcare services. <http://www.transculturalcare.net/> Luettu 05.02.2014.
- Carpenter LJ & Garcia AA. 2012. Assessing outcomes of a study abroad course for nursing students. *Nursing Education Perspectives* 33(2), 85–89.
- Caskey CR. 2002. Cultural competency in the laboratory. *Clinical Laboratory Science* 15 (4), 200–203.
- DeWald JP & Solomon ES. 2009. Use of the cross-cultural adaptability inventory to measure cultural competence in a dental hygiene program. *Journal of Dental Hygiene*, 83 (3), 106–110.
- Elo S & Kyngäs H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115.
- Etene 2005. Monikulttuurisuus Suomen terveydenhuollossa. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta 5. kesäseminaari. Sosiaali- ja terveysministeriö. Yliopistopaino, Helsinki. http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=17162&name=DLFE-533.pdf. Luettu 27.10.2013.
- Euroopan komissio. 2001. Making a European area of lifelong learning a reality. Commission of the European Communities. General for Education and Culture. General for Employment and Social Affairs. Bryssel. <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MitteilungEng.pdf>. Luettu 9.2.2014.
- Forsander A. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa Forsander A, Ekholm E, Hautaniemi P, Ali A, Alitolppa-Niitamo A, Kyntäjä E & Cuong NQ. (toim.) *Monietnisyyt, yhteiskunta ja työ*. 2. painos. Palmenia, Helsinki, 31–56.
- Forsander A & Ekholm E. 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa Forsander A, Ekholm E, Hautaniemi P, Ali A, Alitolppa-Niitamo A, Kyntäjä E & Cuong NQ. (toim.) *Monietnisyyt, yhteiskunta ja työ*. 2. painos. Palmenia, Helsinki, 83–160.
- Fougner M & Horntvedt T. 2012. Perceptions of Norwegian physiotherapy students: Cultural diversity in practice. *Physiotherapy Theory & Practice* 28(1), 18–25.
- Gebru K, Khalaf A & Willman A. 2008. Outcome analysis of a research-based didactic model for education to promote culturally competent nursing care in Sweden. A questionnaire study. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 22(3), 348–356.
- Gebru K & Willman A. 2010. Education to promote culturally competent nursing care. A content analysis of student responses. *Nurse Education Today* 30(1), 54–60.
- Graneheim UH & Lundman B. 2004. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today* 24, 105–112.

Green BF, Johansson I, Rosser M, Tengnah C & Segrott J. 2008. Studying abroad: A multiple case study of nursing students' international experiences. *Nurse Education Today* 28(8), 981–992.

Grossman S, Mager D, Opheim HM & Torbjornsen A. 2012. A bi-national simulation study to improve cultural awareness in nursing students. *Clinical Simulation in Nursing*, 8(8), e341–e346.

Grove SK, Burns N & Gray JR. 2013. *The practice of nursing research. Appraisal, synthesis and generation of evidence*. 7. painos. Elsevier, Missouri.

Hagen L, Munkhondya B & Myhre K. 2009. Similarities and mutual understanding: Exchange experiences in Malawi for host and guest students. *International Nursing Review* 56(4), 476–482.

Hamilton J. 2011. Two birds with one stone: Addressing interprofessional education aims and objectives in health profession curricula through interdisciplinary cultural competency training. *Medical Teacher* 33, e199–e203.

Harris MS, Purnell K, Fletcher A & Lindgren K. 2013. Moving toward cultural competency: Dream work online summer program. *Journal of Cultural Diversity* 20(3), 134–138.

Hautaniemi P. 2001. Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa Forsander A, Ekholm E, Hautaniemi P, Ali A, Alitolppa-Niitamo A, Kyntäjä E & Cuong NQ. (toim.) *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. 2. painos. Palmenia, Helsinki, 11–30.

Hawala-Drury S & Hill MH. 2012. Interdisciplinary: Cultural competency and culturally congruent education for millennials in health professions. *Nurse Education Today* 32(7), 772–778.

Heinola P. 2011. Monikulttuurisen hoitotyön johtaminen osastonhoitajien kuvaamana. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Hoitotyön johtaminen. Pro gradu -tutkielma.

Hirsjärvi S, & Hurme H. 2011. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.

Hirsjärvi S, Huttunen J, Kari J, Kuusinen J & Vaherva T. 1990. *Kasvatustieteen käsitteistö*. Otava, Helsinki.

Hirvonen M-R & Salanterä S. 2002. Valmistuvien hoitotyön opiskelijoiden valmiudet kulttuurimukaiseen hoitotyöhön. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. Sarja A39.

Hosio S. 2008. Kansainvälinen opiskelukokemus ja siinä kohdatut ongelmat - hoitotyön opiskelijoiden arvioimana. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos. Hoitotiede. Pro gradu -tutkielma.

Huttunen L. 2005. Etnisyys. Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä. Teoksessa Rastas A, Huttunen L & Löytty O. (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Tampere, 117–160.

Huttunen L, Löytty O & Rastas A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylirajaisia suhteita. Teoksessa Rastas A, Huttunen L & Löytty O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Vastapaino, Tampere, 16–40.

Huttunen R. 2006. Hoitotyöntekijän kulttuurinen kompetenssi gynekologisessa näytteenotossa. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Hoitotyön johtaminen. Pro gradu -tutkielma.

IFBLS. 2011. Careers. International Federation of Biomedical Laboratory Science. <http://www.ifbls.org/index.php/en/services/services-seperator/global-employment/398-careers>. Luettu 10.2.2014.

IFBLS. 2012. IFBLS' guidelines regarding core competence and core curriculum. International Federation of Biomedical Laboratory Science. http://www.ifbls.org/images/stories/ifbls_documents/IFBLS_Guidelines_regarding_Core_Compentence_and_Core_Curriculum_Final.pdf. Luettu 10.2.2014.

Ikonen E-R. 2007. Hoitotyöntekijän kulttuurinen kompetenssi. Käsiteanalyttinen tutkimus hybridisellä mallilla. *Hoitotiede* 19(3), 140–151.

Jeffreys MR. 2000. Development and psychometric evaluation of the transcultural self-efficacy tool. A synthesis of findings. *Journal of Transcultural Nursing*, 11(2), 127–136

Jeffreys MR & Dogan E. 2012. Evaluating the influence of cultural competence education on students' transcultural self-efficacy perceptions. *Journal of Transcultural Nursing* 23(2), 188–197.

Jiwre M, Gerrish K, Keeney S & Emami A. 2009. Identifying the core components of cultural competence. Findings from a Delphi study. *Journal of Clinical Nursing* 18, 2622–2634.

Jirwe M, Gerrish K & Emami A. 2010. Student nurses' experiences of communication in cross-cultural care encounters. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 24(3), 436–444.

Jokikokko K. 2010. Teachers' intercultural learning and competence. Oulun yliopiston julkaisuja. *Acta Universitatis Ouluensis. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja*. E 114.

Kardong-Edgren S & Campinha-Bacote J. 2008. Cultural competency of graduating US bachelor of science nursing students. *Contemporary Nurse* 28(1–2), 37–44.

Kardong-Edgren S, Cason CL, Brennan AMW, Reifsnider E, Hummel F, Mancini M & Griffin C. 2010. Cultural Competency of graduating BSN nursing students. *Nursing Education Perspectives* 31(5), 278–85.

Kankkunen P. & Vehviläinen-Julkunen K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro, Helsinki.

Kaunonen M & Koivula M. 2006. Cultural health issues in Finland. Teoksessa Papadopoulos I. (toim.) *Transcultural health and social care. Development of culturally competent practitioners*. Elsevier, Englanti, 203–219.

KASTE. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. KASTE 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf.
Luettu 30.9.2013

Kempainen V & Pitkäpaasi T. 2005. Kulttuurinen terveyden edistäminen : analyysi kansainvälisyyteen erikoistuneista sairaanhoitajakoulutusten opetussuunnitelmista. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Terveystieteiden opettajankoulutus. Pro gradu -tutkielma.

Kohli H K, Kohli AS, Huber R & Faul AC. 2010. Assessing cultural competence in graduating students. *International Journal of Progressive Education*, 6(1), 6–27.

Kokko R. 2008. Aiming at culture conscious and tailored nursing. An ethnographic study on the development process towards quality transcultural nursing. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. Numero 1295.

Kokko R. 2011. Future nurses' cultural competencies: What are their learning experiences during exchange and studies abroad? A systematic literature review. *Journal of Nursing Management* 19(5), 673–682.

Koponen K. 2003. Monikulttuurisen hoitotyön opettaminen suomalaisessa hoitotyön koulutuksessa. Terveysalan opettajien kokemuksia ja kehittämisehdotuksia. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Terveystieteiden opettajankoulutus. Pro gradu -tutkielma.

Korhonen K. 2002. Intercultural Competence as Part of Professional Qualifications. A Training Experiment with Bachelor of Engineering Students. Jyväskylän yliopiston julkaisuja. Humanistinen tiedekunta. Viestintätieteiden laitos. Väitöskirja. Numero 17.

Koistinen P. 2002. Kulttuurien yhteentörmäyksestä sopeutumiseen ja uudenlaiseen ymmärtämiseen. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kokemuksia harjoittelujaksoilta virolaisissa hoitokodeissa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja. Numero 235.

Koskinen L. 2003. To survive, you have to adjust. Study abroad as a process of learning intercultural competence in nursing. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. Numero 101.

Koskinen L. 2005. Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen hoitotyön vaihto-opiskeluohjelmassa. *Hoitotiede* 17(1), 2–13.

Koskinen L. 2009a. Monikulttuurisen hoitotyön lähtökohdat. Teoksessa Abdelhamid P, Juntunen A & Koskinen L. (toim.) *Monikulttuurinen hoitotyö*. WSOYpro, Helsinki, 11–42.

Koskinen L. 2009b. Monikulttuurisessa hoitotyössä kehittymien tahto. Teoksessa Abdelhamid P, Juntunen A & Koskinen L. (toim.) *Monikulttuurinen hoitotyö*. WSOYpro, Helsinki, 43–66.

Koskinen L, Campbell B, Aarts C, Chassé F, Hemingway A, Juhansoo T, Mitchell MP, Marquis FL, Critchley KA & Nordstrom PM. 2009. Enhancing cultural competence: Transatlantic experiences of european and canadian nursing students. *International Journal of Nursing Practice* 15(6), 502–509.

Koskinen L, Jokinen P, Blackburn D, Gilmer M & McGill J. 2004. Learning intercultural competence in a transatlantic nurse education project. *Diversity in Health & Social Care* 1(2), 99–106.

Koskinen L & Tossavainen K. 2003. Benefits/problems of enhancing students' intercultural competence. *British Journal of Nursing* 12(6), 369–377.

Koskinen L & Tossavainen K. 2004. Study abroad as a process of learning intercultural competence in nursing. *International Journal of Nursing Practice* 10(3), 111–120.

Kuokkanen R. 2000. Opiskelijoiden päätöksenteon kehittyminen osana ammattitaitoa sairanhoidajakoulutuksessa. Oulun yliopisto. *Acta Universitatis Ouluensis D Medica. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitoksen väitöskirja. Numero 613.*

Kratzke C & Bertolo M. 2013. Enhancing students' cultural competence using cross-cultural experiential learning. *Journal of Cultural Diversity* 20(3), 107–111.

Krueger RA & Casey MA. 2009. *Focus groups. A practical guide for applied research.* 4. painos. SAGE Publications, Kalifornia.

Kvale S. 1996. *InterViews. An introduction to qualitative research interviewing.* SAGE Publications, Kalifornia.

Kyngäs H & Vanhanen L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11(1), 3–12.

Laiho S. 2008. Degree Programme in Nursing -linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heidän ohjaajiensa kokemuksia käytännön harjoittelusta. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitoksen Pro gradu -tutkielma.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.

Leininger, MM. 1991. Culture care diversity and universality theory. Philosophic, epistemic and other dimensions of the theory. Teoksessa Leininger MM. (toim.) *Cultural care diversity and universality. A theory of nursing.* National League for Nursing Press, New York, 3–68.

Leininger M. 1995. *Transcultural nursing. Concepts, theories, research and practices.* 2. painos. McGraw-Hill, New York.

Liikanen E. 2008. Käsitemallin analyysi kliinisestä laboratoriotyöstä. *Hoitotiede* 20(1), 48–56.

Lincoln YS & Guba EG. 1985. *Naturalistic inquiry.* SAGE Publications, Kalifornia.

Lipson JG & DeSantis LA. 2007. Current approaches to integrating elements of cultural competence in nursing education. *Journal of Transcultural Nursing* 18(1), 10S–20S.

Livingstone DW. 2001. Adults' informal learning: definitions, findings, gaps, and future research. *New Approaches to Lifelong Learning.* NALL. Ontario Institute for Studies in Education. University of Toronto. Working Paper Numero 21. Kanada. <https://tspace.library.utoronto.ca/retrieve/4484/>. Luettu 9.2.2014.

- Lobb PM. 2012. Making multicultural education personal. *Multicultural Perspectives*, 14(4), 229–233.
- Long TB. 2012. Overview of the teaching strategies for cultural competence in nursing students. *Journal of Cultural Diversity* 19(3), 102–108.
- Loveland CA. 2010. Understanding the nature of culture. Teoksessa Leavitt R. (toim.) *Cultural competence. A lifelong journey of cultural proficiency*. SLACK Incorporated, Thorofare, 19–30.
- Maddalena V. 2009. Cultural competence and holistic practice. Implications for nursing education, practice and research. *Holistic Nursing Practice* 23(3), 153–157.
- MLSB. 2007. Statement of cultural competence. Medical Laboratory Science Board. Medical Sciences Council of New Zealand. <http://www.ms council.org.nz/publications>. Luettu 10.2.2014.
- MLSB. 2009. Code of competencies and standards for the practice of medical laboratory science. Medical Laboratory Science Board. Medical Sciences Council of New Zealand. <http://www.ms council.org.nz/publications>. Luettu 10.2.2014.
- Momeni P, Jirwe M & Emami A. 2008. Enabling nursing students to become culturally competent - a documentary analysis of curricula in all Swedish nursing programs. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 22(4), 499–506.
- Mulder R. 2013. Hoitotyöntekijän kulttuurinen kompetenssi. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Hoitotiede. Pro gradu -tutkielma.
- Nieminen S. 2011. Kuulumisen politiikkaa. Maahanmuuttajasairaanhoitajat, ammattikuntaan sisäänpääsy ja toimijuuden ehdot. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Acta Electronica Universitatis Tampereensis. Väitöskirja. Numero 1077.
- Niinihuhta M. 2012. Vuorovaikutus hoitotyön johtajien, työtovereiden ja asiakkaiden kanssa maahanmuuttajataustaisten mieshoitajien kuvaamana. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Noble A, Nuszen E, Rom M & Noble LM. 2014. The effect of a cultural competence educational intervention for first-year nursing student in Israel. *Journal of Transcultural Nursing* 25(1), 87–94.
- Ollila J. 2008. Monikulttuurisuus suomalaisissa ja yhdysvaltalaisissa hoitotyön koulutusohjelmissa. Turun yliopisto. Hoitotiede. Pro gradu -tutkielma.
- Opetusministeriö. 2006. Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäisopinnot. Opetusministeriön julkaisu 24. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>. Luettu 1.10.2013.
- Opetusministeriö. 2009. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015. Opetusministeriön julkaisu 21.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm21.pdf?lang=fi>.
Luettu 1.10.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012a. Bolognan prosessi.
<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/bologna/index.html?lang=fi>. Luettu
29.10.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012b. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 1.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf?lang=fi>.
Luettu 8.11.2013.

Oxford Dictionaries. 2014. Definition of competence in English.
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/competence?q=competency>. Luettu
26.1.2014.

Pacquiao D. 2007. The relationship between cultural competence education and increasing diversity in nursing schools and practice settings. *Journal of Transcultural Nursing* 18(1), 28S–37S.

Parish TG. 2003. Cultural competence. Do we agree on its meaning and should it be considered a core competency in training programs? *The Internet Journal of Academic Physician Assistants* 3(2).

Papadopoulos I. 2006. The Papadopoulos, Tikli and Taylor model of developing cultural competence. Teoksessa Papadopoulos I. (toim.) *Transcultural health and social care. Development of culturally competent practitioners*. Elsevier, Englanti, 7–24.

Papadopoulos I, Tikli M & Ayling S. 2008. Cultural competence in action for CAMHS. Development of a cultural competence assessment tool and training programme. *Contemporary Nurse* 28 (1–2), 129–140.

Polit DF & Beck CT. 2006. *Essentials of nursing research. Methods, appraisal and utilization*. 6. painos. Lippicott Williams & Wilkins, Philadelphia.

Pulkkinen K. 2011. Suomalaisten hoitajien kokemuksia työskentelystä monikulttuurisessa työyhteisössä. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Queensland Health. 2013. Providing care to patients from culturally and linguistically diverse backgrounds. Guidelines to practice. Queensland Government.
http://www.health.qld.gov.au/multicultural/health_workers/guide_pract.asp. Luettu
10.2.2014.

Rasmussen TM, Lloyd C & Wielandt T. 2005. Cultural awareness among Queensland undergraduate occupational therapy students. *Australian Occupational Therapy Journal* 52(4), 302–310.

Rauste-vonWright ML, von Wright J & Soini T. 2003. *Oppiminen ja koulutus*. 9. uudistettu painos. WSOY, Helsinki

- Reid-Searl K, Dwyer T, Moxham L, Happell B & Sander T. 2011. Rediscovering the essence of nursing: Exploring the impact of in clinical experience in thailand for undergraduate nursing students from australia. *Nurse Education Today* 31(8), 892–897.
- Riikonen L. 2005. "Kuran ja kuoleman keskelle, sinne sinisten vuorten alle". Sairaanhoidajan ammattitaito poikkeusoloissa ja vieraassa kulttuurissa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Numero 109.
- Rissanen K. 2013. Sairaanhoidajien kuvauksia monikulttuuristen potilaiden postoperatiivisesta kivun hoidosta. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Ruddock HC & Turner DS. 2007. Developing cultural sensitivity: Nursing students' experiences of a study abroad programme. *Journal of Advanced Nursing* 59(4), 361–369.
- Ruohotie P. 2002. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. 1.–2. painos. WSOY, Helsinki.
- Rutledge CM, Barham P; Wiles L; Benjamin RS; Eaton P; Palmer K. 2008. Integrative simulation. A novel approach to educating culturally competent nurses. *Contemporary Nurse: A Journal for the Australian Nursing Profession*, 28(1/2), 119–128.
- Sainola-Rodriguez K. 2009. Transnationaalinen osaaminen – uusi terveydenhuoltohenkilöstön osaamisvaatimus. Kuopio yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet. Terveystieteiden ja -talouden laitos. Väitöskirja. Numero 172.
- Sanner S, Baldwin D, Cannella KA, Charles J & Parker L. 2010. The impact of cultural diversity forum on students' openness to diversity. *Journal of Cultural Diversity* 17(2), 56–61.
- Sargent SE, Sedlak CA & Martsolf DS. 2005. Cultural competence among nursing students and faculty. *Nurse Education Today* 25(3), 214–221.
- Siikonen S. 2009. Toimintaterapeutti kansainvälisen opiskelijavaihdon kautta ammattiin. Jyväskylän yliopisto. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Terveystieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Sipilä T, Kankkunen P, Suominen T & Holma T. 2007. Fokusryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Esimerkkinä tutkimus ITE-itsearviointimenetelmän käytöstä johtamisen työväliseenä. *Hoitotiede* 19(6), 305–313.
- Sisäasiainministeriö. 2012. Maahanmuuton vuosikatsaus. http://www.migri.fi/download/43811_43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf. Luettu 1.10.2013.
- Sisäasiainministeriö. 2013. Maahanmuuton tulevaisuus 2020. Työryhmän ehdotus. Sisäasiainministeriön julkaisuja 5. http://www.intermin.fi/download/39676_Tyoryhman_ehdotus_30.1.pdf. Luettu 27.10.2013.
- Smith-Miller C, Leak A, Harlan CA, Dieckmann J & Sherwood G. 2010. "Leaving the comfort of the familiar": Fostering workplace cultural awareness through short-term global experiences. *Nursing Forum* 45(1), 18–28.

- Spitzberg BH & Changnon G. 2009. Conceptualizing intercultural competence. Teoksessa Deardorff DK (toim.) *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. SAGE, Kalifornia, 2–52.
- Starr S, Shattell MM & Gonzales C. 2011. Do nurse educators feel competent to teach cultural competency concepts? *Teaching and Learning in Nursing* 6, 84–88.
- Sumpter DF & Carthon JMB. 2011. Lost in translation: Student perceptions of cultural competence in undergraduate and graduate nursing curricula. *Journal of Professional Nursing* 27(1), 43–49.
- Suomen Bioanalytikkoliitto. 2006. Bioanalytikon/ laboratoriohoitajan eettiset ohjeet. Suomen Bioanalytikkoliitto ry.
<http://www.bioanalytikkoliitto.fi/@Bin/220004/Eettiset+ohjeet+-suomi+2011+%281%29.pdf>. Luettu 16.2.2014.
- Suomen Bioanalytikkoliitto. 2014. Bioanalytikon ammatti.
http://www.bioanalytikkoliitto.fi/bioanalytikon_ammatti/. Luettu 16.2.2014.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Taylor G, Papadopoulos I, Dudau V, Maerten M, Peltego A. & Ziegler M. 2011. Intercultural education of nurses and health professionals in Europe (IENE). *International Nursing Review* 58(2), 188–195.
- Tilastokeskus. 2013a. Tilastot. Väestö. Muuttoliike.
http://www.stat.fi/til/muutl/2012/muutl_2012_2013-04-26_tie_001_fi.html. Luettu 1.10.2013.
- Tilastokeskus. 2013b. Tilastot. Väestö. Väestörakenne.
http://www.stat.fi/til/vaerak/2012/01/vaerak_2012_01_2013-09-27_tie_001_fi.html. Luettu 1.10.2013.
- Timonen L. 2011. Kansainvälisty tai väisty? Tapaustutkimus kansainvälisyysosaamisen ja kulttuurienvälisen oppimisen merkityksenannoista oppijan, opettajan ja korkeakoulutoimijan pedagogisen suhteen rajaamissa kohtaamisen tiloissa. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology. Number 16. Joensuu.
- Torsvik M & Hedlund M. 2008. Cultural encounters in reflective dialogue about nursing care: A qualitative study. *Journal of Advanced Nursing* 63(4), 389–396.
- Tuokko T. 2007. Hoitotyöntekijöiden kulttuurinen kompetenssi. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Terveystieteiden opettajankoulutus. Pro gradu -tutkielma.
- Tuomi J & Sarajärvi A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Tammi, Helsinki.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012a. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 16.04.2014.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012b. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/periaatteet>. Luettu 16.4.2014.

Tynjälä P. 2004. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 1.–4. painos. Tammi, Helsinki.

UNESCO. 2001. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Luettu 28.4.2014.

Uusikylä K. & Atjonen P. 2007. Didaktiikan perusteet. 3.–4. painos. WSOY, Helsinki.

Wellman E. 2007. Suomalainen sairaanhoitaja ja kansainvälinen ura : työskentely brittiläisessä hoitokulttuurissa ja kulttuurisen pätevyyden kehittyminen työskentelyn aikana. Tampereen yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Wittig DR. 2004. Knowledge, skills, and attitudes of nursing students regarding culturally congruent care of native americans. *Journal of Transcultural Nursing* 15(1), 54–61.

Yavuz M. 2005. International communication via the internet: Turkish nursing students' experiences. *Computers, Informatics, Nursing* 23(4), 207–213.

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004.

Yu H. 2012. A study of engineering students' intercultural competence and its implications for teaching. *Transactions on Professional Communication* 55(2), 185–201.

YSA. 2014. Yleinen suomalainen asiasanasto. Kompetenssi. VESA. Verkkosanasto. Helsingin yliopiston kirjasto. <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/>. Luettu 26.1.2014.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämestä (1/9).

Liitetaulukko 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämistä.

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Behrnd & Porzelt, 2012 Saksa	Monitieteinen, teknillis- tieteellinen	Verrata opiskelijavaihtoon osallistuvien ja osallistumattomien opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin tasoa	Osallistujat kahteen eri kyselyyn: Study 1 opiskelijat (n=72) Study 2 opiskelijat(n=255)	Kvantitatiivinen: kyselyt, tilastolliset menetelmät	Ryhmien välillä ei ollut merkittävää eroa, mutta vaihtoon osallistujien oleskeluaika vaikutti kulttuurisen kompetenssin kehittymiseen ja he hyötyivät enemmän myöhemmin järjestetystä kulttuurisesta koulutuksesta.
Brennan & Cotter, 2008 USA	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen sisällön liittämistä opetussuunnitelmaan.	Ensimmäisen vuoden(n=98) ja viimeisen vuoden(n=67) sairaanhoitajaopiskelijat sekä maasteritason (n=54) sairaanhoitajaopiskelijat.	Kvantitatiivinen: BICCC-mittari Kvalitatiivinen: kirjoitetut kokemukset, sisällön analyysi.	Koulutus antoi hyvän pohjan kulttuurisen kompetenssin kehittymiselle jo ensimmäisen vuoden opiskelijoilla. Kaikissa ryhmissä toivottiin lisää teoriaopintoja ja opetusta terveyseroista.
Caffrey, Neander, Markle & Stewart, 2005 USA	Hoitotiede	Arvioida opetusohjelman kulttuurisen sisällön vaikutuksia opiskelijoiden kulttuuriseen kompetenssiin ja tutkia vaikutuksia kansainvälisestä työharjoittelusta opiskelijoiden kompetenssiin.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=32): vain koulutukseen osallistujat (n=25) työharjoitteluun Guatemalassa osallistujat (n=7)	Kvantitatiivinen kvasi-kokeellinen, kysely, jossa alku- ja loppumittaus, CCCHS-mittari, tilastolliset menetelmät	Kulttuurinen kompetenssi kehittyi kaikilla opiskelijoilla kahden vuoden koulutuksen aikana. Kuitenkin kehittymistä tapahtui enemmän niillä jotka osallistuivat kansainväliseen työharjoitteluun.
Campbell-Heider, Rejman, Austin- Ketch, Sackett, Feeley & Wilk, 2006 USA	Hoitotiede	Kuvata opetussuunnitelma, jonka sisältö on suunniteltu kouluttamaan opiskelijoista erityisesti kliinisesti ja kulttuurisesti päteviä.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=12)	Kvantitatiivinen: CQ- ,XS- ja CCWM- kyselyt ennen, aikana ja jälkeen koulutuksen, SPSS Kvalitatiivinen: koulutuksen jälkeen fokusryhmähaastattelu, sisällön analyysi	Kulttuurista kompetenssia pidettiin pitkäaikaisena ja jatkuvana prosessina. Opiskelijat näkivät ihmiset mieluiten yksilöinä ilman kulttuurista luokittelua. Kulttuurinen tieto lisääntyi kahden vuoden koulutuksen aikana, mutta asenteissa ei tapahtunut muutoksia. Didaktisen sisällön suunnittelu nähtiin tärkeäksi.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsitteistä, oppimisesta ja kehittämisestä (2/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Carpenter & Garcia, 2012 USA	Hoitotiede	Kuvata opiskelijavaihdon vaikutusta opiskelijoiden kulttuuriseen kompetenssiin ja kliiniseen harjoitteluun.	Yhdysvaltalaiset sairaanhoitajaopiskelijat (n=35) opiskelijavaihdossa Meksikossa	Kvantitatiivinen: CAS-mittari, SPSS Kvalitatiivinen: fokus- ja yksilö haastattelut, päiväkirjat, avoin kysely, sisällön analyysi	Tietoisuus, ymmärrys ja tieto meksikolaisesta kulttuurista lisääntyi, taidot kehittyivät ja halu työskennellä etnisten ryhmien kanssa lisääntyi. Kielikurssi auttoi kliinisessä harjoittelussa. Kokemuksellinen oppiminen koettiin parhaaksi.
DeWald & Solomon, 2009 USA	Hammaslääketiede	Määrittää opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittyminen kahden vuoden koulutuksessa, jossa oli aiheesta kursseja ja luentoja.	Suuhygienistiopiskelijat (n=30)	Kvantitatiivinen: CCAI-mittari	Koulutus ei lisännyt opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia.
Fougner & Horntvedt, 2012 Norja	Terveystieteet	Kuvata, miten opiskelijat ymmärtävät kulttuurisen erilaisuuden työskennellessään vuorovaikutuksessa musliminaisten kanssa.	Fysioterapiaopiskelijat (n=22)	Kvalitatiivinen: puhelinhaastattelu (n=6), parihaastattelu (n=16), sisällön analyysi	Opiskelijat ajattelivat erilaisuudesta toiseutena, johon liittyi kunnioitus, kohtuuttomuus ja neuvotteluhaltomuus. Erilaisuus nähtiin myös samaistumisena yhteiskunnan arvoihin ja normeihin.
Gebru, Khalaf & Willman, 2008 Ruotsi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä koulutuksessa.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=157)	Kvantitatiivinen: pitkittäistutkimus, kyselyt, SPSS	Koulutus antoi opiskelijoille valmiuksia toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Opiskelijoiden kyky tunnistaa ja ymmärtää maahanmuuttajien terveyttä lisääntyi.
Gebru & Willman, 2010 Ruotsi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä kolmen vuoden koulutuksessa.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=92)	Kvalitatiivinen: avoimet kysymykset, sisällön analyysi	Opiskelijoille kehittyi vahva teoreettinen pohja, he tulivat tietoisiksi omista asenteistaan potilaita ja kulttuurisesti pätevää hoitoa kohtaan.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (3/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Green, Johansson, Rosser, Tengnah & Segrott, 2008 Iso-Britannia ja Ruotsi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kokemuksia opiskelija- vaihtoon osallistumisesta.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=32): brittiläiset (n=18) ruotsalaiset (n=14)	Kvalitatiivinen: tapaustutkimus, puolistruk- turoitu yksilö- (n=18) ja ryhmähaastattelu (n=4), sisällön analyysi	Opiskelijoiden ammatillinen tieto ja ihmissuhdetaidot, ymmärrys erilaisis- ta terveydenhuollon järjestelmistä sekä itseluottamus ja suvaitsevaisuus lisääntyivät. He ymmärsivät parem- min hoitajien ja muun terveydenhuol- lon henkilöstön roolit.
Grossman, Mager, Opheim & Torb- jornsen, 2012 Norja ja USA	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta tietoisuudesta ja sen li- säämisestä sekä arvioida simulaatio-opetuksen vaikutusta opiskelijoiden kulttuuriseen tietoisuuteen	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=73): amerikkalaiset (n=48) norjalaiset (n=25)	Kvantitatiivinen: TSET-mittari Kvalitatiivinen: esseet, sisällön analyysi	Opiskelijoiden käsitykset eivät eron- neet maittain. Opiskelijat olivat tie- toisia ihmisten erilaisuudesta ja vies- tinnästä. Kulttuurisuus ei rajoittunut etnisyyteen. Globalisaatio, matkus- taminen ja vuorovaikutus lisäsivät tietoisuutta. Simulaatio-opetuksessa kulttuurinen tietoisuus lisääntyi.
Hagen, Munkhon- dya & Myhre, 2009 Norja ja Malawi	Hoitotiede	Kuvata norjalaisten ja malawilaisten opiskelijoi- den kokemuksia parityös- kentelystä kahdeksan viikon ajalta kliinisessä harjoittelussa	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=5): norjalaiset (n=2) malawilaiset (n=3)	Kvalitatiivinen: haastattelu, jonka runko oli luotu Campinha-Bacoten (2003) mallin perusteella, sisällön analyysi	Opiskelijoiden kulttuurinen kompe- tenssi kehittyi, sekä oman että toisen kulttuurin tuntemus lisääntyivät, eri- tyisesti kulttuurinen tietoisuus ja tahto riippumatta kansalaisuudesta, kehittyivät. Yhteistyö- ja ammatilliset taidot lisääntyivät. Parityöskentely hyödytti oppimista.
Harris, Purnell, Fletcher & Lind- gren, 2013 USA	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä neljän viikon verkkokurssilla, joka oli suunniteltu Campinha- Bacoten malliin perustu- en.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=16)	Kvalitatiivinen: palautekysely kurssin lo- pussa, analyysia ei ole kuvattu.	Opiskelijoiden kulttuurinen tietoi- suus, tieto, taidot ja ymmärrys kult- tuurisesti pätevää hoitoa kohtaan lisääntyi. Heidän oli helpompi tunnis- taa omat ennakkoluulonsa ja puhua niistä.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (4/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Hawala-Drury & Hill, 2012 USA	Monitieteinen: hoitotiede, farmakologia, kuntoutus- tiede	Suunnitella ja toteuttaa näyttöön perustuva koulutus, joka edistää kulttuurista kompetenssia monitieteisessä ryhmässä.	Opiskelijat eri tieteen aloilta (n=106)	Kvantitatiivinen: IAPCC-SV-mittari, SPSS Kvalitatiivinen: portfoliot ja reflektioivat esseet, sisällön analyysi	Opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi lisääntyi koulutuksen aikana merkittävästi. Kompetenssi nähtiin jatkuvana prosessina. Kulttuuritiedon ymmärtäminen ja soveltaminen oli tärkeämpää kuin tieto yksittäisistä kulttuureista. Oman kulttuurin ja ennakkoluulojen ymmärtäminen oli myös tärkeää.
Jiwre, Gerrish & Emami, 2010 Ruotsi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kokemuksia viestinnästä kulttuuritaustaltaan erilaisten potilaiden kanssa.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=10)	Kvalitatiivinen: puolistrukturoitu haastattelu, deduktiivinen sisällön analyysi	Kulttuuritausta liitettiin syntymämaahan ja kohtaamiset tapahtuivat vain maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Yhteisen kielen puute oli ongelmallista, mutta opiskelijat osasivat hyödyntää tulkkeja ja sanatonta viestintää. Heiltä puuttui taitoa toimia. Asenne, koulutuksen ja elämäkokemuksen tuoma tieto kuului viestintään.
Kardong-Edgren & Campinha-Bacote, 2008 USA	Hoitotiede	Mitata opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia ja verrata neljän opetusohjelman tehokkuutta aiheen opetuksessa.	Valmistumassa olevat sairaanhoitajaopiskelijat (n=212)	Kvantitatiivinen: IAPCC-R-mittari, tilastolliset menetelmät, ANOVA	Kulttuurisen kompetenssin tasossa ei ollut eroja, kaikki opiskelijat ylsivät alimmalle kulttuurisen tietoisuuden tasolle riippumatta opetusohjelmien sisällöstä tai opetusmenetelmistä.
Kardong-Edgren, Cason, Brennan, Reifsnider, Hummel, Mancini & Griffin, 2010 USA	Hoitotiede	Mitata opiskelijoiden kulttuurista kompetenssia ja verrata kuuden opetusohjelman tehokkuutta aiheen opetuksessa.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=515)	Kvantitatiivinen IAPCC-R-mittari, SPSS	Opetusohjelmat eivät eronneet toisistaan. Opiskelijat ylsivät alimmalle kulttuurisen tietoisuuden tasolle. Opiskelijat oppivat kulttuurisuutta myös opiskelijaelämässä.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (5/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Kokko, 2011 Suomi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä opiskelijavaihdossa	Artikkelit vv.2002-2009 (n=7)	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus, induktiivinen sisällön analyysi	Opiskelijavaihto oli hyödyllinen menetelmä kulttuurisen kompetenssin kehittymiselle. Opiskelijoiden kulttuurinen tieto, kliiniset ja kommunikatiotaidot lisääntyivät. Myös persoonallista kasvua tapahtui vaihdon aikana.
Koskinen, 2005 Suomi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin kehittymistä vaihto-opiskeluohjelmassa.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=27): suomalaiset (n=12) brittiläiset (n=15) Suomalaiset opettajat (n=7) Suomalaiset ohjaajat (n=23)	Kvalitatiivinen: ryhmähaastattelut, havainnointi, oppimistehtävät, tutkimuspäiväkirjat, etnografisen aineiston analyysi	Opiskelijoiden itseluottamus kasvoi ja he kehittivät ihmisenä. Tahto oppia erilaisuutta, kyky ylittää kieli-muuri ja vuorovaikutussuhteet tukivat oppimisprosessia.
Koskinen, Campbell, Aarts, Chasé, Hemingway, Juhansuo, Mitchell, Marquis, Critchley & Nordstrom, 2009 Englanti, Ruotsi, Suomi, Viro ja Kanada	Hoitotiede	Kuvata kulttuurisen kompetenssin kehittymistä tunnistamalla kulttuurinen ja sosiaalinen erilaisuus isäntämaassa.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=48): erurooppalaiset (n=21) kanadalaiset (n=27)	Kvalitatiivinen: merkityksellisten tapahtumien tekniikka, sisällön analyysi	Opiskelijoiden tietoisuus lisääntyi eettisten kysymysten avulla. Heidän ammatillinen tieto ja kommunikointitaidot kehittyivät. Opiskelijat oppivat väestön terveystarpeista ja terveydenhoidon eriarvoisuudesta.
Koskinen, Jokinen, Blackburn, Gilmer & McGill, 2004 Suomi ja USA	Hoitotiede	Kuvata tekijöitä, jotka ovat tärkeitä kulttuurisen kompetenssin oppimisessa opiskelijavaihdossa.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=16): suomalaiset (n=8) amerikkalaiset (n=8)	Kvalitatiivinen: esseet, sisällön analyysi	Opiskelijavaihto antoi hyvät mahdollisuudet oppia kulttuurista kompetenssia. Oppimisprosessiin kuului kasvaminen, reflektio ja tärkeät suhteet.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (6/9.)

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Koskinen & Tossavainen, 2003 Suomi	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin prosessia kansainvälisessä työharjoittelussa	Brittiläiset sairaanhoitajaopiskelijat (n=15) Suomessa	Kvalitatiivinen: ryhmähaastattelut, havainnointi, taustakysely, tutkijan päiväkirjamerkinnot, etnografisen aineiston analyysi	Kulttuurinen tahto, kuten motivaatio loi perustan ulkomailla opiskelulle. Opiskelijoiden kypsyys, perehdytys ja kyky sopeutua erilaisuuteen edistivät ja kyvyttömyys ylittää kielimuuri, eristäytyminen ja kyvyttömyys tunnistaa omia arvoja estivät kulttuurista kompetenssia.
Koskinen & Tossavainen, 2004 Suomi	Hoitotiede	Kuvata kulttuurisen kompetenssin oppimista opiskelijavaihdossa	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=12)	Kvalitatiivinen: ryhmähaastattelut, oppimispäiväkirjat, taustakysely, tutkijan muistiinpanot, induktiivinen sisällön analyysi	Oppimisprosessiin kuului siirtyminen kulttuurista toiseen, sopeutuminen erilaisuuteen ja kulttuurisen herkkyyden saavuttaminen, johon liittyi etnosentrinen ja etnorelativistinen näkemys.
Kratzke & Bertolo, 2013 USA	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista simulaatio-opetuksessa	Terveystenhoitajaopiskelijat (n=11)	Kvalitatiivinen: reflektoivat esseet, sisällön analyysi	Opiskelijat liittyivät kulttuuriseen kompetenssiin tietoisuuden, tiedon, vuorovaikutuksen ja motivaation yhteistyöhön. Etnosentrismä ilmeni ajattelussa. Opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi kehittyi simulaation avulla luokkaopetuksessa.
Noble, Nuszen, Rom & Noble, 2014 Israel	Hoitotiede	Arvioida koulutusintervention vaikuttavuutta opiskelijoiden kulttuuriseen kompetenssiin	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=146)	Kvantitatiivinen: kvasikokeellinen, IAPCC-R-mittari, SPSS	Koulutusinterventioon osallistuneiden opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin taso nousi merkittävästi, tosin opiskelijat ylsivät alimmalle kulttuurisen tietoisuuden tasolle.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (7/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Rasmussen, Lloyd & Wielandt, 2005 Australia	Kuntoutus- tiede	Selvittää opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin taso ja heidän käsityksiä kulttuurisesta tietoisuudesta.	Toimintaterapiaopiskelijat (n=293)	Kvantitatiivinen: the Cultural Awareness Questionnaire -mittari, SPSS	Opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi oli korkealla tasolla. Opiskelijat olivat tietoisia kulttuurin vaikutuksista elämäntapaan ja heillä oli myönteinen asenne kulttuurisia eroja kohtaan. He tiesivät tietolähteitä aiheesta ja tulkkipalveluiden käytöstä, olivat tietoisia asiakkaan kulttuurin vaikutuksesta työhön. Opiskelijat uskoivat, että eri kulttuuritaustaiset potilasryhmät tulevat kasvamaan tulevaisuudessa ja kompetenssia voidaan kehittää koulutuksen avulla.
Reid-Searl, Dwyer, Moxham, Happell & Sander, 2011 Australia	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden kokemuksia työharjoittelusta ulkomailla.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=8)	Kvalitatiivinen: puolistrukturoitu haastattelu, sisällön analyysi	Opiskelijoiden kulttuurinen kompetenssi lisääntyi ja he kasvoivat sekä ihmisinä että ammatillisesti. Näkemykset muuttuivat myös yleisesti elämää kohtaan. Opiskelijat vertailivat terveydenhuoltojärjestelmiä.
Ruddock & Turner, 2007 Tanska ja Australia	Hoitotiede	Tarkastella kansainvälistä oppimiskokemusta osana koulutusta ja sen vaikutuksia opiskelijan kulttuuriseen herkkyyteen.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=7)	Kvalitatiivinen: haastattelu, sisällön analyysi	Kansainvälinen kokemus oli hyödyllinen. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseen kuului mukautuminen, sopeutuminen ja persoonallinen kasvu. Opiskelijat saavuttivat ymmärryksen, että kulttuurinen herkkyys vaatii avoimuutta, tietoa erilaisista sosiaalisista ja poliittisista rakenteista, sekä tietoa terveys- ja sairaususkomuksista.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (8/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Sanner, Baldwin, Cannella, Charles & Parker, 2010 USA	Hoitotiede	Arvioida moninaisen kulttuurifoorumin vaiku- tusta opiskelijoiden kult- tuuriseen herkkyyteen.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=47)	Kvantitatiivinen: kvasikokeellinen, ODCS- mittari, SPSS	Työpajatyöskentely edisti opiskeli- joiden kulttuurista ymmärrystä. Te- hokkainta työskentely oli naisten, vanhempien opiskelijoiden ja vä- hemmistöön kuuluvien keskuudessa.
Sargent, Sedlak & Martsolf, 2005 USA	Hoitotiede	Selvittää opiskelijoiden ja henkilökunnan kulttuuri- sen kompetenssin taso ja verrata tasoja keskenään.	Sairaanhoidajaopiskelijat: ensimmäisen vuoden opiske- lijat (n=88) neljännen vuoden opiskelijat (n=121) Koulun henkilökunta (n=51)	Kvantitatiivinen: kysely taustamuuttujista ja IAPCC-mittari, tilastolliset menetelmät	Kulttuurisen kompetenssin taso oli korkeampi neljännen kuin ensimmäi- sen vuoden opiskelijoilla. Suurin haaste oli kulttuuriseen tahtoon liitty- vä kehittyminen. Kompetenssi oli integroitu opetussuunnitelmaan ja sen kehittyminen vaati pitkäaikaista si- toutumista.
Smith- Miller, Leak, Harlan, Dieckmann & Sherwood, 2010 USA	Hoitotiede	Selvittää miten lyhytai- kainen opiskelu toisessa maassa edistää kulttuuris- ta kompetenssia ja miten kokemusta voidaan hyö- dyntää tulevassa työssä.	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=48)	Kvalitatiivinen: reflektioesseeet, sisällön analyysi	Viikon opiskelu toisessa maassa vai- kutti opiskelijoiden kulttuuriseen tietoisuuteen, tietoon, taitoon ja asen- teisiin. Opiskelu edisti opiskelijoiden persoonallista kasvua, laajensi käsi- tystä hoitotyöstä ja oli sovellettavissa tulevaan työhön. Heidän käsitykset maahanmuuttajista muuttuivat.
Sumpter & Cart- hon, 2011 USA	Hoitotiede	Kuvata opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen kehittämisestä koulutuk- sessa	Sairaanhoidajaopiskelijat (n=5) Hoitotieteen tohtoriopiskeli- jat (n=5)	Kvalitatiivinen: fokusryhmähaastattelu, sisällön analyysi	Potilaiden yksilölliset ominaisuudet ja stereotypioita välttävä lähestymis- tapa korostuivat. Opiskelijat olivat huolissaan kulttuurisen kompetenssin kyvystä tulevassa työssään. He koki- vat, että aiheen opettamiseen ei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota. Opis- kelijat toivoivat, että aihe olisi integ- roituna koko koulutuksen ajaksi.

Liite 1. Tutkimuksia kulttuurisen kompetenssin käsityksistä, oppimisesta ja kehittämisestä (9/9).

Tekijä (t), vuosi ja maa	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Otos	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Torsvik & Hedlund, 2008 Norja	Hoitotiede	Kuvata, miten opiskelijat kehittyvät hoitotyön käytännössä refleктоimalla kulttuurisissa kohtaamisissa toisten opiskelijoiden kanssa.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=14) norjalaiset (n=4) tansanialaiset (n=10)	Kvalitatiivinen: havainnointi, päiväkirjat, ryhmähaastattelut, sisällön analyysi	Opiskelijoilla oli avoin asenne yhteiseen oppimiseen. Ajatusten jakaminen, arvojen reflektointi ja työharjoittelu dialogin avulla kehitti kompetenssia kolmen viikon jaksolla. Opiskelijat tulivat tietoisiksi erilaisista tavoista toteuttaa hoitotyötä.
Wittig, 2004 USA	Hoitotiede	Määrittää opiskelijoiden tiedot, taidot ja asenteet, joita he pitävät tärkeänä tuottaessa kulttuurisesti pätevää hoitoa alkupe-räisamerikkalaisille asiakkaille.	Valmistuvassa olevat sairaanhoitajaopiskelijat (n=28)	Kvalitatiivinen: haastattelu, kolme avointa kysymystä, sisällön analyysi	Tietoihin liittyi yleiset kulttuuriset tekijät, taitoihin vuorovaikutus- ja hoitotyöntaidot ja asenteissa korostui avoimuus. Opiskelijoilla oli halu tulla kulttuurisesti päteviksi. Kulttuuritietoutta lisäsi ystävät ja yhteisö. Opiskelijat toivoivat tietoa eri vähemmistöistä ja vierailevia luennoitsijoita.
Yavuz, 2005 Turkki	Hoitotiede	Kehittää opiskelijoiden tietoteknisiä taitoja kursilla ja samanaikaisesti tuoda esiin opiskelijoiden globaalia kulttuurista tietoutta.	Sairaanhoitajaopiskelijat (n=31)	Kvantitatiivinen: tutkijan laatima kysely, SPSS	Internetin välityksellä käyty tietotekniikan kurssi oli tehokas tapa oppia myös kulttuurista kompetenssia. Opiskelijat olivat motivoituneita. Ongelmat liittyivät lähinnä tekniikkaan ja kielitaitoon.
Yu 2012 USA	Viestintätieteet	Kuvata opiskelijoiden kulttuurisen tietoisuuden ja herkkyyden taso kulttuurien välisessä viestinnässä ja heidän tarpeensa oppia kulttuurien välisestä viestinnästä sekä kuvata aiheeseen sopivia opetusmenetelmiä.	Insinööriopiskelijat (N=272): kvalitatiiviseen (n=215) ja kvantitatiiviseen (n=120) osallistujat	Kvalitatiivinen: avoimet kysymykset, kirjalliset vastaukset sekä haastattelut kasvokkain ja sähköpostitse, Nvivo 8 -analyysi. Kvantitatiivinen ICCS-mittari ja ISS-mittari, Excel	Opiskelijoiden tietoisuus kulttuurien välisestä viestinnästä oli passiivista ja etnosentristä. Kulttuurinen herkkyys oli hyvällä tasolla, mutta rajoittui sosiaalisesti toivottuihin oletuksiin. Opiskelijat pitivät aihetta tärkeänä, mutta heillä oli ennakoluuloja luokkaopetuksesta. Suositeltavia opetusmenetelmiä olivat luennot ja erilaiset kokemukselliset menetelmät.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Teema 1. Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista

- Millaiset kulttuuriin liittyvät asiat Sinua kiinnostavat?
- Mihin erilaisiin kulttuurisiin ryhmiin kuulut?
- Millaisia oletuksia Sinulla on eri kulttuuritaustaisia ihmisiä kohtaan?
- Millaisia käsityksiä Sinulla on kulttuurisesta kompetenssista tulevassa työssäsi bioanalyttikkona?

Teema 2. Kulttuurisen kompetenssin oppiminen bioanalyttikon koulutuksessa

- Miten olet saanut tietoa eri kulttuureihin liittyvistä asioista bioanalyttikon koulutuksessa?
- Millaisia taitoja Sinulla on tulevana bioanalyttikkona toimia kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa?
- Millaisia kokemuksia Sinulla on kulttuurisista kohtaamisista opintojen aikana?
- Millaiset asiat ovat edistäneet ja millaiset asiat ovat estäneet Sinua kulttuuristen asioiden oppimisessa koulutuksen aikana?

Teema 3. Bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemykset kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä bioanalyttikon koulutuksessa

- Miten kehittäisit kulttuurista kompetenssia bioanalyttikon koulutuksessa?
- Millaisia kehittämis ehdotuksia Sinulla on kulttuuristen asioiden opiskelulle bioanalyttikon koulutuksessa?

Muut aiheeseen liittyvät asiat, mitkä eivät ole tulleet haastattelussa esille.

HYVÄ BIOANALYYTIKKO-OPISKELIJA

pvm.kk.2014

Pyydän Sinua osallistumaan tutkimushaastatteluun, jossa aiheena on bioanalyytikon kulttuurinen kompetenssi ja sen oppiminen.

Opiskelen Itä-Suomen yliopistossa hoitotieteen laitoksella terveystieteiden opettajakoulutusohjelmassa. Opintoihini kuuluvan opinnäytetyön eli pro gradu -tutkielman tarkoituksena on kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta koulutuksessa. Lisäksi tarkoituksena on kuvata, miten kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista voitaisiin kehittää bioanalyytikon koulutuksessa. Tavoitteena tutkielmassa on tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää bioanalyytikon kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista koulutuksessa.

Kulttuurinen kompetenssi tarkoittaa pätevyyttä toimia monikulttuurisessa ympäristössä. Se tarkoittaa myös kulttuurista osaamista, johon liittyy keskeisesti erilaisuuden kunnioittaminen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Koskinen 2009.) Tässä tutkimuksessa kulttuurisella kompetenssilla tarkoitetaan bioanalyttikko-opiskelijan kulttuurista osaamista ja taitoa toimia kulttuuritaustaltaan erilaisten asiakkaiden kanssa.

Kohderyhmänä tutkimuksessa ovat kuudennen tai seitsemännen lukukauden bioanalyttikko-opiskelijat kolmesta suomalaisesta ammattikorkeakoulusta. Tutkimusaineisto kootaan teema-haastattelulla kolmen opiskelijan ryhmissä. Teemahaastattelurunko on liitteenä. Haastattelu kestää noin yhden tunnin ja se nauhoitetaan. Tämän jälkeen haastattelu kirjoitetaan puhtaaksi opinnäytetyöntekijän toimesta. Raportointivaiheessa haastatteluaineistosta käytetään suoria lainauksia, jotka käännetään yleiskielelle. Haastateltavien henkilötiedot eivät tule esille missään tutkimuksen vaiheessa ja kerättyä tutkimustietoa käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelunauhut ja kirjoitettu aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Ennen haastattelua Sinulta pyydetään kirjallinen suostumus. Haastattelu toteutetaan helmikuun 2014 aikana. XX toimii tutkimuksessa yhteyshenkilönä. Toivon Sinun suostuvan tähän tutkimushaastatteluun. Annan mielelläni lisätietoja, joten voit halutessasi ottaa yhteyttä tai voit kysyä myös XX.

Ystävällisesti,

XX (yhteystiedot poistettu)

Liite 4. Suostumuslomake.

SUOSTUMUS BIOANALYYTIKON KULTTUURINEN KOMPETENSSI JA SEN
OPPIMINEN KOULUTUKSESSA – TUTKIMUKSEEN

Olen halukas osallistumaan haastateltavana yllämainittuun tutkimukseen. Olen lukenut ja ymmärtänyt saamani tutkimustiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen haastattelun kulusta ja tietojen käyttämisestä tutkimuksessa. Tiedotteen sisältö on esitetty minulle myös suullisesti ja minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkijalle. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen, minusta keskeyttämiseen mennessä kerättyjä tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa. Olen selvillä siitä, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkimushenkilöksi.

Paikkakunnalla X

Paikkakunnalla X

____.____.2014

____.____.2014

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

Suostumuksen vastaanottaja:

Henkilön allekirjoitus

Tutkijan allekirjoitus

Nimenselvennys

Nimenselvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus säilytetään yliopistonlehtori, dos., TtT Päivi Kankkusen työhuoneessa lukollisessa kaapissa tutkimuksen ajan. Kopio allekirjoituksesta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

BIOANALYYTIKON KULTTUURINEN KOMPETENSSI JA SEN OPPIMINEN
KOULUTUKSESSA-TUTKIMUKSEN TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli _____ nainen _____ mies

2. Ikä _____ vuotta

3. Mitä aikaisempia tutkintoja Sinulla on?

4. Työkokemus terveysalalla _____ vuotta _____ kk

5. Työkokemus muulla alalla _____ vuotta _____ kk

6. Syntymämaa _____

7. Onko Sinulla opiskelijavaihtokokemusta nykyisissä opinnoissa?

_____ on _____ ei

8. Onko Sinulla opiskelijavaihtokokemusta muissa opinnoissa?

_____ on _____ ei

9. Montako eri kulttuuritaustaista henkilöä on lähipiirissäsi? _____

LITTEROINTIMERKIT

...	pitempi tauko
(...)	sana tai jakso, josta ei saatu selvää
[...]	päällekkäispuhuntaa
@@@	naurua
U	haastattelija
A1, B1, C1	haastateltavat (ensimmäinen haastattelukerta)
A2, B2, C2	haastateltavat (toinen haastattelukerta) jne.

Liite7. Esimerkki deduktiivisesta sisällön analyysistä (1/2).

Liitetaulukko 7. Esimerkki deduktiivisesta sisällön analyysistä.

Alkuperäisilmaisuja haastattelusta	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria	
No minua kyllä kiinnostaa siis kaikki kulttuurit ja suomalaisten kulttuuri	Kaikki kulttuurit kiinnostavat.	Etnisyys	Mielenkiinto kulttuureihin	Kulttuurinen tahto	
aina mieleen ensimmäisenä semmoiset eksoottiset kulttuurit ehkä enemmän	Eksoottiset kulttuurit				
No minua kiinnostaa erimerkiksi suomalaisten elämäntapa.	Suomalainen elämäntapa				
Tuota vaikka tietyllä tavalla jos toisessa kulttuurissa toimitaan jollakin tavalla että voiko se tietty tapa loukata toista ryhmää jotenkin semmoinen ihan kiinnostaa	Kulttuuristen tapojen yhteensovittaminen				
Miten juhlietaan juhlia.	Juhlaperinteet				
No uskonto on kanssa niin kun mielenkiintoinen	Uskonto				
mitä eri arvoja eri kulttuureissa on ja mitä korostetaan	Arvot eri kulttuureissa ja niiden korostuminen				
Kielet kiinnostaa. Erilaiset kielet.	Kielten opiskelu kiinnostaa.				
on kiinnostavaa miten vaikka eri maissa juuri vaikka perhe miten on erilainen	Perhekulttuuri				
Miten kasvatetaan lapsia.	Lasten kasvatus				
Minulla itsellä eniten kiinnostaa niin kun naisen asema	Naisen asema				
Minua kanssa kiinnostaa ruokakulttuuri ja että mitä on tyypillisiä esimerkiksi mausteita tietyssä kulttuurissa	Ruokulttuuri				
työskentelykin että millaista on vaikka työkulttuuri jossain muualla kun Suomessa	Työkulttuuri muualla kuin Suomessa.				Työ ja koulutus
missä asemassa koulutus on	Koulutuksen asema				

Liite7. Esimerkki deduktiivisesta sisällön analyysistä (2/2).

Alkuperäisilmaisuja haastattelusta	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria	
halu siihen ymmärtämiseen että jos tulee jotain erilaista	Halu ymmärtää erilaisuutta	Motivaatio	Kiinnostus kohtaamistilanteisiin	Kulttuurinen tahto	
olen kyllä kiinnostunut kovasti	Kiinnostus				
oppi ymmärtämään erilaisia kulttuureita	Tarve kulttuurien ymmärtämiseen				
se on tosi tärkeä se kulttuuri erilaiset kulttuurit	Erilaiset kulttuurit ovat tärkeitä				
olen kovasti kiinnostunut jos on jos on tiedossa joku eri kulttuurista oleva oleva niin tuota haluisin niin kun enemmänkin tutustua tähän ja ottaa selvää tästä hänen taustastaan ja kiinnostaa.	Tutustuminen eri kulttuureista tuleviin ihmisiin kiinnostaa	Tutustuminen			
jos tulee asiakas jostain eri kulttuurista niin se on sellainen kun se ei ole ihan tavallinen kohtaaminen välttämättä siinä vaikka näytteenotossa kun hän se on eri kulttuuritaustainen ihminen niin minusta hyvä asia.	Eri kulttuurista tuleva asiakas on kiinnostava				
työpisteitä missä joutuu kohtaamaan tai saa kohdata näitä ja uskon ja tykkään tällaisen olevan ihan sellainen virkistävä kokemus että en yhtään niin kun pahalla ota vastaan tätä	Tutustuminen eri kulttuuritaustaiseen työtoveriin on kiinnostavaa.				
mukava niin kun tutustua että tietää ja ymmärtää niitä ihmisiä sitten tavallaan sen kulttuuritaustan perusteella paremmin että ei kaikki elä niin kun samalla tavalla kun me täällä Suomessa sel-laista niin kun ymmärrystä.	Tutustuminen eri kulttuuritaustaisiin ihmisiin lisää tietoa ja ymmärrystä heistä.				
matkustaminen jollain lailla kun halutaan nähdä erilaisia kulttuureja ja käydä katsomassa minkälaista missäkin on	Erilaisiin kulttuureihin tutustumisen matkustamisen avulla.				
olisi mielenkiintoista matkustella esimerkiksi paljon ja sitä kautta sitten niin kun tutustua erilaisiin kulttuureihin. Miten muualla eletään sitten niin kun ihan oikeasti ja minkälaista siellä on se arki	Matkustamisen kautta olisi kiinnostavaa tutustua erilaisiin kulttuureihin ja arkielämään.				
matkustamiseen liittyvät asiat että kun käydään erilaisissa kulttuureissa niin siellä ne tavat	Kohdemaan tavat				
Ihmisten pukeutuminen jollain lailla jos on niin kun tällainen eksoottinen kulttuuri	Matkustamisen yhteydessä erilainen pukeutuminen				
matkustamiseen liittyvät että jos mennään johonkin vieraaseen maahan että mitä siellä pitäisi huomioda ettei omalla käyttäytymisellään sitten loukkaa sen kulttuurin ihmisiä	Matkustamisen yhteydessä on huomioitava, ettei omalla käytöksellään loukkaa vieraan maan ihmisiä.				

Liite 8. Esimerkki induktiivisesta sisällön analyysistä (1/2).

Liitetaulukko 8. Esimerkki induktiivisesta sisällön analyysistä.

Alkuperäisilmaisuja haastattelusta	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
osaisi ymmärtää niitä että miksi joku tekee sillä tavalla kun se tekee niin siinä omassa työssään	Vaatus ymmärtää asiakkaan erilaisia toimintatapoja omassa työssä	Vaatus	Kulttuurisen kompetenssin tarve	Kulttuurinen kompetenssi bioanalytikon työssä
varmaan uskoisin olevan riittävä kompetenssi koska ei bioanalyttikko sillä tavalla niin paljon kohtaa ihmisiä kun vaikka sairaanhoitaja että siihen riittävään kompetenssiin ei vaadita niin paljon välttämättä	Bioanalyttikko kohtaa vähän asiakkaita ja vaatus kulttuuriseen kompetenssiin on alhainen			
kohtaaminen on sitten paljon lyhyempi aikainen ja siinä on selkeä missio mitä siinä tehdään että otetaan oletettavasti se näyte ja se on sitten niin sanotusti siinä... se ei meillä sitten niin ole näkyvää välttämättä.	Potilas kohdataan lyhytaikaisessa näytteenottolanteessa, jossa kulttuurin ymmärtäminen ei ole niin tarpeellista			
En voi varmaan käyttää omaa kulttuurista osaamista työpäikassa koska olen kuitenkin Suomessa ja Suomessa noudatetaan kaikessa sääntöjä jotka kuuluvat Suomen kulttuuriin	Omaa kulttuurista osaamista ei voi hyödyntää työssä, koska Suomessa noudatetaan suomalaisen kulttuurin sääntöjä.	Kulttuuritaustasta luopuminen		
erilaisia sairauksiakin saattaa tulla sitten mukana tai ...niin kun sekin saattaa muuttua että meidän työssä	Eri kulttuuritaustaisten henkilöiden mukana tulevat erilaiset sairaudet vaikuttavat työn sisältöön.	Työtehtävien muutokset		
Tautiperimä	Tautiperimä			

Liite 8. Esimerkki induktiivisesta sisällön analyysistä (2/2).

Alkuperäisilmaisuja haastattelusta	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
jos työllistyy ihan jonnekin sairaalaan terveyskeskukseen niin siellä se varmaan sitten on vähän vähäisempää se eri kulttuurien kanssa niin kun tekemisissä oleminen ja tietysti riippuu että työllistyykö sellaiselle paikkakunnalle missä sitten on vaikka näitä maahanmuuttajataustaisia ihmisiä enemmän ja sitten taas jos menee yrityspuolelle niin siellä sitten voi olla tämmöistä kansainvälisempää työntekijää	Kulttuuriset kohtaamiset tulevassa työssä johtuu työpaikan maantieteellisestä sijainnista ja organisaatiosta.	Työpaikan sijainti	Kohtaamis- mahdollisuudet	Kulttuurinen kompetenssi bioanalyytikon työssä
olen melko varma että mennään mihin tahansa sitten valmistumisen jälkeen töihin niin jollain jossain määrin ainakin niin kun varmasti päästään kohtaamaan erilaisia kulttuureja	Työpaikasta riippumatta on kulttuurisia kohtaamisia			
No me varmaan tullaan työskentelemään sellaisessa monikulttuurisessa ympäristössä	Työskentely-ympäristö on monikulttuurinen	Työyhteisö		
eniten se näkyy varmasti siellä näytteenotossa tai näin nimenomaan juuri että osastokierroilla ja näytteenottopisteessä	Kulttuurisia kohtaamisia näytteenottolanteissa osastoilla ja näytteenottopisteessä	Asiakkaat		
Tai jotakin fysiologian tutkimuksia	Fysiologian tutkimuksissa kohtaa erilaisia ihmisiä			
sitten meillä on myös kollegoja jotka ovat kanssa lähtöisin varmaankin aika paljonkin tulee olemaan sellaisia	Kollegat, jotka ovat lähtöisin muista maista.	Kollegat		